

Riksdagens protokoll

2000/01:14

Onsdagen den 18 oktober

Protokoll
2000/01:14

Kl. 09.00 – 16.15

1 § Aktuell debatt: Den svenska skolan

Aktuell debatt:

Anf. 1 BO LUNDGREN (m):

Den svenska skolan

Herr talman! Den viktigaste uppgiften för riksdagen måste vara att se till att våra barn kan gå i bra skolor som ger goda kunskaper, i skolor där ingen lämnas i sticket, i skolor där var och en kan växa. Ändå står vi här i den tredje extradebatten om skolan på ett år.

Det formella skälet till att vi moderater har begärt denna debatt är en rapport som i somras visade att nästan var femte elev i nian fick underkänt i det nationella provet i matematik. Det verkliga skälet till att vi har begärt den här debatten är den oro vi känner för hur det står till i skolan i dag.

20 000 elever lämnar grundskolan med underkänt i ett eller flera ämnen. Bakom dessa siffror finns Johanna, Kalle och tusentals andra ungdomar som går en osäker framtid till mötes, inte minst därför att framtiden innebär att kunskaper betyder än mer för varje dag som går.

Det finns många bra skolor som kan vara förebilder, men det räcker inte. Och det räcker inte bara med pengar. Skolverket har visat att de extra pengar som har betalats ut inte har lett till bättre resultat. I LO-tidningen pekar man på problemet med att de miljarder som regeringen har gett till kommunerna inte har gett åsyftat resultat.

Jag kommer i debatten att redovisa våra förslag om hur skolan ska få den nya start som den så väl behöver.

Ingegerd Wärnersson! Regeringen har missat två möjligheter att redovisa att den över huvud taget vill göra något grundläggande för att förändra skolan. Ta nu denna möjlighet till vara!

(Applåder)

Anf. 2 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! I går kväll kom jag tillbaka till Sverige efter att ha varit på en utbildningskonferens i Krakow. Konferensen var anordnad av Europarådet, och deltagarna kom från 46 länder. Efter två dagars intensiva diskussioner antogs en deklaration med många inriktningar för framtidens utbildningspolitik.

Deklarationen vilar dock på två ben. Det ena benet är att goda kunskaper krävs för att kunna verka i ett samhälle med snabba ekonomiska och tekniska förändringar. Det andra benet är att fostra till demokratiska

medborgare där mänskliga rättigheter respekteras och där ingen ställs utanför.

Det känns oerhört bra att 46 länder kan stå bakom en sådan deklaration med tanke på de enorma skillnader som finns i dessa länder, både när det gäller den politiska situationen och när det gäller de ekonomiska förutsättningarna.

Det är också utmärkt att vi i dag, tre månader före Sveriges ordförandeskap i EU, får möjlighet att diskutera villkoren för barn och unga, vår framtid. Vi har nämligen mycket gemensamt med EU.

Vi står nu på tröskeln till ett sekel som kommer att bli helt annorlunda än det som har gått. Om födelsesiffrorna håller sig på dagens låga nivå kommer antalet förvärvsarbetande som ska försörja barn och gamla att vara alltför lågt.

Min kollega Thomas Östros fick i förra veckan en dotter. När hennes 30-årskalas passerat kommer med dagens siffror endast 58 % av befolkningen att vara i yrkesverksam ålder. Detta ställer stora krav på den framtida utbildningen. Vi har inte och kommer inte att ha råd med misslyckanden. Goda ämneskunskaper, goda kunskaper om demokrati och värderingar samt en förmåga att fungera tillsammans med andra kommer att vara en nödvändighet, både för den enskilde och för samhället i stort.

Vi vet att människor kommer att byta yrke flera gånger under sitt liv. Därför måste det livslånga lärandet vara en verklighet för alla. Basen i ungdomsutbildningen måste vara bred och allsidig.

Med detta framtidsscenario i ryggen är det en nödvändighet att lägga en stabil grund för utbildningen i vårt land, ekonomiskt och innehållsmässigt. För mig läggs denna grund från förskolan och maxtaxan genom ungdomsutbildningen samt genom hela vårt utbildningssystem för vuxnas lärande. Det känns därför tryggt att vi nu åter kan satsa på skolan.

När jag är ute i skolorna och träffar elever är det inte mer valfrihet som de vill ha. Vad de tar upp är att de vill ha mera stöd och hjälp, dvs. välutbildad personal, ökad tillgång till IT, en trygg skola och inte minst inflytande över sin egen vardag. När föräldrar vänder sig till mig är det oftast för att de känner att skolan inte kan ge det stöd som behövs.

Varje elev som lämnar skolan ska kunna läsa, räkna och skriva. Varje elev ska ha ett gott självförtroende. Skolan behöver därför fler vuxna med olika kompetenser.

Regeringen presenterade i budgetpropositionen ett riktat bidrag till skolan för att öka personaltätheten. Det handlar om att tillföra kommunerna 1 miljard mer om året i fem år till dess att nivån 5 miljarder är uppnådd. Det handlar om ca 15 000 vuxna.

Under 90-talets besparingar försvann många av de i skolan som kunde stötta de elever som har störst behov. Nu kan vi anställa dem igen. Detta kommer att ha stor betydelse för dessa elever, men också för alla andra elever.

Skolverket har ansvaret för pengarna, och varje kommun kommer att få veta hur mycket pengar den får. Kommunen bestämmer sedan själv vilken personal som ska anställas, och Skolverket kommer att följa upp hur pengarna används. Jag ser det som oerhört viktigt att föräldrar, elever och personal kan vara delaktiga och sedan följa hur den egna kommunen använder sina pengar.

Det handlar – precis som Bo Lundgren sade – inte bara om pengar. Det handlar också om hur man arbetar i skolan. Flera vuxna, ja, det kan ge en möjlighet till mindre grupper och därmed troligen också mer av lugn och ro. Samtidigt måste befintliga lärare ges möjlighet till kompetensutveckling. Man måste ha mer kunskap för att kunna möta framtidens krav. Man måste ha mer kunskap i specialpedagogik för att möta de elever som har de största behoven och mer kunskap om dyslexi. Det gäller alla lärare, från de första årskurserna t.o.m. gymnasiet.

Ett bra arbetslag med olika kompetenser ger trygghet såväl för lärarna som för eleverna. Vi fortsätter därför att satsa på förskoleklassens arbetslag. Det är min övertygelse att grundskolan har mycket att lära av förskolans pedagogik. En del barn behöver mer tid än andra för att bli skolelever. Då behövs förskolläraren i laget. Ljuset i barnens ögon får inte slockna för att de tvingas bli skolmogna innan kroppen är klar.

Herr talman! Jag vill särskilt nämna två uppdrag som regeringen har lämnat till Skolverket.

Det första är att Skolverket ska genomföra en särskild satsning på basfärdigheterna läsa, skriva och räkna. Att läsa, skriva och räkna är grunden för att vara delaktig i en demokrati. Alla ska ha denna rätt. Här får skolan inte misslyckas. 200 miljoner ska användas på olika sätt för att alla ska lyckas. Den här satsningen ska ske under 2001 och 2002.

Jag har läst era motioner, och där finns många intressanta tankar på hur man just skulle kunna stärka förmågan att läsa, skriva och räkna.

Det andra är att Skolverket aktivt ska arbeta tillsammans med de kommuner och skolor där målen inte är uppnådda. Den enskilda individens rätt till likvärdiga förutsättningar ska sättas i fokus. Vi vet att det finns stora skillnader mellan kommunerna och mellan skolor inom kommuner. Så här stora skillnader får det inte vara. Detta måste förbättras.

Skolans vetenskapliga bas och personalens forskningskompetens behöver också stärkas. Det är viktigt att satsa på kunskapen om lärandet och att den kunskapen kommer verksamheten till del. Här behövs såväl Thomas Östros satsning på forskning som de medel som jag själv avsatt i budgetpropositionen, riktade till Skolverket för sektorsforskning. Här ökar vi från 8 till 30 miljoner, vilket är nödvändigt om vi ska kunna få forskningen in i skolans vardag.

Herr talman! De nedskärningar som skedde under 90-talet kan nu återställas och nya reformer kan genomföras. Grunden är alltså lagd för det s.k. kunskapssamhället.

Arbetet med framtidens skola efter 2004 är i full gång. Arbetsgrupper och kommittéer kommer att lägga fram förslag om en utvecklad läroplan, en ny skollag, en grundskola med slopad timplan och en gymnasieskola med bredd och öppenhet mot omvärlden – en skola som troligen kommer att vara fram till 2014.

Skolan under de två gångna och de två kommande åren: Här gäller det för skolan att titta på det som man med nuvarande läroplan inte har lyckats med. Det gäller att ta tag i problemen, att veta att man känner sig säker och trygg, samtidigt som många lärare och många skolledare deltar i försöksverksamheter och arbetsgrupper just för att vara med om att utforma den skola som kommer från år 2004.

Med detta, herr talman, har vi lagt en stabil bas. Vi ser till att det finns en ekonomisk möjlighet för skolorna att nå de mål som riksdagen

har satt upp. Vi kan nu säga att vi arbetar från förskola till forskning i morgondagens samhälle.
(Applåder)

Anf. 3 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Den här tredje debatten gör mig än mer rädd än de två tidigare debatterna om skolan, för medan resultaten har blivit sämre har regeringen inte funderat över huvud taget. Vi hör igen om deklarationer. Anförandet är ord, ord staplade på varandra, men det innehåller ingenting om åtgärder – konkreta åtgärder som skolan så väl behöver.

Det som skolministern talar om visar på samma överhetsperspektiv som präglar hela den socialdemokratiska politiken i dag. Ni borde kunna tänka om. Kunskaperna uppstår ju i mötet mellan eleven och läraren, mellan de individer som arbetar i skolan – den ene med goda kunskaper som han eller hon kan ge till eleven.

Och vad säger skolministern här? Skolverket ska ge dem en särskild satsning på 200 miljoner. Vi föreslår att 55 000 miljoner i det närmaste ska användas till skolan generellt, och i det ska ligga medel för att eleverna ska kunna lära sig att läsa, skriva och räkna.

Skolverket ska ta tag i, man tycker att man ska jobba i arbetslag, man bestämmer hur det ska vara ovanifrån. Det är där det stora problemet ligger i skolan.

Låt mig få redovisa hur skolan ska kunna få en ny start om man verkligen är intresserad av att genomföra de genomgripande reformer som tar i anspråk de väsentligaste resurserna som finns i skolan, nämligen lärarna, eleverna och alla andra som arbetar i skolan, men framför allt mötet mellan lärare och elever.

Skolans övergripande mål ska vara att erbjuda en väg till goda kunskaper för alla. Om man ska klara detta och inte lämna någon elev i sticket, måste man skapa ett i grunden ömsesidigt åtagande mellan skolor, föräldrar och elever. Varje skola ska kunna svara för att ingen ska lämna grundskolan utan tillräckliga kunskaper, och det ska ske oavsett om det tar åtta, nio eller tio år att nå målen. Det är inte tiden nio år som ska styra. Det är kunskaperna som ska styra.

Elevernas motprestation ska vara att göra sitt bästa för att ta till sig kunskaperna och inte motverka och störa andra elevers sätt att skaffa sig kunskaper.

Föräldrarna måste stötta barnen genom hela skolgången. Trygga och kärleksfulla föräldrar som ger omtanke och stöd är det bästa en elev kan ha för att klara att få de kunskaper som livet kräver.

Skolan ska naturligtvis finansieras gemensamt. Men vi tycker att pengarna ska gå till varje skola utan omvägar. Genom en nationell skolpeng decentraliseras skolan från regering och skoldepartement, även från skolverk för den delen, till varje enskilt klassrum. I dag går skolpengarna till kommunpolitiker. Det litar inte statsrådet Wärnersson på, därför att hon säger att pengarna ska nu till en del bestämmas av Skolverket och staten. Men se till att de som bestämmer över skolans resurser ger möjligheten för dem som verkar i skolan – lärare, skolledare, föräldrar och elever – att använda pengarna, för de vet bäst hur de ska användas, inte Ingegerd Wärnersson. Makten över skolans resurser ska flyttas från poli-

tiker i stat och kommun till skolans lärare och ledning samt föräldrar och elever.

Vi tycker att alla skolor, också de kommunala, ska vara fria skolor. Och vi tycker att alla ska ha rätt att välja skola. Ingegerd Wärnersson talar om att man inte frågar efter valfrihet. Det gjorde ju de föräldrar som i Härlanda i Göteborg ville starta en skola för sina dyslektiska barn. Det var först när jag och Göran Persson hade en debatt i TV som Socialdemokraterna fick kalla fötter och ändrade stadsdelsnämndens beslut att säga nej. Men vi kan inte ha en debatt mellan mig och Göran Persson eller mellan Beatrice Ask och Ingegerd Wärnersson varje gång vi har problem med inskränkt valfrihet för föräldrarna. Det är klart att föräldrarna ska ha rätt att välja. Det ligger ju i den nya skolan. Det är den start som den nya skolan behöver.

De som arbetar i skolan ska själva kunna avgöra hur arbetet ska bedrivas. Vi ska inte i riksdagens talarstol tala om att så här ska lärare arbeta. Vi kan inte göra det. Lärare är också människor, liksom elever, med olika förutsättningar och olika inriktning, och de ska kunna ta till vara sina möjligheter tvärs igenom. Skolan måste ha kunniga och engagerade lärare. Det ska löna sig att vara en bra lärare. Lärarnas förmåga ska inte mätas efter antalet timmar i skollokalerna, som ju skolreformen i början på 90-talet innebar, utan de som arbetar ska själva kunna bestämma. Det är resultatet som räknas.

Ämneskunskapen inom lärarutbildningen måste självfallet stärkas, inte – som regeringen föreslår – försvagas. Vi menar att elever och föräldrar ska ha rättighet att få skriftliga besked om hur studieresultatet ser ut från första årskursen. Alla skolor ska utvärderas regelbundet. Man ska kunna stänga dåliga skolor, men framför allt ska föräldrarna få redskapet att bestämma.

Detta är ett antal åtgärder som syftar till att ta till vara det som enskilda lärare och enskilda elever kan uppnå. Där spelar föräldrarna en viktig roll. Där är det inte Ingegerd Wärnersson som bestämmer över utbildningen, utan de som kan och de som ska skaffa sig kunskapen gör det. Då får vi den nya start för skolan som den och våra ungdomar så väl behöver.

(Applåder)

Anf. 4 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Moderaterna har begärt den här debatten mot bakgrund av att det för andra året i rad är färre elever som uppfyller behörighetskraven till gymnasieskolans nationella program. Visserligen skulle det kunna förklaras med att lärarna på grundskolan nu använder det nya betygssystemet annorlunda än det tidigare, men det är ändå alarmerande uppgifter som är värda att tas på största allvar. Det räcker inte att hänvisa till en rad undersökningar som visar att den svenska skolan faktiskt står sig väl i en internationell jämförelse. Vi måste också sätta sökarljuset på de mörka fläckarna och arbeta för att förbättra skolan.

Men jag vill redan nu vända mig till Moderaterna och till Bo Lundgren: Vi vet vad ni håller på med. Ni inbillar er att ni ska få det skolpolitiska initiativet genom att systematiskt peka på varje brist och framställa det som en katastrof. Vi har inga problem att ta den här debatten. Vi gör

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Aktuell debatt:

Den svenska skolan

er inte tjänsten att låtsas som om ingenting finns att kritisera, som om allt är som det ska, för så är det inte, inte alls.

Men frågan om hur skolan ska utvecklas är i högsta grad en politisk, ideologisk fråga. Det är skillnad på partiernas skolpolitik. Mest skillnad är det förstås mellan just vänster och höger. Låt mig ge några exempel på vägval där vi står på olika sidor, exempel som också kan tjäna uppgiften att presentera vänsterns syn på hur skolan måste förändras.

Herr talman! Låt oss för det första tala om pengar. För även om skolans problem inte kan lösas med *bara* ökade resurser är det en avgörande fråga. Om alla – tjejer såväl som killar – ska få det stöd de behöver krävs fler anställda i skolan, och det kostar faktiskt pengar. Därför är det utmärkt att Vänsterpartiet nu börjar få gehör för sina envisa krav på mer pengar till kommunerna och mer pengar till skolan.

I den senaste budgeten avsätts 17 ½ miljard kronor till skolan fram till år 2006. Då kommer anslaget att vara uppe i 5 000 kr för varje grundskoleelev varje år. Det är pengar som väl behövs eftersom nedskärningarna under de borgerliga åren i början av 90-talet var kraftiga på många håll i landet. Vänsterpartiet kommer att fortsätta att kämpa för än mer pengar till kommunerna och till skolan, medan Moderaterna i sitt alternativa budgetförslag drar ned de pengar som kan användas till skolan med 4 miljarder kronor år 2001. Och sedan fortsätter neddragningarna år efter år. Vänstern satsar på skolan, högern drar ned.

För det andra: Vänsterpartiet har flera gånger varnat för explosionen av privata, s.k. fristående skolor. Att det främst är välutbildade och höginkomsttagare som söker sig till de fristående skolorna för sina barns räkning bekräftades nyligen av både Skolverket och kommittén Valfärdsbokslut. Segregationen ökar och med den klasskillnaderna – allt detta med Högerns intensiva stöd, medan Vänsterpartiet föreslår stopp för vinstdrivande skolor och ett kommunalt veto mot etablering av fristående skolor.

Vår utgångspunkt är att skolan självklart ska bedrivas i offentlig, gemensam regi och att det där ska finnas utrymme för pedagogiskt nytänkande. Vänstern menar att skolan ska vara en mötesplats, en skola för mångfald. Högern skapar uppdelning och åtskillnad, en enfaldig skola.

För den som – för det tredje – vill skapa en skola där läroplanen faktiskt kan genomföras finns det inga hållbara argument för betygen. Förbättrade utvecklingssamtal kan ge den information som elever och föräldrar behöver för att förbättra skolarbetet, och som Skolverket nyligen konstaterat sker antagningen till gymnasieskolan bättre betygsfritt. Högern vill i stället ha flera betygssteg, fler skriftliga prov som naglar fast elever och lärare i en hierarkisk maktordning och som luktar gammaldags auktoritär katederskola.

Mot kritiskt tänkande, helhetssyn och skoldemokrati står korvstoppning, ytinläring och underkastelse. Se där tre exempel på motsättningen i svensk skolpolitik och mellan vilka poler debatten egentligen står. Den står mellan vänster och höger, Vänsterpartiet och Moderaterna.

Herr talman! Moderaterna påstod inför den här debatten att man skulle presentera sitt, som man sade, program för en bättre skola. Den som kan sin TV-Disney kan lätt parafrasera *Djungelboken*: Nåja, det gick ju ganska fort. I stället har vi fått höra en massa vackra ord som bör granskas noga. Klär man av den moderata skolpolitiken den täckande

guldasyren är det den gamla råa klasskolan som träder i dagen. Det är befastande av maktskillnaderna mellan tjejer och killar i skolan.

Om man skrapar på ytan är det hårdare tag för att skapa lydig elever. Det är skolan som utbildningsmaskin för näringslivets krav. Ser man igenom den tomma retoriken hos Bo Lundgren blottläggs ökad segregation mellan dem som är födda med guldsked i mun och dem för vilka livet är en kamp för värdighet. Moderaterna har valt sida. Vänsterpartiet, vill jag framhålla, har också valt sida. Bo Lundgren har valt sida. Mellan oss – en avgrund!
(Applåder)

Anf. 5 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! Jag tror knappast att någon fråga kan vara viktigare att tala om här än hur vi utformar våra barns arbetsmiljö och vilken uppbackning vi ger lärarna, som näst efter oss föräldrar är de vuxna som betyder mest för våra barns utveckling.

I dag är det en vanlig skoldag i Sverige. En ängslig liten Oskar sitter och funderar på var han ska gömma sig på rasten för att slippa bli retad eller kanske slagen. Hundra tusen barn – minst – är i samma situation som Oskar. Oskars lärare fattar inte hur han ska få tiden att räcka till i dag. Förutom själva undervisningen har han utvecklingssamtal, arbetslagsmöte och prov att rätta. Rektorn har just kommit tillbaka från en utbildningsvecka med många goda föresatser, men pappersjobbet har hopat sig på skrivbordet. Kommunpolitikerna väntar på besked om budgeten – nedskärningar på minst en miljon i år igen.

Så här ser verkligheten ut, inte för alla men för väldigt många av dem som vi pratar om i dag. För nästan exakt tio år sedan beslutade riksdagen att skolan skulle målstyras och decentraliseras. Kommunerna skulle få ansvar för att organisera arbetet så att målen kunde uppfyllas. Jag satt inte i riksdagen då, men trots det är jag beredd att försvara det beslutet. Det måste vara en riktig tanke att kommunerna, som ser väldigt olika ut och har olika förutsättningar, får forma verksamheten utifrån sina egna förhållanden.

En reform tar tid att sätta sig, och visst finns det många exempel på att kommunerna ännu inte klarar sin uppgift. Många har t.ex. inte förstått att en skolplan inte är en produkt som man tar fram på kommunkontoret. Det måste vara en process där lärare, övrig skolpersonal, elever och föräldrar är med. Först då kan planen bli ett bra underlag för de enskilda skolornas arbetsplaner. Och det är där, i varenda skola, som förtroendet och ansvaret slutligen måste läggas för att skapa bästa möjliga arbetsmiljö för elever och personal, för det är där kompetensen finns.

Alla elever ska ha uppnått godkända resultat när de lämnar grundskolan. Det slås fast i målen. Trots det duggar rapporterna tätt om att alltför många elever lämnar grundskolan utan att kunna läsa, skriva och räkna tillräckligt bra för att klara sig.

Man kan fråga sig om det är verkligheten eller kartan som inte stämmer. Kan man t.ex. förvänta sig att Ahmed, som kom till Sverige i årskurs 7, ska hinna i fatt sina kamrater och uppnå godkänt betyg i svenska i årskurs 9? Det är ju som att förvänta sig att en som släpps i väg två sekunder senare än alla andra i ett hundrameterslopp ska hinna i kapp vid mållinjen. Att alla som börjar i årskurs 1 samtidigt ska uppnå godkänd

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Aktuell debatt:

Den svenska skolan

nivå på exakt samma tid är en nästan lika stor utopi. Vi har olika förutsättningar som människor både när det gäller begåvning och social miljö, och därför måste det få ta lite olika lång tid att uppnå kunskapsmålen. Att införa tioårig skolplikt förändrar inte saken. Behåll den nioåriga skolplikten, men gör skolstarten flexibel så att den anpassar sig efter barnens mognadsgrad.

Utnyttja också oftare den möjlighet som faktiskt finns i dag att ge barn som har behov av det ett extra år. Det kan sättas in så snart det står klart att t.ex. läsförmåga eller läsförståelse inte uppnåtts. För att lärarna ska ha möjlighet att avgöra vilket stöd eleverna behöver krävs regelbundna avstämningar, Kalle Larsson. Det krävs kunskapskontroller. Det är inte att nagla fast någon. Utvecklingssamtalen måste resultera i skriftliga handlingsplaner som elever, lärare och föräldrar fattar beslut om och genomför med gemensamma tag. Betyg med fler steg måste också sättas tidigare än i dag – senast i årskurs 6, anser vi. Skolor som vill börja sätta betyg ännu tidigare ska ha möjlighet att göra det i samråd med föräldrarna. Det finns förslag, och det är frustrerande att ingenting händer, skolministern.

De flesta utvärderingar som gjorts har fokuserats på att mäta det som är lättast att mäta, nämligen just kunskapsmålen. Men det ger långt ifrån hela sanningen om utvecklingen i skolan. Därför har också debatten hamnat snett när den helt koncentreras på hur många elever som inte är godkända i kärnämnen. Förra året kom en rapport som var ett försök att mäta elevernas förmåga att göra medvetna etiska ställningstaganden. Det visade sig att det finns en stark tendens att lägga ansvaret för att lösa problem på polisen eller rättsväsendet. Eleverna ser inte sin egen roll när det gäller att försvara och upprätthålla de moraliska värdena. Enklare uttryckt: Om du gör något olagligt men inte åker fast har du inte gjort något fel, är en moralregel som tycks omfattas av alltfler ungdomar. Om vi inte lyckas påverka den inställningen under skoltiden, kan vi se fram emot en ganska skrämmande samhällsutveckling, även om alla kan läsa och räkna.

Att konstatera det kan kanske uppfattas som ett försök att lägga ännu mer sten på lärarnas redan övertunga börda. Men så tror jag inte att det är. Att skapa ett klimat med arbetsro, ordning och respekt för varandra ger också automatiskt bättre kunskaper. Trygghet och självförtroende är den bästa grogrunden för inläring. Utan det ena får vi inte heller det andra.

(Applåder)

Anf. 6 SOFIA JONSSON (c):

Herr talman! Jag är övertygad om att kunskapen är den enda hållbara vägen till social utjämning och lika möjligheter för alla människor. Kunskap är den viktigaste välfärdsfrågan. Och visst är det då bra att vi diskuterar skolan i riksdagens kammare och på många andra ställen. Men samtidigt är det ju trist att vi ska behöva ta om samma debatt igen och igen. Men det bekräftar väl något som Centerpartiet och många andra har sagt, nämligen att det krävs krafttag i skolan. Någotning måste göras, och vi här måste ha en tro på framtiden. Det visar väl också på att de åtgärder som jag och andra har efterlyst har uteblivit och att regeringen och skolministern inte tagit till sig av kritiken. Men samtidigt bidrar ju dessvärre

debatten till att förstärka bilden av skolan som ett problemområde genom att man ständigt ältar de problem som finns snarare än att agera och finna åtgärderna för dem och lyfta fram de positiva exemplen. Sanningen finns, som vi alla vet, någonstans mittemellan.

Det finns problem. Vi vet att var tionde elev går ut grundskolan utan godkända kunskaper. Vi vet att var femte elev har problem att läsa en vanlig dagstidning. Men det finns också mängder av goda exempel, skolor som trots en besvärlig situation och svåra förutsättningar har vänt utvecklingen och lyckats nå varje elev utifrån dess enskilda behov, skolor där lusten att lära står i centrum för arbetet. Och vi har som politiker mycket att lära av dessa skolor. Och vi ska lyssna och ta till oss. Det är nämligen utifrån dessa goda exempel som vi kan skapa en grund för den framtida skolpolitiken. Vi ska vara tydliga. Vi ska ge redskapen och resurserna direkt ut till dem som har kunskaperna ute på skolan. Men framför allt måste vi ju ha den positiva inställningen.

Tyvärre tycker jag att detta inte syns lika mycket som det borde göra. Kanske är det i grunden en ideologisk fråga. För mig är det helt naturligt att tro att alla elever kan och vill lyckas, att man formar en politik som låter elever växa och känna tilltro till framtiden. Det står i stark kontrast till dem som menar att vi måste acceptera ett visst svinn på vägen – att alla inte kan, inte vill eller inte har möjlighet att lära. Och visst tar det olika lång tid, och visst lär elever på olika sätt. Men det är också det som är den stora utmaningen för oss att ta, att hitta det sätt som varje elev lär på och möta eleven på elevens villkor, inte att standardisera, centralisera och likrikta som ett par partier här i kammaren tycks tro är den rätta vägen. Men synsättet står i lika stor kontrast till dem som tror att det är snällt att ställa låga krav, att man kan sänka ribban så att alla kommer över på första försöket och att flytta problemet framåt till någon annan gång någon annanstans. Att inte ställa krav på grundläggande kunskaper är tvärtom att svika eleverna. Kravlöshet må vara kul för stunden, om ens då, men det är samtidigt ett livslångt svek som i längden bara minskar elevernas egna förmåga och därmed också möjlighet att själva bestämma och att växa som människor.

Herr talman! Utgångspunkten för hela skolpolitiken borde därför vara att kunskap är en rättighet för alla och inte ett privilegium för några få. Och det mantra som styr borde vara att alla elever kan lära, att alla elever vill lära men att de gör det på olika sätt. Och den naturligaste slutsats som man kan dra är att varje skola lokalt ska kunna utarbeta detta, förutsatt att man har resurserna och redskapen.

Jag vill peka på ett par saker som är Centerpartiets väg eller inriktning för den framtida skolpolitiken.

För det första: Slå fast individernas rätt till kunskap. Det är hög tid att skolpolitiken utgår från elevens rättigheter till kunskap snarare än att fokusera på hur man lär ut och på vilken tid. En individuell rätt till kunskap innebär säkert att skoltiden kan variera från elev till elev. Men det innebär också en rättvisa och förutsättningar för fortsatta studier och en möjlighet för eleven att ta sig in på arbetsmarknaden.

För det andra: Sätt fokus på de viktigaste kunskaperna, men kom ihåg att alla elever lär på olika sätt och att det tar olika lång tid. Vi måste våga ha höga förväntningar på elevernas förmåga, men vi måste också respektera att läroprocessen ser olika ut. Och för att möta elevers olikhet är det

dags att man ser till att alla elever får en egen individuell studieplan som ger möjlighet att anpassa skolan till varje elev snarare än att man försöker hitta något slags genomsnittsmall som man ska försöka gå igenom. Eleven ska ges det stöd, de resurser och den tid som krävs. Både elever och lärare ska ha arbetsro.

För det tredje: Ge skolorna frihet. Men ställ också krav på framgång. Lokal frihet är inte frihet att misslyckas. Det är en frihet att välja hur man ska lyckas.

Herr talman! En skola som utgår från att alla elever vill och kan lära, att lärare vill och kan undervisa, att skolledare vill och kan leda skolarbetet är också en skola som ger förutsättningar för alla elever att klara de godkända kunskapsmålen.

(Applåder)

Anf. 7 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Ingegerd Wärnersson har nu varit skolminister i 24 månader, och det har varit de missade möjligheternas månader. Inför varje sådant här tillfälle byggs det upp förväntningar: Nu måste hon väl ändå komma med några besked, så att situationen kan börja förbättras. Men varje gång är det likadant.

Skolministern har använt halva sin tid i denna debatt, men hon har fortfarande tio minuter kvar, och förväntningarna finns kanske fortfarande: Måtte hon ge några besked som gör att hoppet tänds att socialdemokraterna har förstått någonting av skolans kris.

När det t.ex. gäller det som står i centrum för den här debatten, kvalitetsproblemen i grundskolan, sade ju Skolverket helt nyligen att vi måste sänka kraven – vi klarar inte att upprätthålla det här med att man måste vara godkänd i svenska, engelska och matematik. Det är så typiskt! Det är ju alltid så numera i skoldebatterna att någon säger: När vi inte målen, ja, då sänker vi målen. Där skulle det ha varit ett gyllene tillfälle för Ingegerd Wärnersson att säga nej.

Det hände inte så mycket positivt under Ylva Johanssons tid heller, men en av få positiva saker var att vi i bred enighet sade att ingen ska kunna fortsätta i gymnasiet utan att ha klarat svenska, engelska och matematik i grundskolan. Men ingenting sades om det.

Ingegerd Wärnersson sade: Jag träffar ingen som vill ha valfrihet. Ja, det beror kanske på att de som vill ha en annan skola redan har hoppat av. Det är ju ett jättestor problem i gymnasiet att så många slutar. På t.ex. byggprogrammet är det 30 % som hoppar av. De vill ha valfrihet i den meningen att de vill ha en yrkesutbildning i tonåren som motsvarar deras förväntningar, men vi ställer inte upp med en sådan gedigen yrkesutbildning. Vi – inte jag, utan majoriteten i denna kammare – har bestämt om en strömlinjeformad gymnasieskola där alla ska pressas ihop och bli ungefär likadana. Det är många som inte ställer upp på det, och då finns för dem bara vägen att hoppa av.

Av dem som är kvar på byggprogrammet får 25 % inte godkända betyg. Ytterligare 25 % får inte sådana betyg att de når uppsatta mål för gymnasieskolan, alltså högskolebehörighet. Detta är en katastrof – men inga besked i dag heller från Ingegerd Wärnersson om hur yrkesprogrammets kvalitet ska kunna höjas.

Det är nu mycket avgörande dagar för svensk skola. Då syftar jag inte på den här extradebatten i riksdagen. Den riskerar väl, tyvärr, att bli lika utan besked från regeringen som så många andra. Nej, jag syftar på någonting som händer på en annan arena, nämligen i löneförhandlingarna mellan Kommunförbundet och lärarförbunden. Det är ju nu en kraftmätning där framför allt LO säger: Vi accepterar inte att lärarna får mer i påslag än vi.

Vi ska fortsätta den utveckling som pågått i 25 års tid – att akademiskt utbildade personer i offentlig sektor, numera i praktiken mest kvinnor, inte ska ha en bättre reallöneutveckling. Jag begär inte att skolministern personligen ska lägga sig i löneförhandlingarna, men det skulle ha varit en mycket välkommen markering om den högsta ansvariga för skolpolitiken i detta land hade sagt att vi för att lyckas med skolan måste klara lärarrekryteringen och att det i sin tur förutsätter att vi är redo att ge lärarna rimligt betalt. Det hade faktiskt varit en draghjälp som också Kommunförbundet skulle ha uppskattat, för de inser situationen. De inser att de måste betala sina lärare bättre, men de känner också trycket utifrån. Det hade, som sagt, varit ett välkommet handtag, men också det uteblev tyvärr.

Ingegerd Wärnersson säger nu att grundskolan mer ska präglas av förskolans pedagogik. Vi har hört det där förut. Högskolan gymnasifieras. Gymnasiet grundskolefieras och nu ska grundskolan förskolefieras. Men tänk om det finns de där ute som har andra pedagogiska idéer! Skulle det inte vara oerhört viktigt att också slå fast att skolornas självständighet är någonting oerhört centralt i den fortsatta skolutvecklingen?

Ni genomförde en kommunalisering. Då talades det så vackert om att makten skulle spridas, men det vi ser just nu är precis tvärtom. Mer och mer makt tas ju tillbaka till den centrala nivån, och den centrala nivån representeras av Ingegerd Wärnersson som vill använda sin makt till att pressa på pedagogiska lösningar som många lärare känner sig främmande inför. Detta är väldigt alarmerande.

Ett valfrihetens samhälle förutsätter en kunskapsskola. Ge oss beskedet, Ingegerd Wärnersson, som ju är den som kan ge oss den kunskaps-skolan!

(Applåder)

Anf. 8 MATZ HAMMARSTRÖM (mp):

Herr talman! Mitt yngsta barn började skolan nu i höstas. Då damp det plötsligt ned brev från Lars Leijonborg. Till dig som har barn som börjar skolan, stod det. Leijonborg skriver att han har en treåring hemma som hela tiden lär sig nya ord och som en dag frågade vad skola är. Då hade Leijonborg svarat: Skolan, min son, är där man lär sig läsa, skriva och räkna.

Någon dag senare, berättar Leijonborg i brevet, ser han ett TV-reportage om situationen i den svenska skolan. Då kom han ihåg sitt svar till sonen. Han insåg med ens att det inte stämde. Skolan är inte en plats där man lär sig läsa, räkna och skriva, skriver Leijonborg.

Herr talman! Det är brev och utspel av den typen som sprider och göder en orättvis bild av den svenska skolan som ett stort misslyckande. Nog lär man sig läsa, skriva och räkna i skolan, även om inte alla når upp till nivån Godkänd i matematik, svenska och engelska.

Det är viktigt att vi har en nyanserad bild av skolan. De allra flesta trivs och skaffar sig goda kunskaper, men det finns – detta ska inte förnekas – de som behöver mer hjälp. Det är viktigt att den hjälpen sätts in så tidigt som möjligt.

Vi måste öka våra insatser för att få antalet elever med icke godkänt i kärnämnen så litet som det bara går. Det är viktigt för självkänslan, och det är viktigt för möjligheterna att klara fortsatt utbildning och samhällsliv.

Vi måste öka resurserna till elever med behov av särskilt stöd. Vi måste förstärka resurserna och få in mer personal i skolan. Det gör vi under de närmaste åren i den budget som Miljöpartiet, regeringen och Vänsterpartiet har enats om.

Folkpartister, kristdemokrater, centerpartister och, inte minst, moderater borde ägna sig åt lite självvrannsakan och eftertanke. När började de barn skolan som slutade grundskolan i somras och vars betygsstatistik nu fått Moderaterna att begära en särskild debatt? Jo, hösten 1991.

Vad mera hände hösten 1991? Jo, vi fick en borgerlig regering som sanerade svensk ekonomi på ett sådant sätt att barnen och skolan blev lidande. De generella statsbidragen till kommunerna skars ned. Borgerliga politiker ute i kommunerna skar och skar i skolans budget 1992, 1993 och 1994. I min hemstad, Lund, skar borgarna ned med 30 miljoner kronor under de här tre åren. Det finns luft i systemet, sade den ledande moderate skolpolitikern, när jag kritiserade nedskärningarna i skolstyrelsen. I Uppsala skar man bort 20 % av skolans personal. Över hela landet försvann en massa fritidspedagoger, specialpedagoger, skolsköterskor, skolpsykologer, kuratorer, vaktmästare och, inte minst, lärare. De här personalnedskärningarna drabbade naturligtvis i första hand elever med behov av särskilt stöd. Det var de som fick betala priset för den borgerliga budgetsaneringen, och det är de som nu fått betyget Icke godkänd i ett eller flera kärnämnen.

Nu pågår arbetet med att bygga upp det som har raserats, men det arbetet försvåras ofta av borgerligt agerande ute i kommunerna. Det är ju där som de konkreta besluten fattas om satsningar eller nedskärningar på skolans område. Sett till statistiken är det otvetydigt så att det satsas mer på skolan i kommuner med rödgrön eller socialdemokratisk majoritet än vad det görs i kommuner med borgerligt styre.

Uppbyggnadsarbetet pågår, som sagt, för fullt. Miljöpartiet har tillsammans med regeringen och Vänsterpartiet anslagit särskilda medel för skolan. I storleksordningen 15 miljarder extra går under de närmaste fem åren till skolan för anställning av mer personal. Till detta kommer extra medel för kompetensutveckling av lärare och kvalitetssäkringsmedel till förskolan. Vi får också en ny modern lärarutbildning. Men det tar tid att utbilda lärare och att bygga upp skolmiljöer som raserats. Att moderater och folkpartister under den här perioden försöker driva opposition genom en kombination av svartmålning av skolverkligheten och krav på mer betyg och mer ordning och reda är beklämmande. Det är inte det som elever med läs- och skrivsvårigheter behöver. Det är inte det som elever med invandrarbakgrund behöver.

Avslutningsvis, herr talman, vänder jag mig mot det våld på verkligheten som Kalle Larsson begår när han försöker framställa det som att vi bara har att välja mellan vänster och höger i skolpolitiken. Det finns faktiskt ett modernt framtidsalternativ, det gröna. Det gröna alternativet innebär en frihet att utvecklas i samverkan. Vi behöver inte välja mellan utslagning genom konkurrens, som är Högers och Bo Lundgrens väg, och centralstyrning och enkelriktning, som är Vänsterns och Kalle Larssons väg. Med goda resurser och en kvalitetsgranskning från samhällets sida som garanterar varje barns rätt till kunskap och trygghet kan vi få en mångfald och kvalitet i frihet.
(Applåder)

Anf. 9 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Det har varit intressant att lyssna till mina meddebattörer. Jag kommer att i mitt nästa anförande återkomma till Kristdemokraternas och Centerpartiets tankar.

Min första replik vill jag rikta mot Moderaterna och Folkpartiet. Ja, det är bra att vi får en tydlig skillnad på hur vi vill göra med vår skolpolitik. Jag tror faktiskt att under de år som jag har varit skolpolitiker har skillnaden aldrig varit så tydlig som den är i dag.

Bo Lundgren har i dag redovisat från denna talarstol att man inte vill ha någon styrning alls av målen. De förslag som jag har lagt fram kritiserar som styrning av ministern. Bo Lundgren har också redovisat att man inte vill ge några extra pengar till skolan. De 5 miljarder som regeringen har aviserat för att säkra 15 000 nya jobb säger man nej till. Man vill ha skriftliga resultat så att föräldrar får veta hur det ser ut för deras barn i skolan.

Vad vill man mera? Ja, man vill ta 52 miljarder från kommunerna för att föra upp dem till staten och skolan och göra det till en nationell skolpeng. 52 miljarder ska tas från kommunerna upp till staten. Tala om toppstyrning! Tala om diktatur! Hur ska de elever som behöver mer än andra synas i detta? Och hur ska de medlen fördelas ut till fler än 6 000 skolor om de först ska gå från Stockholm? Då förstår jag att det krävs skriftlig information. Alla föräldrar kan inte åka till Stockholm när de inte har nått ända fram i samtalen med lärarna eller skollädaarna i sin egen skola. Det inryms inte några kommunpolitiker i det förslag som Bo Lundgren redovisade, utan förslaget handlar om en nationell skolpeng, styrning från Stockholm. De pengar som ni redovisar i ert förslag tas från kommunerna hit upp för att sedan fördelas ut till 6 000 skolor.

Till Lars Leijonborg: I skolan har vi elever som är i behov av särskilt stöd. Jag känner det nästan så att det även finns sådana i Sveriges riksdag. Om jag flera gånger upprepar vikten av att alla elever ska lära sig läsa, skriva och räkna, om jag redovisar att 200 miljoner speciellt ska riktas till just dessa områden under två år, om jag redovisar att Skolverket ska inrikta sig på de skolor och de elever som inte har nått målen – är det då som Leijonborg säger, att jag inte bryr mig, att jag inte vill att elever ska bli godkända? Varför gör jag då den här satsningen, Leijonborg? Det handlar ju om precis det. Det var precis det jag sade, att grunden för att kunna verka i en demokrati är att man kan läsa, skriva och räkna. Dessutom utbildar vi fler specialpedagoger, ger mer kunskaper i specialpedagogik till alla lärare. Vi vill ha in fler talpedagoger i skolan –

det är en viktig del – med inriktning på just dessa områden. Vi vill ha in fler psykologer och fler kuratorer så att vi kan möta de här barnen, inte bara genom att ge dem den teoretiska delen, utan också genom att de får ta del i många av de delar som kanske mer berör den sociala.

Lite glädje ska jag ge till Leijonborg. Jag tycker också det är bra att lärarna får bra betalt. Den senaste undersökning som Skolverket har gjort visar att kommunerna avsatt 5 miljarder just för att höja lönerna till lärarna. Men hur hög lön jag än får som lärare får jag fortfarande inte en bra arbetsmiljö om jag inte har fler kolleger. Först då, när vi blir fler, när vi känner att vi har en bra lön, känner vi tryggheten och mår bra. Då kan man i verkligheten sätta sig ned för att förverkliga de mål som riksdagen har satt upp.

(Applåder)

Anf. 10 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det var nog nyttigt för ganska många att Vänsterpartiet visade sitt verkliga ansikte och inte den polerade TV-bild som Gudrun Schyman försökt skapa. Man såg nästan hammaren och skäran framför sig när man lyssnade på klasskampsteorierna, vikten av att ingen enskild människa ska få bestämma, för Kalle Larsson vet bäst. Han ska bestämma åt människorna, och då blir allting bra. Det präglades av kunskapsförakt och flum. Vänsterns politik – ja, det är en avgrund mellan oss, och jag hoppas att det alltid kommer att förbli så. Mitt bekymmer är att Ingegerd Wärnersson bygger sin politik på samarbetet med ett sådant parti.

Sedan är det märkligt att skolministern väljer att säga: Nu ska jag kritisera Moderaterna och Folkpartiet i detta anförande. I nästa ska jag kritisera Kristdemokraterna och Centern. Skulle det inte ha varit lite klädsamt att försöka resonera om hur skolan ska kunna utvecklas på ett positivt sätt, att resonera kring vad det är som saknas? Pengar är ju inte allt, pengar räcker inte.

Låt mig sedan rätta till de missförstånd, avsiktliga säkert, som både Kalle Larsson och Ingegerd Wärnersson försökte resonera kring. Vi föreslår också att skolan ska få mer resurser. Vi föreslår att skolan i form av lärare, elever och klassrum ska få mer resurser, inte att kommunpolitiker ska få mer resurser. Vår nationella skolpeng innebär inte att pengar tas från kommunerna och till staten, där politiker ska fördela dem till 6 000 skolor, utan det innebär att staten garanterar alla elever och föräldrar rätten att själva välja. Det må vara 5 800 eller 6 000, eller för den delen 7 000, skolor. Det ska de kunna bestämma. Pengarna går till den skola man har valt, och i den skolan är det lärarna, skolledningen, föräldrarna och eleverna som ska se till att pengarna används utan pekpinnar och på det sätt som fungerar allra bäst. Detta är vad vi strävar efter. Men det vill inte ni, för ni vill att politiker ska ha makten också över föräldrarna, eleverna och lärarna. Det är där den stora skillnaden finns.

Till skillnad från Lars Leijonborg – jag börjar ge upp. Jag tror inte att Ingegerd Wärnersson och regeringen kommer att kunna åstadkomma någonting. Jag tror att vi och de andra borgerliga partierna tillsammans får ta ansvaret för att skapa en bra skola och göra så mycket vi kan under perioden fram till 2002 för att se till att det åtminstone blir lite bättre. Vi kan hjälpas åt att ta fram de goda exempel som Sofia Jonsson talar om

och förmedla dem till våra kommunpolitiker i det system som nu råder, förmedla dem till de skolor som det vill. Vi kan använda webbt teknik och mycket annat. Den uppgiften kan vi göra för att åtminstone kunna bidra och inte bara känna frustration. Och det ska vi göra, tycker jag.

När jag läser de borgerliga partiernas motioner ser jag ju att det finns en enighet om en ny skola, en skola som faktiskt kommer att kunna ge eleverna de kunskaper som behövs, som kan se till att ingen elev riskerar att man släpper taget innan eleven har fått de kunskaper som behövs. Detta är gemensamt. Skolan ska inte släppa taget. Vi resonerar om att det viktiga inte är nio år; det viktiga är kunskaperna. Vi talar alla om vikten av att ta till vara lärarnas och personalens engagemang på olika sätt i vissa avseenden, men i grunden är det där nyckeln till framgång för skolan ligger. Vi talar om elevernas och föräldrarnas rätt att välja tillsammans. Vi talar om deras rätt att få besked tidigare än i dag när det gäller prestationerna. Tillsammans har vi möjlighet att skapa den nya skola som eleverna så väl behöver.

Ingegerd Wärnersson! Tala i nästa anförande, i stället för att tala om Kristdemokraterna och Centern, om er egen skolpolitik, tala om vad ni vill göra för att eleverna ska få de bra kunskaper de har rätt att få av den svenska skolan.

(Applåder)

Anf. 11 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Låt mig inledningsvis säga till Matz Hammarström att det får vara hans rätt, om han vill kalla vacklande, vinglande och tvehågsenhet för ett framtidsrecept. Jag nöjer mig med att konstatera att det går en skiljelinje mellan höger och vänster i svensk politik, och definitivt i svensk skolpolitik.

Det handlar inte om att man, som Inger Davidson eller Sofia Jonsson, upprepar självklarheter som att regelbundna avstämningar är nödvändiga eller att kunskap är viktigt. Det handlar om att vi börjar diskutera vilken kunskap det gäller, Sofia Jonsson, och vad avstämningarna ska mäta, Inger Davidson. Fortfarande är frågan om när Karl XII dog mycket vanligare och viktigare i svensk skola än frågan varför eller hur människor levde under den tid han regerade.

Lars Leijonborg vill höja lärarlönerna. Som företrädare för ett arbetarparti är det lätt för mig att hålla med om det. Det är helt enkelt en lönekamp. Men inga nya pengar presenteras från Folkpartiet och Lars Leijonborg. Frågan måste ställas: Varifrån ska pengarna till de höjda lärarlönerna tas? Blir det högre skolmåltidsavgifter, sämre läromedel, nedlagda fritidsgårdar eller sämre socialhjälp? Svaret på den frågan är Lars Leijonborg kammaren skyldig.

Jag hade en förhoppning om en någorlunda seriös debatt, Bo Lundgren. Men jag förstår att Bo Lundgren inte är en värdig motståndare i ett sådant sammanhang. Det är uppenbart att Bo Lundgren inte är intresserad av att diskutera hur ni ska finansiera de många och stora skattesänkningar ni vill genomföra. Vi har räknat på era förslag. Jag kan enkelt konstatera att det blir mindre pengar till kommunerna som kan användas för skolan. Därför måste man kalla saken vid dess rätta namn, nedskärningar. Man kan försöka bilda nya begrepp – nationell skolpeng osv. Faktum kvarstår dock, att moderat skolpolitik och Bo Lundgren innebär mindre pengar till

kommunerna och skolan. Mellan oss en avgrund. Detta fyller mig med stolthet.
(Applåder)

Anf. 12 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! Det är därför att det finns politiker som Kalle Larsson som man måste upprepa en del självklarheter. Om lärarna ska kunna sätta in det stöd som behövs, måste de veta vilket stöd varje elev behöver. Ibland kan det vara bra att veta under vilket århundrade Karl XII levde.

Efter den här debatten kan vi konstatera att stödpartierna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet, är ivrigare att försvara regeringspolitiken än skolministern själv. Det är ett intressant konstaterande.

Ingegerd Wärnersson har sagt att hon ska vända sig till Kristdemokraterna. Då skulle jag gärna vilja att hon svarade på vad regeringen vill med friskolorna. Det verkar bekymra regeringen nästan mer än någonting annat, trots att de i förhållande till alla andra skolor är mycket få. Min viktiga fråga är varför elever som går på det individuella programmet på gymnasiet inte får välja en fristående skola. Varför får inte asylsökande och handikappade barn välja en friskola? Jag kan icke förstå de bestämmelserna.

På Fryshuset, där jag har funnits med under en period, finns en fristående gymnasieskola. Den skulle passa utmärkt för många som går på individuellt gymnasieprogram. Därigenom skulle de så småningom kunna komma in på ett nationellt program. Men där får man inte ta in de eleverna.

Slutligen tror jag att det behövs mer okonventionella metoder än de vi har pratat om i dag. Jag läste häromdagen att ett pris för grundskolor ska införas. Det kallas för skolpriset Spira. Det är lärarförbunden, ett stort försäkringsbolag och en stor morgontidning som har instiftat det. Det ska ges för utvecklingsarbete och social miljö, till dem som utvecklar basämnen eller övriga ämnen. Det är ett bra initiativ. Det kommer att visa sig att utvecklingsarbete inte alltid handlar om att allt gammalt är dåligt och allt nytt bra. Alla ni som jobbar och kämpar varje dag i skolorna, sätt i gång och visa att ni är bra, för ni finns!

Anf. 13 SOFIA JONSSON (c):

Herr talman! Visst blir man lite ledsen i ögat när man återigen får höra samma gamla problemformuleringar här i kammaren. Var finns tron på någonting nytt? Var finns de konkreta förslagen och lösningarna? Var finns grunden för den nya skolan?

Det är synd att skolministern sparar diskussionen med mig. Antingen är det för att hon inte har något direkt att invända eller komma med eller också är det för att hon tar till sig de redskap och de konkreta förslag Centerpartiet har. Jag hoppas på det senare, eftersom det ger beröm.

Vi ska lägga grunden och ge redskapen. Vi ska ge makten och möjligheterna åt de människor som har kunskap att arbeta med barnen. Vi ska inte vara de som bromsar och stoppar upp, som säger att de som inte har möjligheter i skolan ska ställas utanför. De hamnar i ett utanförskap, utan framtidstro.

Centerpartiet ger resurserna. Vi har utformat redskapen. Frågan är om skolministern också är beredd att göra det.

Visst blir man fundersam när skolministern återigen tar fram kravet på att centralisera, styra från högsta ort med pekpinna och bestämma vad som är rätt och fel. Hon vill byråkratisera pengarna och ge dem till Skolverket, där man sedan ska dela ut till dem som kanske är behövande. Nej, ut med resurserna direkt till skolorna! Ut med friheten! Ge redskapen åt dem som har kunskapen om skolan!

Visst är det dags att lyfta skolan, skolministern. Lyft lärare, elever och föräldrar. Ge eleverna rätt till kunskaper. Slopas den nioåriga grundskolan där tiden är viktigare än elevens förutsättningar. In med resurserna, ge lokal makt och stärk lärarna i deras pedagogiska roll.

Kunskapen är den viktigaste välfärdsfrågan. Om vi struntar i att ge den chansen blir dagens debatt inte bara ett fint protokoll att lägga i någon kammare. Den blir också ett svek mot alla lärare, elever och föräldrar ute i skolorna.

(Applåder)

Anf. 14 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag vill inte ge upp hoppet om någon människa. Skolministern har fortfarande sex minuters debattid kvar. Jag och många med mig längtar efter konkreta besked.

Ingegerd Wärnersson säger att det är klart att hon också vill att eleverna ska bli godkända i kärnämnen i grundskolan. Min fråga var mycket konkret. Skolverket har föreslagit att kravet på godkänt i svenska, engelska och matematik ska slopas. Hur ställer sig skolministern till det förslaget? Det skulle vara en mycket välkommen signal om skolministern sade nej till det och att det är fel väg.

Skolverket menar att fler måste komma in på gymnasiet. Alltför många hamnar på det individuella programmet. Men det räcker inte med att komma in. Man måste komma ut också. Det är att lura våra unga om vi säger att de klarar gymnasiet utan förkunskaper. Ge besked på den konkreta punkten!

Även om det vore så att Moderaterna ville förstatliga skolan ska ordet diktatur sparas till debatterna med Kalle Larsson. Han tog upp lärarnas löner i sitt inlägg. Jag har, möjligen till skillnad från Bo Lundgren, uppfattningen att skolan ska tillföras de extramedel som Ingegerd Wärnersson har talat om. Skulle inte den öronmärkningen kunna göras så att pengarna också fick användas till högre lärarlöner?

Ni säger att det ska vara fler vuxna i skolan. Men det är väl inte likgiltigt vilka vuxna som finns i skolan. Det finns 17 000 tjänster som i dag är besatta med obehöriga lärare. Ska de kunna besättas med behöriga lärare måste vi uppvärdera läraryrket. Då behövs det högre lärarlöner och de öronmärkta pengarna. Såvitt jag förstår är det inte möjligt med er uppläggning. Ge besked också på den punkten.

(Applåder)

Anf. 15 MATZ HAMMARSTRÖM (mp):

Herr talman! Först vill jag vända mig till Kalle Larsson: Nej, vi är varken vacklande, vinglande eller tvehågsna i vår inställning till de fristående skolorna. Vi anser att de fristående alternativen är en viktig och omistlig del av den svenska skolverkligheten och att de ska ha samma ekonomiska villkor som de kommunala skolorna.

Skolan har på grund av alltför knappa resurser inte lyckats ge tillräckligt stöd till elever med behov av särskilt stöd. Men vi bör ändå uppmärksamma att lärarna, som haft en mycket pressad arbetsituation under år av nedskärningar och knappa resurser, ändå lyckats i sin uppgift att ge den stora gruppen av elever en fullgod skolgång med bra resultat. Vi ska inte ta ifrån Sveriges kämpande lärarkår äran av att ha lotsat skolan och den stora majoriteten av eleverna genom de magra åren. De har gjort en jätteinsats.

Grundskolan har under den senaste tioårsperioden inte bara fått vännas nedskärningar utan också fått ändrade arbetsdirektiv i en rad olika avseenden. Det gäller allt från nya skolplaner, läroplaner, kursplaner och krav på lokala arbetsplaner till ny organisation och nytt huvudmannaskap. Det skolan framför allt behöver under den närmaste tiden är arbetsro och ökade resurser. Det lärarna behöver är fler kolleger. Visst, Lars Leijonborg, är de väl värda högre lön.

Anf. 16 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Nej, jag ser inte en enad borgerlighet när det gäller skolpolitiken. Jag ser faktiskt en splittrad borgerlighet. De som allra mest skiljer sig från de övriga är Moderaterna och Bo Lundgren. Ni gör helt enkelt i er budget helt andra prioriteringar än vad alla vi andra partier gör.

Jag tänker upprepa det jag sade förut om de 52 miljarder som tas från kommunerna och ska in till staten. Ni säger nej till satsningen på 5 miljarder som innebär 15 000 fler vuxna i skolan. Ni säger nej till maxtaxan och allmän förskola. Ni har sagt nej till satsningarna på vår storstadspolitik, där vi har gått ut i de svåraste områdena och gjort satsningar på bl.a. språkförskolan. Ni vill lägga ned SIH, som är den myndighet som i dag har ett huvudansvar för funktionshindrade. Ni vill göra stora rejäla nedskärningar på Kunskapslyftet och också ta studiestöd därifrån. Ni vill ha minskade bidrag till kommunsektorn.

Här skiljer ni moderater er klart och markant även från de övriga borgerliga partierna. Sedan vill ni göra omprioriteringar och lägga pengarna på andra saker som också ligger inom utbildningsområdet. Bo Lundgren får själv redovisa vilka de är. Men totalt sett är det mindre pengar till utbildning än vad som har redovisats från den socialdemokratiska regeringen.

Centerpartiet tog upp sin syn på hur vi skulle kunna stärka och utveckla skolan. Jag har läst motionerna. Här finns många bra förslag. Det gäller kompetensutveckling, målstyrning, att kvalitetssäkra, stöd för forskning kring läs- och skrivsvårigheter, program för läs- och skrivutveckling och räkning och att stärka den didaktiska forskningen.

Jag instämmer i alla dessa förslag. Här har Centerpartiet föreslagit mer pengar än vad vi har gjort och har riktat dem just mot de specifika områdena. Men jag ser ändå en stor möjlighet. Skolverket lägger nu upp sin plan för hur vi ska kunna använda de pengar vi har avsatt, och vi kommer att ta stor hänsyn till de förslag som är framlagda. Där känner jag att det är bra, och där stöttar vi.

De individuella studieplanerna är en bra tanke. Slopan det av timplanen kommer också att få ett stort genomslag. Hela upplägget är att man lägger ut ansvaret på skolorna. Det är skolan och de enskilda lärarna

tillsammans med eleverna som ska planera sitt arbete. Nu har vi en verklig möjlighet att genomföra detta.

Jag vill rikta mig till Kristdemokraterna och Inger Davidson. Det var en helt korrekt kommentar att jag säger att alla ska kunna läsa, skriva och räkna när de går ut sitt nionde år. Inger Davidson påpekar att det ändå kan finnas några undantag. Hon tar som exempel grabben som kommer från ett annat land till Sverige i årskurs 7. Givetvis finns den situationen, och den kommer säkerligen också att finnas i framtiden. För just den eleven är det viktigt att använda den individuella studieplanen. Då kan man ordentligt tala om: Du är här, och du har en bra bit att gå. Men vi ska visa på hur du ska nå målen.

Jag tycker också att den nioåriga grundskolan ska gälla. Men möjligheten ska finnas för de elever som tycker att det vore bättre att gå det tionde året när de inte har uppnått målen. De ska kunna få göra det i grundskolan. Andra vill ha det inom det individuella programmet, och då måste de också ges den möjligheten.

När det gäller betygen har vi sett över läroplanerna och ser över skollagen, och då är det naturligt att vi gör en översyn av betygen. Det är det också med anledning av den rapport som Lars Leijonborg har visat på. Skolverket talar där om godkänt i ämnena matematik, svenska och engelska. Det förslaget har lagts fram i ett helt paket. Jag har inga tankar på att rycka ut delar i paketet för att förändra de beslut som i dag gäller. (Applåder)

Anf. 17 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Vi moderater vill inte förstatliga skolan; vi vill frigöra skolan. Det är därför vi säger nej till Wärnerssons Skolverkspengar. Vi föreslår mer skolpeng direkt till skolorna, direkt till eleverna, som kan användas på det sätt som fungerar bäst i varje skola och i varje klassrum. Det är vårt förslag. Vi föreslår mer resurser i det avseendet för utbildningen. Men det räcker inte.

Skolan behöver också nya förutsättningar, Ingegerd Wärnersson. Grunden för en ny skola måste vara ett starkt ömsesidigt åtagande mellan skolan, eleven och föräldrarna, där skolan svarar för att ingen ska behöva lämna skolan utan att ha tillräckliga kunskaper. Vi ska ha en skola som finansieras gemensamt, men pengarna ska gå direkt till varje klassrum. Det är detta som är det intressanta.

Man kan alltid hitta namn och diskutera tekniker. Men skolpengen syftar till att pengarna ska gå direkt till varje skola och användas så att de fungerar på bästa möjliga sätt. De som arbetar i skolan ska själva bestämma hur arbetet läggs upp. Det kan variera från individ till individ och från skola till skola. Det är resultatet som räknas, inte vilken metod som används.

Skolan måste ha kunniga och engagerade lärare. Det måste löna sig att vara en bra lärare. Vi ska se till att ämneskunskaperna hos lärarna stärks genom att avvisa den lärarutbildning som nu föreslås i det förslag som ligger hos riksdagen. Det innebär att ämneskunskaperna försvagas i stället för förstärks och förbättras. Vi vill ge elever och föräldrar rätt att få skriftligt besked om studieresultatet från första årskursen.

Herr talman! Låt mig fråga Ingegerd Wärnersson: Vad är det för fel med att pengarna till skolan ska gå direkt till klassrummen och de en-

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Aktuell debatt:

Den svenska skolan

skilda skolorna så att de kan bestämma utan Ingegerd Wärnerssons och Skolverkets pekpinar? Den metoden har inte lyckats än i varje fall.
(Applåder)

Anf. 18 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Min och regeringens skolpolitik är att det ska finnas en nationell likvärdighet. Det ska vara samma möjligheter för alla elever, var de än bor i Sveriges land och i vilken skola de än går. Det finns inte i dag. Skolverkets rapporter visar att det är stora skillnader mellan kommunerna och skolorna. Därför måste man ibland styra. Det är vår skyldighet att se till att vi riktar bidrag – för de skolor som inte når målen och för de elever som går där. Vi måste göra det för deras skull. Vi måste ge stöd så att inte de ställs utanför. Vi kan inte blunda för skillnaderna.

Därför är min och regeringens skolpolitik att det ska finnas 15 000 fler vuxna i skolan. Vi ska ge kompetensutveckling åt alla lärare på olika områden. Alla sätt ska kunna användas för att varje elev ska lära sig läsa, räkna och skriva.

Vi vill ha en maxtaxa, som ger en frihet för föräldrarna att veta hur mycket de ska betala för sin barnomsorg vart de än flyttar i Sverige.

Vi vill ha en allmän förskola för fyra- och femåringar som lägger basen och grunden till det livslånga lärandet. Ingen ska ställas utanför skolan för fyra- och femåringarna på grund av föräldrarnas ekonomi.

Vi vill ha mer personal i förskolan så att man på ett bättre sätt kan stimulera barns språkutveckling.

Vi vill fortsätta med Kunskapslyftet. Vi ser det livslånga lärandet som en nödvändighet i det framtida samhället, där bristen på arbetskraft bara kommer att öka. Många vuxna kommer att byta jobb flera gånger. Man kommer ständigt att gå in till ett nytt lärande.

Herr talman! Staten, regeringen, ger nu de ekonomiska möjligheterna. För mig är det viktiga nu att varje lärare, varje elev, varje förälder och skolledare tillsammans utformar sin skola. De rättar sig efter de nationella målen – men hur de ska nå dem är upp till den enskilda skolan.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 12 oktober.

3 § Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att *Annelie Enochson* (kd) av sagt sig uppdraget som suppleant i skatteutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Förste vice talmannen meddelade att *Helena Höij* (kd) avsagt sig uppdraget som suppleant i socialförsäkringsutskottet.

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Kammaren biföll denna avsägelse.

4 § Kompletteringsval till vissa utskott

Förste vice talmannen anmälde att Kristdemokraternas riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser anmält *Sven Brus* som suppleant i skatteutskottet efter *Annelie Enochson* och *Desirée Pethrus Engström* som suppleant i socialförsäkringsutskottet efter *Helena Höij*.

Förste vice talmannen förklarade valda till

suppleant i skatteutskottet
Sven Brus (kd)

suppleant i socialförsäkringsutskottet
Desirée Pethrus Engström (kd)

5 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan

Förste vice talmannen meddelade att bordläggningsplenum skulle äga rum fredagen den 20 oktober kl. 11.00. Aviserat interpellationssvar kl. 9.00 skulle utgå.

6 § Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU3
Ändringar i jämställdhetslagen m.m. (prop. 1999/2000:143).

Anf. 19 KENT OLSSON (m):

Herr talman! Jag har en 24-årig dotter. Många gånger under hennes uppväxt har jag, som många andra föräldrar, funderat över hur hennes liv skulle gestalta sig. Speciellt under skoltiden och tonåren var jag självfallet många gånger orolig. Jag var orolig bl.a. över det språkbruk som många ungdomar har mot framför allt tjejer. Könsord blir tyvärr allt vanligare. Detta kan inte accepteras. Denna nedvärderande syn på tjejer och kvinnor måste försvinna. Språkbruket sprider sig tyvärr också allt längre ned i åldrarna.

Denna syn på tjejer och kvinnor och dessa attityder måste förändras. Här har föräldrar, skola och samhälle en viktig uppgift att ta itu med.

Men tyvärr är det inte bara i skollåldern som många kvinnor får utstå sådant som man inte ska behöva utstå. Alltför många kvinnor misshandlas och våldtas i Sverige av i dag. Varje år mördas 25 kvinnor i Sverige. 1998 anmäldes 20 104 fall av misshandel eller grov misshandel mot kvinnor.

Det var en ökning med 6 % från 1997. I 48 % av fallen kunde inte brotten beivras. Alltfler, både yngre och äldre, kvinnor är rädda för att gå ut på kvällarna. Så får det inte vara. Kvinnor ska inte behöva ha överfallslarm för att gå ut.

Det är en skam och en skandal att detta tillåts ske i Sverige i dag. Kvinnomisshandel är det yttersta uttrycket för kvinnoförakt. Det måste ges större resurser till polis och åklagare. Lagstiftningen måste ses över, och straffen för våldsbrott mot kvinnor måste skärpas. Permissionsreglerna måste ses över. Misshandlade kvinnor måste ges rätt till stödperson. Kvinnors situation måste förbättras.

Det finns alltså mycket att göra i Regeringskansliet. Jämställdhetsminister Margareta Winberg har mycket att prata om med sina regeringskolleger – mycket viktigare saker än att lägga fram en jämställdhetslagstiftning som enligt hennes tidigare kollega Ines Uusmann är ett rent lurendrejeri och som för oss tillbaka till 1980-talets rigida struktur med nomenklaturbestämda lönegrader. Hon, och sex andra kvinnliga chefer, fortsätter med att säga: Den arbetsvärdering som jämställdhetsministern vill ha som en metod att uppnå jämställda löner är en kall vind från det förflutna.

Det är hårda ord för att komma från sju ledande kvinnor med stort intresse för jämställdhet och från en tidigare kollega till Margareta Winberg! Delas inte Margareta Winbergs värderingar av regeringens medlemmar? Nog är det märkligt att en tidigare kollega till Margareta Winberg kallar hennes förslag för en kall vind från det förflutna.

Vad har då fått dessa kvinnor att ta i så hårt mot Margareta Winberg? Jo, det är att regeringen i propositionen föreslår att en lönekartläggning ska genomföras. Syftet med kartläggningen anges vara att upptäcka, åtgärda och förhindra löneskillnader som inte är sakliga från könssynpunkt vid lika och likvärdigt arbete.

Detta innebär emellertid en direkt koppling till det av regeringen föreslagna diskrimineringsförbudet. Kartläggningen kommer därför i praktiken att innebära att arbetsgivaren tvingas att göra samma undersökningar som inför en lönediskrimineringstvist i domstol. Arbetsgivaren är alltså tvungen att visa om arbetena är lika eller likvärdiga. Dessutom tvingas denne redan i samband med förhandlingar om lön m.m. att ange sakliga från kön oberoende skäl för varje del av den lön som varje enskild arbetstagare ska ha. Det sistnämnda är en omöjlighet, då det aldrig i en förhandling torde finnas sådana överväganden av alla delar som diskuterats att de går att motivera i förhållande till varandra.

Gynnar då arbetsvärdering kvinnor mer än män? Det är en intressant fråga. Vid den av utskottet genomförda uppvaktningen av arbetsmarknadens parter presenterades som exempel en studie som gjorts inom Arbetsmarknadsverket. I den studien genomfördes en arbetsvärdering där syftet var att få bort osakliga löneskillnader. Metoden som valdes var arbetsvärdering och löneanalys enligt en domstolsmodell. Målet med testet var att kartlägga samtliga 11 000 anställda. Kostnaderna för genomförandet blev ca 12 miljoner kronor för uppbyggnad av system. Detta arbete tog två och ett halvt år i anspråk. Genomförandet av studien gjordes under åren 1995–1997, och kostade ca 9,9 miljoner kronor. Totalkostnaden blev således 22 miljoner kronor för denna arbetsvärdering!

Resultatet blev att 57 % av arbetena gick att värdera. På gruppnivå upptäcktes ett flertal oförklarliga löneskillnader, men på individnivå kunde endast ett fåtal osakliga skillnader påträffas. Det visade sig dessutom svårt att, som löneanalysen kräver, skapa en mängd detaljerade löneskäl. Slutsatsen var att metoden var för tids- och resurskrävande i förhållande till det utbyte som arbetet gav. Arbetsmarknadsverket har därför slutat att arbetsvärdera och ska i stället utveckla systematiska lönekriterier. Ingenting i den här studien visade att kvinnor gynnades av denna arbetsvärdering.

Jag tycker att det är mycket intressant att notera resultatet från denna värdering.

Arbetsgivarrepresentanter från såväl kommuner som landsting har dessutom beräknat kostnaden till i vart fall flera 100-tals miljoner kronor för att genomföra det förslag som regeringen nu lagt fram. Om det skulle genomföras överallt i arbetslivet är kostnaden mer än 10 miljarder kronor. Det är pengar som får tas från bl.a. vård, skola och omsorg där de behövs bättre än för en arbetsvärdering som inte ger mer jämställda löner. Med tanke på den debatt vi hade tidigare i dag är det ingen tvekan om att pengarna behövs bättre inom vård, skola och omsorg i stället för att läggas på en arbetsvärdering.

Det är inte bara Arbetsmarknadsverket som har gjort detta. Utredaren Ingemar Mundebo skrev redan i Löneskillnadsutredningens betänkande: ”Jag är medveten om att systematisk arbetsvärdering är ett oprecist instrument och i sig bygger på subjektiva värderingar.”

Även utredaren Hans Stark uttalade sig i Jämställdhetsutredningens betänkande på följande sätt: ”Det torde vara oomtvistligt att arbetsvärdering är något subjektivt. I en lönediskrimineringstvist förhåller det sig ofta på det sättet att parterna har olika uppfattningar om vilken betydelse som skall tillmätas de skilda kriterier som är av betydelse för värderingen. Det blir då en mycket grannliga uppgift för domstolen att ta ställning.”

Arbetsvärdering ger alltså inte objektiva besked, men risken är stor att arbetsvärdering konserverar gamla värderingar, eftersom man av resursskäl sällan ser över metodens värderingsgrunder. Att göra sådana översyner och att genomföra arbetsvärderingar är oerhört resurskrävande.

De föreslagna bestämmelserna innebär också att det helt bortses från den utveckling mot mer individuella löner som skett under de senaste åren. T.ex. visar den föreslagna definitionen av begreppet likvärdigt arbete på ett kollektivt synsätt som inte tar i beaktande den enskilda arbetstagarens prestationer. Regeringen tar också ett steg bort från principen att lönebildningen är en sak för arbetsmarknadens parter och går över till en lönebildning där lönesättningen för enskilda ska kunna bli en fråga för myndigheter och domstolar.

Enligt förslaget ska också Jämställdhetsombudsmannen få tillträde till arbetsplatsen för att göra undersökningar. Förfarandet kan närmast jämföras med en husrannsakan, men med den mycket betydelsefulla skillnaden att det inte görs någon bedömning av vilka motstående intressen som kränks genom åtgärden. Likaså utgör förslaget om rätt för arbetsgivarorganisationerna att få ta del av individuella löner för icke fackföreningsmedlemmar ett oacceptabelt intrång i den enskildes integritet. De villkor som gäller avseende lön och andra anställningsvillkor är en ange-

lägenhet endast mellan den anställda och arbetsgivaren. Det kan finnas helt legitima skäl till att en av dem, eller båda, inte vill att andra ska ta del av avtalet, något som måste respekteras.

De nu föreslagna reglerna gynnar inte kvinnor utan utgör snarare ett hot mot den fria lönebildningen och ett effektivt stopp för den mycket positiva utveckling mot mer individuella löner som skett under de senaste åren.

Förslaget innebär också att arbetsgivarna skulle tvingas satsa mycket stora resurser på lönekartläggningsarbetet utan att det skulle ge några synbara resultat, medel som kan användas till långt mer motiverade åtgärder.

Vi moderater vill gå en annan väg än Margareta Winberg. Vi anser att man ska fortsätta på den inslagna vägen med individuella löner. Lönen ska sättas individuellt baserat på den enskildes utbildning, kunnande och arbetsprestation. Jag är övertygad om att detta kommer att ge löner som inte missgynnar kvinnor. De offentliga monopolen inom skolan och sjukvården måste avskaffas.

En konkurrensutsatt vård med fler arbetsgivare än staten kommer att ge betydligt högre löner för de kvinnor som i dag arbetar inom vården. Privata vårdgivare ger högre löner och bättre villkor än landstinget redan i dag. Konkurrens ger högre löner. Bemanningsföretag inom vården har gett framför allt kvinnor högre löner. Inom skolområdet betalas ofta högre löner i friskolor. Slopade monopol ger alltså högre löner för både män och kvinnor.

Jag är övertygad om att de närmaste åren kommer att innebära att de löneskillnader som finns mellan män och kvinnor stegvis kommer att försvinna. Detta kommer att ske utan lagstiftning och utan kvotering om regeringen inte förhindrar att alternativ får fortsätta att sprida sig inom vård och skola, vilket ju har getts antydningar om. Det kommer att ske, inte på grund av utan trots denna proposition om arbetsvärdering.

Men om Margareta Winberg ändå vill pröva arbetsvärdering, varför då inte göra det inom Regeringskansliet? Där tjänar ju män mer än kvinnor. Det är kanske enda chansen för Margareta Winberg att förändra situationen där. Trots många ministerår har ju jämställdhetsministern totalt misslyckats med att utjämna löneskillnaderna där. Men varför ska hela det svenska arbetslivet lida för att Margareta Winberg inte lyckats förbättra de kvinnliga lönerna inom Regeringskansliet och därmed utsätts för detta gigantiska försök?

Herr talman! Jag yrkar avslag på propositionen och bifall till reservation 1 men står givetvis bakom alla de moderata reservationerna.

Anf. 20 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Herr talman! Vi i Vänsterpartiet välkomnar den vidareutveckling av jämställdhetslagen och jämställdhetsarbetet som vi kommer att besluta om senare i dag. Det är framåtsyftande, och det visar att det finns en majoritet i Sveriges riksdag som tar kampen mot lönediskriminering på fullaste allvar.

Trots att Sverige, relativt sett, kommit långt i jämställdhetsarbetet finns det mycket som återstår att göra. Fortfarande tjänar kvinnor mindre än män. Fortfarande har kvinnor ett större ansvar för det oavlönade arbe-

tet som utförs i samhället. Fortfarande har kvinnor lägre representation på högre befattningar osv.

Att det är så här är självfallet ingen naturlag – då vore det kanske lättare att ändra på det – utan det handlar om maktmönster som byggts upp genom århundraden. Dessa maktmönster går igen överallt, och vi omfattas alla av dem. Och vi inte bara omfattas av dem, utan vi upprätthåller dem också på olika sätt och reproducerar dem.

Eftersom vi alla på olika sätt deltar i de här strukturerna fordras det medvetenhet för att upptäcka mönstren. Det fordras ett metodiskt arbete för att få till stånd förändringar. Det fordras ett metodiskt arbete som dels hjälper oss att synliggöra värderingar och orättvisor mellan kvinnor och män, dels ger oss verktyg för att förändra och förebygga.

Det är mot den bakgrunden vi ska se de föreslagna förändringar i jämställdhetslagen som vi i dag ska debattera och besluta om. Det är förslag som syftar till att lika lön för lika arbete ska gälla.

Betänkandet innehåller flera viktiga förändringar. Några har mer juridisk karaktär, som införandet av en enhetlig bevisregel, definitioner av direkt och indirekt diskriminering osv. Men det finns också förslag som har mer direkt bäring på det praktiska arbetet som parterna har att göra: att arbetsgivare och arbetstagare ska samverka i arbetet när det gäller jämställdhet, att kollektivavtalsbärande facklig organisation har rätt att ta del av löneuppgifter och anställningsförmåner, osv.

Men det centrala inslaget och det som kan bära jämställdhetsarbetet framåt är ändå parternas arbete med lönekartläggningen. Här bygger man in, via lagstiftning, ett verktyg som gör det möjligt att på alla arbetsplatser synliggöra eventuellt osakliga löneskillnader för att dessa sedan ska kunna åtgärdas och förebyggas. Skyldigheten att kartlägga är i och för sig inte ny. Det nya är att vi skärper och tydliggör syfte och innehåll. Det handlar alltså inte om någon systematisk arbetsvärdering, utan det handlar om att ta fram ett underlag för parterna att jobba utifrån.

Vi i Vänsterpartiet menar att det inte endast är resultatet av kartläggningsarbetet som är viktigt, utan det ligger också ett värde i själva processen och i arbetet med att ta fram uppgifterna. Vi menar att det kommer att öka medvetenheten om de mekanismer som resulterar i de orättvisor mellan könen som finns. Det kommer också att föra med sig initiativ även till andra jämställdhetsåtgärder.

I debatten har det, som vi bl.a. hörde här tidigare, framförts en oro för att arbetet med kartläggningen ska vara dyrt, krångligt och tidsödande. Tycker man att det är så viktigt att man vill satsa 22 miljoner kronor på att bygga upp ett system är väl det bra, men det verkar tämligen onödigt. Här kan man dra en parallell till den diskussion som har varit om jämställdhetsplanerna för övrigt. Det har i debatten figurerat uppgifter om vilka enorma kostnader det finns för att arbetsgivarna ska få till stånd jämställdhetsplaner.

JämO har i en enkät tittat på vad det egentligen är som har förhindrat att jämställdhetsplaner har fått den utbredning som man skulle vilja ha. Det handlar inte om kostnader. Det är inte det som är problemet, utan det är ett argument som förs fram i debatten som man inte har kunnat hitta någon saklig grund för.

Hur man ser på arbetet med lönekartläggning handlar nog i grund och botten om hur man faktiskt förhåller sig till problematiken när det gäller

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

lönediskriminering. Finns medvetenheten om att kvinnor, som faktiskt utgör halva mänskligheten, systematiskt underordnas männen, finns kunskapen om att 8–10 % av löneskillnaderna verkar vara osakliga, torde det vara ett kärt besvär att lägga ned lite tid på att försöka undanröja de här orättvisorna.

I det här sammanhanget går det inte att undvika att nämna moderaterna, som återigen i jämställdhetsfrågor skiljer ut sig. Trots all statistik, trots alla undersökningar, alla fakta, alla belägg som finns för att kvinnor konsekvent missgynnas i fråga om löne- och anställningsvillkor stoppar moderaterna likt strutsen huvudet i sanden och muttrar att det helt saknar stöd i fakta att kvinnor skulle diskrimineras i lönehänseende. I stället hänvisar man till att det är skillnaden i utbildning, befattning och yrkesval som är avgörande.

För det första är ju även dessa kriterier till stor del uttryck för bristande jämställdhet. Även i dessa frågor – utbildning, befordringsgång, yrkesval etc. – måste vi bedriva ett aktivt jämställdhetsarbete. För det andra förtar detta inte vikten av ett förändringsarbete riktat mot osakliga löneskillnader, tvärtom. Det snarare förstärker vikten.

Paradoxalt nog visar moderaterna med sin avskärmning från verkligheten att det faktiskt är nödvändigt med en lagstiftning i botten som säkerställer att arbetet mot lönediskriminering fortskrider.

Sammanfattningsvis menar vi att vi med de här förändringarna i jämställdhetslagen tar ett viktigt steg framåt i arbetet med att komma till rätta med en del av de orättvisor som finns mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden. Det här arbetet kommer att följas upp efter en treårsperiod, och det ska bli intressant att se vad som då har hänt. I Vänsterpartiet ser vi redan nu flera möjliga vägar att komma vidare, kanske genom att införa en rätt till grupptalan, kanske genom att införa en modell à la Kanada där en viss del av lönesumman avsätts till en särskild pott som ska användas till att minska osakliga löneskillnader. Med det vill vi ha sagt att det inte finns någon anledning att slå sig till ro med de förändringar vi beslutar om i dag. Det finns mer att göra.

Med de orden, herr talman, vill jag börja med att yrka bifall till utskottets hemställan i den första delen av betänkandet.

Sedan har vi en andra del som handlar om motioner som inte är direkt kopplade till propositionen om jämställdhetslagen. Här behandlas ett brett spektrum. Utan att nedprioritera något tänkte jag lyfta fram två områden, dels utvidgningen av jämställdhetslagen, dels Arbetsdomstolens arbete.

När det gäller utvidgningen av jämställdhetslagens tillämpningsområde har Vänsterpartiet upprepade gånger rest kravet på att jämställdhetslagen i alla avseenden har lika stor betydelse för elever och studenter som för anställda. I dag finns det inte något motsvarande skydd inom utbildningsväsendet som det gör på arbetsmarknaden. Detta måste vi självfallet göra något åt. Här finns det flera partier som är eniga i synsättet, och regeringen har å sin sida uttryckt att frågan är angelägen och att man avser återkomma i annat sammanhang. Eftersom statsrådet Margareta Winberg som vanligt är på plats när vi debatterar jämställdhet – det uppskattas – kanske vi kan få ett konkretiserande av vad vi har att vänta när det gäller en utvidgning som även omfattar utbildningsväsendet.

Till sist några ord om Arbetsdomstolens arbete. Även här finns motioner från flera partier om än med lite olika inriktning. Huvudprincipen för Arbetsdomstolens sammansättning är fyra intresseledamöter och tre opartiska jurister. Den har dessutom i praktiken kommit att vara starkt manligt dominerad.

Den här sammansättningen är naturlig och funktionell när det gäller att tolka kollektivavtal och i andra mål där ett arbetstagarintresse står mot ett arbetsgivarintresse. Här kan intresseledamöternas kännedom om förhållandena på arbetsmarknaden tillföra viktig sakkunskap. Men arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanter är inte och kan inte fungera som experter på diskrimineringsjuridik. I de målen saknas ju oftast konflikten arbetstagare–arbetsgivare. Det handlar nästan alltid om att olika arbetstagargrupper ställs mot varandra, och skiljelinjen går snarare mellan kvinnliga och manliga värderingar. Mot denna bakgrund är inte Arbetsdomstolens sammansättning godtagbar. Vi menar att det bör införas regler som garanterar en jämn könsfördelning när AD ska pröva mål om diskriminering på grund av kön. Dessutom menar vi att två av ledamöterna bör vara experter på diskrimineringsjuridik och jämställdhetsfrågor.

Som avslutning vill jag yrka bifall till vår reservation om Arbetsdomstolens sammansättning, reservation 26, under mom. 44.

Anf. 21 KENT OLSSON (m) replik:

Herr talman! Det var intressant att höra hur lätt och snabbt Camilla Sköld Jansson avvisar den kritik som har framförts. De sju cheferna inom Arbetsgivarverket är samtliga kvinnor, och någon av dem var tidigare statsråd i den socialdemokratiska regeringen.

Som jag tog upp i mitt anförande fanns det även kritik från Ingemar Mundebo och från Hans Stark, som bägge två hävdar att en arbetsvärdering är någonting subjektivt, ett oprecist instrument som helt bygger på subjektiva värderingar.

Är det så att Camilla Sköld Jansson anser att lönerna i fortsättningen ska sättas utifrån subjektiva värderingar? Ska vi gå ifrån individuell lönesättning, som vi så framgångsrikt har lyckats med?

Är det så att Camilla Sköld Jansson nu helt plötsligt inte anser det vara bra att parterna sysslar med lönefrågor? Det finns ju faktiskt ett ramavtal där man säger att inga löner ska ges som beror på könsskillnader och att man så snabbt som möjligt ska försöka att utjämna de löner som hittills har visat sig inte vara helt lika beroende på kön.

Man har talat om detta, och parterna är överens om detta i ett ramavtal. Är det nu så att det som parterna är överens om inte är riktigt? Det förvånar mig att detta kommer från en vänsterpartist.

Slutligen: Varför ger man sig, Camilla Sköld Jansson, in på ett försök som så totalt har misslyckats? Arbetsmarknadsverket har gjort detta försök, som kostade oerhört mycket pengar, och man slutade med det därför att det inte gav någonting. Man kom fram till att man kunde klara 57 % men inte övriga 43 %. Detta gjordes till oerhört stora kostnader. Finns det inte något som helst kostnadsmedvetande inom Vänsterpartiet?

Anf. 22 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Först några ord om det faktum att det även finns kvinnor som kan rikta kritik mot det här eller att det finns element i kollektivavtal

och hos de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna som går emot den här kritiken. Man förstår det om man har insett att den bristande jämställdheten beror på strukturer som genomsyrar hela samhället: män, kvinnor, alla institutioner och alla organisationer. Det är det som motiverar att man faktiskt måste använda en lagstiftningstaktik och ett metodiskt arbetssätt för att komma till rätta med de här strukturerna.

Sedan gäller det också att skilja mellan lönekartläggningsarbete och arbetsvärdering. Det är två skilda saker. Lönekartläggningsarbetet gäller inte något märkligare än att ta fram ett underlag som behövs för att man på arbetsplatser ska kunna jobba med de här frågorna. Arbetsvärdering är varken mer eller mindre subjektiv än juridik eller andra sätt att betrakta olika verksamheter. Det finns arbetsvärderingsexperter bl.a. i Storbritannien och en massa kunskap som JämO säkert kan bistå med att sprida vidare.

När det gäller problem eller svårigheter med kartläggningsarbetet, eventuella kostnader osv. hävdar jag bestämt att det i grund och botten handlar om ett förhållningssätt till problematiken. Är man intresserad av att faktiskt bekämpa de diskrimineringsmekanismer som finns, är det inte något större besvär att göra det metodiska arbete som man faktiskt får hjälp med en bra teknik för i det här förslaget.

Anf. 23 KENT OLSSON (m) replik:

Herr talman! Låt mig läsa lite grann ur den nämnda artikeln:

”Vi sju kvinnliga ledamöter i Arbetsgivarverkets styrelse, samtliga chefer för statliga myndigheter — — är mycket engagerade i arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män på alla olika plan. Vi engagerar oss också kraftfullt för att våra respektive myndigheter skall sköta sina uppgifter så effektivt som möjligt.”

Ändå säger dessa kvinnor att det här för oss tillbaka till 1980-talets rigida strukturer med nomenklaturbestämda lönegrader. De säger också att de faktiskt ser den här värderingen som ett lurendrejeri. Det verkar som om Camilla Sköld Jansson inte tycker om vad de säger. Notera att dessa sju kvinnor inte är vilka kvinnor som helst! Det är kvinnor i Arbetsgivarverkets styrelse, en kvinna som tidigare har varit statsråd i den regering där Margareta Winberg nu sitter och kvinnor som säger sig vara oerhört intresserade av detta.

De har sett vad som har hänt i de försök som har gjorts inom Arbetsmarknadsverket. Varför säger då Camilla Sköld Jansson helt plötsligt: Vad de här sju kvinnorna säger är inget att bry sig om. Varför lyssnar hon inte på den massiva kritik som framförs, och varför tror hon inte på parterna som själva säger att de vill lösa de problem som finns?

Vad gäller att arbetsvärdering inte skulle vara subjektiv: Finns det någonting någonstans som visar att arbetsvärdering inte är subjektiv? Det är klart att om man väljer att sticka huvudet i sanden och inte lyssna på vad människor säger, kan man få fram att arbetsvärdering inte är subjektiv.

Anf. 24 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Det förtjänar att återigen upprepas att det som vi talar om är strukturer som löper genom alla områden, institutioner, organisationer osv. i samhället. Ska man komma till rätta med den här diskrimine-

ringen, som alltså riktar sig mot halva mänskligheten, krävs det medvetenhet, ett metodiskt arbete och en lagstiftning att utgå från.

Jag tycker att moderaterna ska vara ärliga i sin uppfattning att det för deras del inte handlar om ifall det är besvärligt att göra det här kartläggningsarbetet utan om att de – som de skriver i sin motion – vill påstå att det inte finns några löneskillnader. Det handlar för er del om att ni påstår att kvinnor inte diskrimineras t.ex. på grund av graviditet. Säg ut ärligt var er kritik ligger!

Anf. 25 MAGNUS JACOBSSON (kd):

Herr talman! För oss kristdemokrater är den här debatten oerhört viktig. Den handlar om grundläggande människovärde. Den handlar om en likhet som gäller inte bara mellan åldrar, olika sexuella läggningar, handikapp och liknande utan en könslikhet och en könsjämsliddhet. För oss är det här en viktig fråga att lyfta fram, framför allt utifrån det nuläge som faktiskt finns.

Jag är personligen lite förvånad över moderaternas hållning. De verkar inte ens se nuläget. Det är glädjande att man debatterar det kvinno-våld som finns. Det är gott att man ser det, men självklart finns det också olikheter vad gäller löner. Det är klart belagt i statistik att kvinnor har 85 % av männens lön för likvärdiga arbeten. Det är konstigt att man inte kan bejaka den verkligheten.

Men det finns också andra faktiska olikheter som vi borde jobba med. Jag var själv en gång i det läget att jag, liksom många andra, var pappa till tre barn. Jag råkade vara gift, och när jag sökte jobb frågade ingen hur jag klarade barnomsorgen. När min dåvarande hustru sökte jobb frågade man däremot hur hon klarade sin barnomsorg. När vi sedan hade skilts och jag var ensam med barn frågade man mig helt plötsligt hur jag klarade barnomsorgen.

Det finns alltså en attitydskillnad i synen på barnomsorgen. Jag skulle vilja säga att det här är ett av de riktigt stora problemen i jämställdhetsdebatt och arbetsliv. Det värsta med det är att vi inte kommer åt det via lagar utan att det troligtvis handlar om attityder.

Nuläget är alltså tyvärr rätt tråkigt, bl.a. lönemässigt. Det är svårt att vara kvinna och samtidigt jobba. Våld mot kvinnor är ett faktum som vi måste titta på. En annan mycket intressant upplevelse som många unga kvinnor säger sig ha är att de känner sig jämställda när de går i skolan, t.ex. på gymnasiet, men att de när de kommer ut i arbetslivet helt plötsligt märker att de nog inte är så jämställda.

Självklart måste vi jobba med de här frågorna. Herr talman! En följdfråga blir givetvis om man åtminstone kan erkänna att vi har ett problem, nämligen vad vi tänker göra. Det finns åtminstone tre vägar att gå. Den första är väldigt individuell, och jag är inte säker på att vi på den når ända fram.

Den andra vägen är att lägga över mycket på parterna och säga att det är fråga om ett partsansvar. Vi kristdemokrater lägger stor tyngd vid parterna på arbetsmarknaden. Mycket av den lagstiftning som vi i dag kommer att diskutera innebär egentligen ett underkännande av parternas arbete. De borde ha varit tydligare.

Ytterligare en anekdot: Jag har en mycket god vän som är socialdemokrat och fackligt aktiv, en gentleman i 50-årsåldern. När jag pratade

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

om jämställdhet med honom sade han: Vad då, jämställdhet? Jag har inte läst det kapitlet än.

Om fackombud har den attityden är det klart att vi får problem på marknaden. Det är oerhört viktigt att parterna tar sitt ansvar.

Den tredje vägen är lagstiftning, där s och v oftast är väldigt snabba, men frågan är om vi ibland inte går för långt. Vad hjälper det om vi nu skärper lagstiftningen ytterligare utan att ha parterna med oss? Lagstiftning och attityder måste här gå hand i hand.

Fru talman! Vår väg i de här sammanhangen är bl.a., som vi nämner i en reservation, jämställdhetsmärkning. Vi vill också att det ska bli lättare att vara förälder i arbetslivet. Där fyller bl.a. barnomsorgskonto en funktion. Vi vill också att man ser över de redan använda jämställdhetsplanerna. Enkätundersökningar visar att man enbart inom 24 % av det privata näringslivet har gjort upp sådana planer. Inom den offentliga sektorn är andelen bara 73 %, trots att sådana planer ska utarbetas. Det borde utredas vilka konsekvenser detta får.

Det är likadant med den nya inriktningen på arbetsvärdering, lönekartläggning och handlingsplaner.

Det är ett faktum just nu att de olika parterna är oense om det här är kraftfullt eller inte. Man är oense om det här är effektivt eller inte. Det finns en stor diskussion om vad det kommer att bli för kostnader. Om vi inte ens har parterna helt med oss, vi vet inte kostnaden, vi vet inte effektiviteten av det hela, varför gå hela vägen? Den frågan ställer jag till Martin Nilsson. Borde det inte vara lättare att göra som vi kristdemokrater säger, nämligen att göra försök inom offentlig sektor och sedan utvärdera?

Fru talman! Vi kristdemokrater står givetvis bakom detta anförande och våra egna reservationer, men för tids vinnande ställer vi oss här bakom reservation 6.

Anf. 26 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Visst finns det i dag skillnader i lön. Men frågan är vad skillnaderna i lön beror på. Vi har tagit fram en undersökning som visar att löneskillnaderna inte förklaras med kön. Det finns andra undersökningar, Magnus Jacobsson, som visar att det kan vara fråga om kön. Detta visar bara att olika undersökningar visar olika saker.

Jag tycker att det är viktigt att vi får en utjämnad marknad, dvs. inga löner ska vara olika beroende på vilket kön man har. Däremot är det viktigt att ha individuella löner.

För oss är det viktigt – och det vet jag att också kristdemokraterna anser – att ta bort de offentliga monopolen. Det har visat sig att privat sjukvård eller sjukvård som styrs av kooperativa vårdinrättningar har givit större löneökningar. Det är framför allt kvinnor som hittills i stor omfattning jobbar där. Samma sak är det inom skolan. När monopolen minskar blir det högre löner för framför allt kvinnor. Detta har också visat sig med de bemanningsföretag som har vuxit upp. Jag kan glädja Magnus Jacobsson – om han inte visste om detta i förväg – att för oss moderater är det helt självklart att inga löneskillnader ska bero på kön.

Däremot vill jag avslutningsvis ställa en fråga till Magnus Jacobsson. Hur kan det komma sig att man å ena sidan pratar negativt kring förslaget

som har lagts fram från regeringens sida och å andra sidan kan tänka sig försöksverksamhet någonstans?

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Anf. 27 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! När det gäller resonemanget om monopol delar jag till fullo Kent Olssons uppfattning. Den antagligen största jämställdhetsreform vi kan göra inom löneområdet är att låta det bli mer konkurrens. Där är bemanningsföretagen ett praktexempel på hur lönerna nu går upp för sjuksystrar, vilket är positivt, korrekt och bra.

Det är självklart att vi ska ha individuell lönesättning. Men den ska vara individuell såtillvida att vi faktiskt inte missgynnar någon bara för att den råkar ha ett visst kön. Det är också glädjande att vi är överens.

Men jag kritiserade just statistik. Det finns en undersökning som pekar åt ett håll, och det finns en mångfald av statistik som säger att detta är ett problem – då blir jag som borgerlig politiker frustrerad över att det just råkar vara borgerliga politiker som väljer den enda undersökningen som visar sin egen väg. Det är bra att vi konstaterar att vi har ett problem. Kom och låt oss åtgärda det!

Den sista frågan tappade jag tyvärr.

Anf. 28 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! För att hjälpa Magnus Jacobsson kan jag återupprepa frågan. Hur kommer det sig att man kritiserar det kartläggningssystem man vill göra och att man ändå från kd:s sida säger att man kan tänka sig att göra detta i vissa delar? Det kanske finns någon form av balans. Antingen tycker man om det eller så tycker man inte om det. Man kan inte tycka lite om det.

Låt oss avsluta lönediskussionen. Vi kan väl vara överens om att det är rent nonsens att påstå att vi moderater inte skulle vilja ha löner som är lika för män och kvinnor. För oss är det självklart att män och kvinnor ska ha precis samma löner om de utför precis samma arbete. Det är också viktigt att vi har individuella löner. Därmed kan både män och kvinnor hamna i ett läge att de får högre lön.

Vi ser att löneutvecklingen faktiskt går åt rätt håll, även om det tar för lång tid. Den diskussionen borde vi kunna föra bort från debatten om att vi inte skulle vilja ha lika löner. Det känns lite fänt att ha en sådan diskussion i ett sådant här seriöst forum.

Anf. 29 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag har inte anklagat Kent Olsson för att inte vilja ha lika löner. Det gällde den undersökning vi diskuterade.

När det gäller frågan är detta just precis vad vi har beskrivit. Parterna är inte överens om det är bra eller dåligt. Somliga beskriver det här som oerhört negativt, andra säger att det är bra. Vi har haft en hearing där det har varit helt uppenbart att vi hade två olika uppfattningar.

Varför måste man å ena sidan kasta ut barnet med badvattnet, å andra sidan rusa hela vägen? Är det inte bättre med en försöksverksamhet? Det är logiskt. Kritiken från vårt håll är dubbel. Den går dels till moderaterna som säger att det inte ska vara försök, dels till socialdemokraterna som vill försöka överallt på en gång.

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Anf. 30 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tänkte gå vidare i diskussionen om kd:s dubbelhet. Till betänkandet finns bl.a. en motion där det uttrycks stor tveksamhet till lagstiftning. Det framgår att det faktum att problemen med att lönediskriminering kvarstår skulle tala för att lagstiftningen inte är särskilt användbar som instrument. Sedan finns det en motion från samme motionär som talar om behovet av att intensifiera arbetet mot lönediskriminering via JämO, men om det visar sig att det inte går att komma fram via lagstiftningen ska man återkomma med ny lagstiftning för att gå vidare. Varför denna kluvenhet? Hur ställer sig kd till lagstiftning i jämställdhetsfrågor?

Anf. 31 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi anser att det är positivt med lagstiftning i jämställdhetsfrågor där den behövs. Beskrivningen är korrekt. Det beror på att vi själva brottas mycket med frågan.

Vi konstaterar att det finns skillnader. Frågan är hur vi kommer åt dem. En väg är att förstärka JämO. En annan väg är att försöka få parterna att ta större ansvar, vilket vi tror når längre. En tredje väg är att göra ett försök och se om det fungerar och kommer längre. Det är ett faktum att det är problem. Vi vill lösa problemet. Vi är däremot inte helt färdiga med hur vi tar oss fram till lösningen.

Anf. 32 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag uppskattar Magnus Jacobssons tydlighet i fråga om att brottas med frågor. Det är några frågor jag hoppas att ni fortsätter att brottas med, nämligen vårdnadsbidrag, hushållsnära tjänster, abortfrågan osv. Det är viktigt att se till att man inte hamnar i en ståndpunkt som direkt innebär en kvinnofälla och riskerar att föra jämställdheten åtskilliga steg bakåt.

Det viktiga i den här debatten är synen på lönekartläggning och det uppdrag som läggs på parterna. Debatten skickar signaler till arbetsgivarna hur man ser på det hela politiskt. Därför vill jag att kd på ett mycket tydligt sätt gör klart rågången mellan kd:s och moderaternas syn på lönediskriminering. Hur ser rågången ut?

Anf. 33 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Efter rådande debatt mellan mig och Kent Olsson är det helt uppenbart att vi är överens om att inte ha lönediskriminering. Rågången går i frågan om hur vi åtgärdar detta. Där är rågången tydlig. Vi säger att vi vill göra ett försök innan vi rusar vidare i lagstiftningen. Moderaterna säger nej.

Sedan har vi Camilla Sköld Janssons följdfråga om hur vi ser på lönediskriminering. Där är det ett faktum att moderaterna inte vill ha lönediskriminering, och kristdemokraterna vill inte ha lönediskriminering. Och det är glädjande att även Vänstern inte vill ha lönediskriminering.

Anf. 34 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till reservationerna 4 under mom. 4, 11 under mom. 21, och 21 under mom. 37. Jag står bakom övriga

reservationer från Centerpartiet men nöjer mig med att yrka bifall till de nämnda.

Det verkar som att det blivit en tradition i riksdagen att vid ungefär samma tidpunkt varje år debattera jämställdhet. Debatten är befogad och nödvändig, men jag saknar ett djup, då den ofta kommer att handla om den brist på jämlikhet som finns mellan kvinnor och män som grupper. Genom att även belysa frågan ur ett individperspektiv kan debatten breddas och nya intressanta vinklingar uppkomma. På detta sätt kommer även de samhällsstrukturer som begränsar individers möjligheter till ansvars- tagande och inflytande i dagen.

I dagens samhälle problematiseras förhållandet mellan kvinnor och män utifrån de könsroller som utvecklats genom historien. Detta innebär en paradox. Genom att belysa de skillnader som finns mellan kvinnors och mäns möjligheter och inflytande förstärks bilden av det ojämslällda samhället. Samtidigt är detta nödvändigt för att få en förändring till stånd. Det är bara genom att se könsmonstren som vi kan bryta upp dem och ge varje människa möjlighet att fritt utvecklas som individ. Det faktum att man försöker mäta jämställdhet, jämlikhet och rättvisa genom statistik medför att en falsk bild av jämställdheten uppkommer.

Fru talman! Centerpartiet tilltror varje människa förmåga att förvalta sina möjligheter och att ta ansvar för sig själv och för andra. Detta kräver dock att människor ges jämlika villkor att förvalta sina möjligheter och har en valfrihet att välja på vilket sätt de vill förverkliga sina drömmar.

Till följd av detta eftersträvar Centerpartiet en reformering av det svenska demokratiska systemet som gör det möjligt för människor att i större utsträckning än i dag påverka sin vardag. Statens roll ska innefatta att övervaka och förhindra att ojämlighet i valfrihet och ansvar uppkommer för de enskilda individerna. Kort sagt ska staten garantera lika möjligheter att vara olika. För att detta ska vara möjligt krävs en större tolerans för olikheter och ett ständigt ifrågasättande av strukturer och processer i dagens samhälle.

Det yttersta målet för Centerpartiets politik är att möjliggöra för varje människa, oavsett kön, religion, etnicitet, sexuell läggning, ålder eller position i samhället, att växa och förverkliga sina drömmar.

I många skrifter som behandlar området kring människovärde, demokrati eller rättvisa finns meningen om alla människors lika rätt och värde nedtecknad. Ett ord med samma innebörd är jämlikhet. Dessa ord är det väldigt lätt att säga eller att fästa på ett papper, men svårare att realisera. Det är först när värden ställs på sin spets som systemet kan utvärderas ordentligt. Erfarenheterna i Sverige visar att dessa ord, som så många gånger skrivits ned, har haft svårt att få verkligt genomslag i samhällsstrukturen.

Fru talman! Ett tydligt exempel på detta är representationen i den svenska regeringen och riksdagen, som är det mest jämställda parlamentet i världen. Det råder en tämligen jämn könsfördelning bland såväl statsråd som riksdagsledamöter, och detta är positivt. Om man däremot väljer att studera vilka som dominerar bland de högre tjänstemännen, vilkas inflytande är stort, ser man att männen dominerar. Statistiken visar således att jämställdheten i det högsta beslutande organet inom det svenska demokratiska systemet är tillfredsställande, medan en djupare analys av maktens ansikte visar på betydande brister.

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Detta är ett exempel på hur statistiken kan ge en skev bild av verkligheten. Samma koppling kan göras inom ett flertal områden. Detta är beklagligt. Tyvärr förbättras inte bilden nämnvärt om man läser det betänkande som ligger till grund för de beslut vi ska fatta i dag. Bland de motioner som väckts med anledning av regeringens skrivelse och under den allmänna motionstiden finns flera goda idéer, som tyvärr avstyrks av utskottet. Detta är symtomatiskt för jämställdhetsdebatten i Sverige i dag. Många fina ord nedtecknas, men ingenting händer.

Ett av de främsta målen med en statlig jämställdhets- och jämlikhetspolitik är att visa på den brist som finns inom området och aktivt verka för att detta förändras.

Fru talman! Jag delar uppfattningen att jämställdhet i grunden handlar om människors attityder gentemot varandra och att det är dessa attityder som först och främst måste förändras. Men samtidigt ser jag mängder av regler, förordningar och ersättningsnivåer som ställer upp hinder i vägen för att individerna ska utvecklas åt olika håll. Det är dessa hinder som vi i Sveriges riksdag måste göra vårt yttersta för att undanröja.

Mainstreaming har på något sätt kommit att bli ordet för dagen. Jämställdhetsarbetet ska finnas med som en naturlig del på alla nivåer i det politiska systemet. Det som blir ett problem är när man ska mäta hur denna *mainstreaming* slår igenom.

I det betänkande vi debatterar i dag och också ska rösta om har krav från Centerpartiet om en skärpning av jämställdhetslagen så att arbetsgivarna får ett incitament att kartlägga löner och avskaffa osakliga löneskillnader blivit tillgodosedda. Det är bra, men mer behöver göras på området.

I sin rapport *Jämställdhet och lönsamhet* beskriver NUTEK på ett bra sätt möjligheter och metoder att mäta jämställdhet på ett mer konstruktivt sätt än den traditionella statistiken – sätt och metoder som tar större hänsyn till de enskilda individernas förutsättningar och som syftar till att ge alla bättre möjligheter inom jämställdhetsområdet.

Fru talman! Det handlar om att kartlägga arbetsförhållanden/arbetsmiljö eller arbetsorganisationens utformning i förhållande till såväl grupper som individers behov. Genom att studera sjukfrånvaron och koppla detta till vilken arbetsuppgift som den sjuke utför kan en bild av arbetsmiljö och arbetsförhållanden tecknas. Det kan även handla om att det finns rent fysiska hinder på arbetsplatsen, exempelvis avsaknad av hjälpmedel och utrustning, som kan försvåra för grupper och individer att utföra sitt arbete.

Vidare kan man undersöka i vilken grad det underlättas för både kvinnor och män att kombinera arbete och familj. I vilken grad finns det skillnader mellan kvinnor och män vad gäller uttag av föräldraledighet och vård av sjukt barn, vilket är självklara tecken på jämställdhet i företag? Detta är starkt förknippat med jämställdhetslagen, som slår fast att arbetsgivaren ska underlätta för både kvinnor och män att förena förvärvsarbete och föräldraskap.

I vilken grad finns det möjlighet att tillgodose utbildning och kompetensutveckling för den enskilde, och i vilken utsträckning sker detta när det gäller rekrytering och befordran av personal?

Fru talman! Det är viktigt att ge en bild av vilka attityder som genomsyrar arbetsplatsen.

Många fler områden kan preciseras, men grunden för detta är att det finns jämställdhets- och mångfaldsplaner på arbetsplatserna och att en jämställdhetsrevision genomförs för att följa upp dessa planer. Vilken metod som används för att genomföra denna jämställdhetsrevision kan variera. Ett tänkbart alternativ, som även Kommunförbundet har diskuterat, är den s.k. 3 R-metoden, som mäter representation, resurser och realia.

Detta bör naturligtvis på sikt gälla samtliga arbetsplatser, men låt det offentliga gå före med att på försök genomföra detta.

Utbildningssystemet är ett annat område där man från regeringens sida inte har infört jämställdhetslagens bestämmelser. Vi har skolplikt, som tvingar eleverna att gå till skolan, men ingen lagstiftning som reglerar deras arbetsmiljö i de här viktiga frågorna. Om vi inte börjar redan med de små barnen är det svårt att få en attitydförändring att slå igenom fullt ut. Barn gör inte som vi säger utan som vi vuxna gör. Därför är de här frågorna så grundläggande om vi verkligen vill förändra samhället.

Samordning av lagstiftningen mot diskriminering är ett annat krav som Centerpartiet fört fram. Vi anser att man av flera olika skäl ska samordna den här lagstiftningen, både för att underlätta för dem som ska hantera lagen och för att visa på att det är samma grundläggande värderingar som styr om människor blir diskriminerade på grund av kön, etnicitet, sexuell läggning, ålder, religion eller politisk åsikt.

Mångfaldsplaner bör också införas i företag med mer än 50 anställda. Det har gett goda resultat i Holland, och liknande lagstiftning finns även i USA med gott resultat för mångfalden i företagen.

Anf. 35 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! När man tar del av Centerpartiets motioner som är inriktade på jämställdhetsarbetet finns det mycket att sympatisera med. En motion som jag tycker är viktig handlar om föräldralediga och deras rätt att inte tappa i löneutveckling när de är borta från arbetsplatsen.

Margareta Andersson pratar här om *mainstreaming* och om vikten av att jämställdhetsperspektivet ska genomsyra praktiskt taget allt det vi gör och inte bara diskuteras i särskilda debatter.

Jag kan inte låta bli att fråga hur Centerpartiet ser på *mainstreaming* och jämställdhetsaspekten när det gäller turordningsreglerna, som vi diskuterade förra veckan. Hur lever Centerpartiet självt upp till målsättningen att jämställdhetsperspektivet ska genomsyra alla debatter i riksdagen?

Anf. 36 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jämställdhetsdebatten ska genomsyra hela det offentliga livet. Den behöver komma i fokus i många olika sammanhang.

Jag tror att bl.a. jämställdhetsmärkning av företagen kan vara en sådan fråga som är viktig, där man som kvinna kan påverka saker och ting genom att handla eller inte handla.

Frågan om turordningsreglerna är en fråga som har ett jämställdhetsperspektiv, men där faktiskt andra perspektiv också är viktiga. Om hela samhället genomsyras av jämställdhetsperspektivet kommer inte turordningsreglerna att påverkas av detta. Turordningsreglerna är också ett sätt att se till att det finns företag och att dessa kan anställa människor – både

män och kvinnor. Det är ett sätt att skapa sysselsättning och möjligheter att vidareutveckla företag.

Anf. 37 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Det finns många paralleller till turordningsregler och till löner, nämligen att det är bevisat att det är kvinnor som diskrimineras. Det gäller också den problematik som Centerpartiet har lyft fram vad beträffar föräldraansvar. Jag tycker att det är viktigt att det inte bara, precis som Margareta Andersson säger, blir tomma ord utan att vi faktiskt på allvar lyfter in jämställdhetsperspektivet.

Om Margareta Andersson tänker efter vad hon faktiskt sade inser hon att hon i samband med diskussionen om turordningsreglerna sade att det i det sammanhanget också finns andra viktiga perspektiv att ta hänsyn till. I de frågor där vi väljer att underordna jämställdhetsperspektivet är det bra att vi talar om det i klartext. Turordningsreglerna var ett sådant exempel.

Anf. 38 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag håller inte med Camilla Sköld Jansson i detta fall. Jämställdhetspolitiken speglar en attityd som måste genomsyra hela samhället. Den måste också finnas med i de diskussioner som förs mellan parterna och i de diskussioner som förs inom de olika företagen, där man måste se möjligheten att överleva och möjligheten att fungera.

Jag förutsätter att både kvinnor och män kan undantas. Det är mycket möjligt att en ung nyutbildad kvinnlig civilekonom är viktigare än en person som har varit längre i företaget och att det är den kompetens och det som den nyanställde tillför företaget som är det viktiga och inte kön.

Vi ska ha en attityd i samhället som visar att män och kvinnor är lika viktiga och lika betydelsefulla i olika sammanhang. Men då måste vi hitta dessa attitydförändringar överallt. Det innebär också att vi måste se till att kvinnodominerade yrken värderas på ett bättre sätt. Oavsett vilket yrke man väljer och vilket kön man har är det ansvaret, kunskaperna och ansträngningen som är det viktiga. Det är det viktiga för att företag och samhälle ska utvecklas vidare.

Turordningsreglerna är en detalj i detta, men det viktiga är den attitydförändring – den inställning till män och kvinnor – som vi ska ha i samhället. Där är det viktigt att vi värderar varandra på ett likartat sätt och att det är kompetensen som är det avgörande när det gäller anställningen. Det ska vara det sätt som vi fyller vår funktion på som är viktigt, och vi måste se till att alla människor har lika rätt och värde i detta samhälle.

Anf. 39 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Dagens ärende har två tydliga spår: det praktiska och det ideologiska. Låt mig starta med den filosofiska avdelningen.

Den liberala ideologins främsta utgångspunkt är den enskilde individen. Därför är det för oss av central betydelse att den enskilde individen ges möjligheter att själv forma sitt eget liv. Liberaler kan sägas ha en lång tradition på jämställdhetsområdet. Det är uppmuntrande, men det är självfallet också förpliktande.

Jämställdhet handlar om ett delat inflytande där kvinnor och män får lika chans. Det främsta syftet med jämställdhetspolitiken är att skapa reella möjligheter för kvinnor och män att själva få forma och styra sina egna liv.

Trots att Sverige ligger bra till vid internationella jämförelser återstår en rad viktiga problem att lösa. De traditionella könsrollerna lever till stora delar kvar och utgör ett verkligt hinder för kvinnor och män att forma sina liv efter egna önskemål.

I regeringens proposition om ändringar i jämställdhetslagen föreslås en del förändringar till det bättre. Trots det, fru talman, finner jag propositionen bitvis oklar och luddig, och det känns svårt att få en god överblick av effekterna av regelförändringarna. Fler än en har frågat vad som egentligen ska komma ut av propositionen. Därför tror jag att det behövs ett speciellt vakande öga på effekter och följder av förslagen.

Folkpartiets förslag genom åren har siktat in sig på fältropet "Rättvis lön oavsett kön". Vi anser att orättvisa löneskillnader mellan könen måste undanröjas. Ett av de viktigaste målen för oss i Folkpartiet är att undanröja orsakerna till de orättvisa lönerna. Generellt sett har kvinnor mindre makt över sin egen arbetssituation och sämre möjligheter att starta eget och driva företag.

Trots att mycket arbete lagts ned på att försöka utjämna de orättvisa lönerna när det gäller män och kvinnor visar fakta och siffror att löneskillnaderna mellan könen kvarstår och i en del fall även ökar. För att komma till rätta med de orättvisa lönerna krävs ett antal förändringar. Dessa förändringar handlar framför allt om att makten bör flyttas från staten till den enskilde individen.

För det första: Bryt den offentliga sektorns monopol. Många kvinnor arbetar i kvinnodominerade yrken, och främst då inom den offentliga sektorn. Vi menar att det har stor betydelse att kvinnor i större utsträckning än vad som sker i dag ges möjlighet att själva välja arbetsgivare. Likaså är det angeläget att kvinnorna i högre grad tillåts bestämma arbetsformerna. Det skulle leda till att kvinnorna kan konkurrera på en marknad, för att på så sätt nå upp till männens lönenivåer.

För det andra: Bättre löneutveckling för kvinnodominerade yrken. Det blir allt svårare att rekrytera kvalificerad personal inom framför allt skolan och vården. Denna utveckling är särskilt tydlig på lärområdet, och vi menar att det är mycket viktigt att kvinnor med yrken som kräver lång utbildning och erfarenhet måste ges en bättre lönesituation. Också här är traditionella och tunga strukturer ett hinder.

För det tredje: Främja rekrytering av fler män till vård och skola. Det är för få män inom förskolan, skolan och vården. Det har framför allt inte varit lönebildningsfrågan som har varit det primära målet för Folkpartiet när vi förordat att det behövs fler män inom dessa sektorer. Det är viktigt med både kvinnliga och manliga vuxna förebilder. Män och kvinnor ska tidigt öva ett samarbete. Därför är det viktigt att mixen mellan män och kvinnor finns med tidigt.

För det fjärde: Stimulera ett stort utbud av hushållsnära tjänster. Vi vill genomföra ett antal skatteförändringar för att på så sätt möjliggöra ett större utbud av hushållsnära tjänster. Om vi möjliggör ett större utbud av sådana tjänster skulle det underlätta för båda makarna att förvärvsarbeta.

Trots att fler kvinnor och män delar på ansvaret för hemmet och barnen vet vi att det alltför ofta är kvinnan som ger upp sina yrkesambitioner om familjelivet kräver det. Lägre moms och andra lägre skattesatser på hushållsnära tjänster skulle leda till lägre priser och förmodligen fler jobb i denna sektor.

Dessutom skulle det motverka den svarta marknaden som just nu växer med tiotals miljarder kronor årligen. Enligt riksskattechefen växer den nu till ohanterliga dimensioner, som han uttryckte det i en TV-intervju.

Möjligheten att anlita ett företag som utför matlagning, tvättning, städning, gräsklippning eller bilreparationer är en viktig del av en fungerande tjänstesektor, och det kan bidra till att familjen kan frigöra mer tid till andra saker, inte minst förbättras kvinnornas möjligheter att göra arbetskarriär och samtidigt ta sitt familjeansvar.

För det femte: Vi vill höja ersättningen vad gäller mamma- och pappamånaden. En av politikens viktigaste uppgifter är att ge människor möjlighet att själva bestämma över sina liv. Mamma- och pappamånad har i detta sammanhang varit, och är fortfarande, ett viktigt instrument. Vi vet att andelen män som tar till vara föräldraförsäkringen har sjunkit sedan regeringen sänkte ersättningen. Statistiken säger att endast 11 % av papporna tar ut sin föräldraförsäkring. Samtidigt är det viktigt att slå fast att fler pappor tar ut föräldraledighet än före införandet av mamma- och pappamånaden. Könscrollerna måste brytas underifrån med praktisk handling. Mamma- och pappamånaden är onekligen en nyckel till frihet.

För att ytterligare snabba på jämställdheten för småbarnsfamiljer vill vi stimulera med att återinföra höjd ersättningsnivå i denna försäkringsdel. Vi menar att det är viktigt att särskilt män i ledande positioner visar inte minst arbetsgivare att ett ansvarsfullt och krävande arbete går att förena med ett engagerat föräldraskap.

Statens roll som attityd- och opinionsbildare är viktig om vi nu ska få till stånd verkliga förändringar när det gäller jämställdhetsarbetet. Det är inte tillräckligt att bara förändra jämställdhetslagen. Vi menar att det i det här sammanhanget är viktigt att staten agerar som opinions- och attitydbildare. Bl.a. måste arbetsmiljön på många arbetsplatser förändras. I massmedierna har ju bilden av Regeringskansliet förmedlats, där det skulle finnas brister när det gäller såväl arbetsmiljö som rättvis lönesättning för kvinnliga befattningshavare. Folkpartiet har den principiella synpunkten att regeringen inte minst i jämställdhetsfrågor måste bli mera "pro". Visst är det märkligt att man i Regeringskansliet har skyddsombud som har funderat på att "stänga arbetsplatsen", som det hette i ett referat.

Internationellt jämställdhetsarbete är också viktigt när det gäller att ge signaler. Det är av central betydelse att jämställdhetsarbetet inte avstannar vid Sveriges gränser. Alla människor har rätt till lika värde oavsett deras olika bakgrund. Det är för de flesta en självklarhet. Ändå utsätts kvinnor världen över för svår diskriminering. Många av brotten mot de mänskliga rättigheterna är könsspecifika. I en rad länder har kvinnor fortfarande inte rösträtt eller rätt att fritt uttrycka sin åsikt. Kvinnorna är beroende av en man, make eller manlig släkting, för att kunna fatta beslut om arbete utanför hemmet, egendom eller barnomsorg. I vissa länder, som Afghanistan, Iran och Pakistan, är det förbjudet för kvinnor att utbilda sig, arbeta eller aktivera sig i det offentliga livet.

Ett annat stort problem av internationell karaktär är handeln med kvinnor. Många av dessa kvinnor är under 18 år. I Europa är det huvudsakligen ryska och andra östeuropeiska kvinnor som förs till olika länder i Europa för att där tvingas arbeta som prostituerade eller i annan spektakulär verksamhet.

Vi menar, fru talman, att Sverige har en mycket god möjlighet att föra upp jämställdhetsfrågorna i stort högt på den politiska dagordningen i samband med att Sverige tar över ordförandeskapet i EU vid årsskiftet. Speciellt bör vi verka för att frågor som rör kvinnohandel prioriteras. Ett ökat samarbete med Europol kan vara en möjlig väg. Jämställdhetsfrågorna är i sak mycket angelägna att driva. Från socialliberala utgångspunkter, som jag sade tidigare, måste de här frågorna lyftas fram starkare om vi i verklig mening ska få ett jämställt samhälle.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 13 och 20.

Anf. 40 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag uppfattade Elver Jonssons tal som att ni känner en viss tveksamhet inför den lagstiftning som nu förändras. Då kommer den logiska frågan: Varför ställer ni inte upp på vår reservation? Jag är lite nyfiken. Kan Elver Jonsson säga någonting om tveksamheten och varför ni inte ställer upp på det lilla mittenalternativ som vi står för?

Anf. 41 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jacobsson sade: Varför ställer ni inte upp på vår reservation? Ni har ju flera reservationer. Magnus Jacobsson får nog precisera vilken reservation han avser.

Anf. 42 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Det gällde försöksverksamheten. Det är väl den som har varit mest uppe i debatten.

Anf. 43 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Vi har i ett par reservationer, som jag för övrigt har yrkat bifall till, en syn som är gemensam med kd:s. Men Magnus Jacobsson påstod i sin första replik att vi hyste en tveksamhet. Den finns inte när det gäller våra ambitioner från liberala utgångspunkter att driva jämställdhetsfrågor, utan det handlar mer om metoderna.

Sedan kan man väl säga att det är klart att vi har kommit ett stycke längre nu än 1980, då den här lagen infördes på liberalt initiativ. Och det är klart att det ju längre man kommer i ett reformarbete blir allt svårare att hitta en bra modell som förenar både vad en fri marknad och parternas utrymme kräver och lagstiftarens krav på sig själv att ge de tydliga signalerna för att det ska bli ett gott jämställdhetsarbete.

Magnus Jacobsson kan läsa våra reservationer. Jag vill fortfarande påstå att vi har hittat en hygglig balanspunkt. Men hela den här reformen, återigen, kräver en stor vaksamhet. Vi har ju sett att propositionen, fru statsråd, inte har varit helt enkel att förstå. Vi har också sett i debatten här att mycket läskunniga människor har lyckats tala förbi varandra. Av det skälet tror jag att det fortsatt ska vara ett argusöga över hur utvecklingen sker.

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Anf. 44 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det hedrar Folkpartiet att man ställer sig bakom de här förslagen till förändringar. När det gäller argusögat tror jag nog att det finns en samstämmighet om att man ska fortsätta att följa upp och se vad som händer och att det inte alls går att utesluta att man behöver komplettera med ytterligare beslut.

Jag tänkte lite grann ta upp det som vi diskuterade i det förra replikskiftet, nämligen jämställdhetsambitioner kontra andra politiska ambitioner som ibland kan kollidera. Och jämställdhetsambitioner får ibland ge vika. Ett sådant exempel tycker jag handlar om synen på den offentliga sektorn, som Elver Jonsson tog upp. Jag tycker att han på olika sätt lite grann försöker misskreditera den. Och han utpekar den också som en syndabock när det gäller bristande jämställdhet.

Jag har två frågor till Elver Jonsson. Den ena är: Hur ser Folkpartiet på sambandet mellan utbyggnaden av den offentliga sektorn och kvinnors deltagande på arbetsmarknaden? Den andra frågan är: Var finns det exempel på att kvinnor har en hög förvärvsfrekvens och är relativt sett ekonomiskt oberoende med en stor privat sektor som sköter vård, skola och omsorg? Var finns sambandet mellan en hög förvärvsfrekvens för kvinnor och en liten offentlig sektor?

Anf. 45 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Vi kan ju se en tydlig skillnad när det gäller de här bägge sektorerna. I den offentliga sektorn, där det är en stark kvinnodominans, släpar lönerna efter. På det privata området har det varit en raskare utveckling. Det tycker vi ur jämställdhetssynpunkt är positivt.

När det gäller den offentliga sektorns utrymme i antal kronor tenderar vi att få en situation då den knappast kan växa mer. Vi kanske måste inrikta oss mer på att få ut mera av de skattekrönor som vi redan lägger ut. Men Folkpartiet har av tradition hävdad, och det gör vi fortfarande, att vi behöver en stark sektor som tar ansvar för de många människor som behöver samhällets stöd. Vi har ju med en viss tjatighet talat om att vården, skolan och omsorgen måste få en upprustning. Och jag tror att det handlar om flera plan.

När det gäller aktörerna har vi den inställningen att det viktigaste inte är vem som utför det här utan att vi har en god kontroll över att det här sker med hög kvalitet. Och det kan vara stimulerande både för den offentliga verksamheten och för privata aktörer att det finns referensobjekt som man kan titta på.

Anf. 46 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Det var glädjande att höra att Folkpartiet vill hävda en stark offentlig sektor som tar hand om vård, skola, omsorg osv. Bakgrunden till de låga lönerna inom den offentliga sektorn är självklart inte arbetsgivaren, utan det handlar om värderingar och attityder och om hur man ser på det som har varit typiskt kvinnligt arbete.

Man kan se det här historiskt. Utbyggnaden av den offentliga sektorn är ju grundpelaren när det gäller att vi har hunnit relativt sett långt i jämställdhetsarbetet. Det gäller både att man erbjuder service i form av barnomsorg och vård, så att kvinnorna kan komma ut på arbetsmarknaden,

och att man gör det oavlönade arbetet till ett avlönat arbete och erbjuder en arbetsmarknad.

Om man tittar internationellt ser man att grundförutsättningen för en relativt sett god jämställdhetsutveckling handlar om att man har en väl utbyggd offentlig sektor. Utifrån ett jämställdhetsperspektiv finns det därför inget som talar för att en nedrustning av offentlig sektor skulle gynna jämställdheten, utan det är andra politiska övertygelser som tar över.

Anf. 47 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Å andra sidan, Sköld Jansson, är det ju inte med automatik en trygghetsgaranti att en offentlig sektor växer. Det beror på hur den växer. I de tidigare kommunistiska staterna hade man en jättestor offentlig sektor, men det var mycket dålig kvalitet på de områden som vi anser är väldigt angelägna. Inte heller var jämställdheten mycket att ha.

Jag delar dock uppfattningen att det är viktigt vilka värderingar det finns hos de ledande i samhället. Det gäller politiker, det gäller arbetsgivare, och det gäller fackliga företrädare. Där är det viktigt att det blir signaler som främjar jämställdhet.

Historiskt sett menar jag, till skillnad från Camilla Sköld Jansson, att det inte hängt på vem som varit aktör utan på vem som kunnat driva och se till att saker kommer i gång. När det gäller aktörerna har Folkpartiet den inställningen att det å ena sidan behövs en stark offentlig sektor men att den å andra sidan mår väldigt väl av att få intressanta referensobjekt att jämföra sig med. Det har varit stimulerande för sjukvården, och det har varit stimulerande för skolan – både pedagogiskt och på annat sätt.

Jag tror också att det som helhet gynnar kvinnorna. Kvinnorna har fortfarande ett underläge, inte minst när de ska starta eget. Vi hyllar alla de kvinnor som har den ambitionen, men vi ser att det ekonomiskt och karriärmässigt i övrigt är mycket tyngre för kvinnor att t.ex. starta eget. Där bör vi se till att vårt regelsystem underlättar detta. Kvinnor ska ju, påstår vi alla här i kammaren, ha samma chans som männen har. Då tycker jag, fru talman, att det återstår en del.

Anf. 48 BARBRO FELTZING (mp):

Fru talman! År 1622 publicerade fransyskan Marie de Gournay boken *The Equality of Men and Women*. I dag, 378 år senare, står vi här i Sveriges riksdag och debatterar jämställdhet, och i dag speciellt jämställda löner. Det är en egendomlig känsla att tänka att nästan 400 år har gått sedan dess. Vi kan nu se på de olika steg som har tagits i världen för att främja jämställdheten och se den hastighet det går med – eller kanske tvärtom.

Kvinnor har i dag svårt att nå toppositioner i ett företag. När det gäller börsbolagen vägrar 95 % av direktörerna att svara på frågan om inställningen till kvinnor som chefer. Detta har kommit fram vid en undersökning som Dagens Nyheter har publicerat. Trots detta, fru talman, fick svenska kvinnor redan år 1810 rätt att idka handel. Men kvinnorna har inte kommit längre upp i hierarkin i näringslivet på dessa 190 år.

Det är inte lika självklart att kvinnor når toppositioner i företagen som att män gör det. En vanlig förklaring är att det inte finns tillräckligt kompetenta kvinnor eller att kvinnor av olika skäl är karriärovilliga. Det

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

sågs att kvinnor inte vill ta det stora ansvaret och jobba så mycket därför att kvinnorna prioriterar familjen. Forskningen kommer inte fram till denna slutsats. Forskning visar på att kvinnor och män inte skiljer sig särskilt mycket åt som chefer.

Orsaken till bristen på kvinnor i toppen ligger i företagskulturen. För framtida chefer som är kvinnor ses barn och familj som ett ansvar och som ett privat problem. För män i samma situation betraktas familjen som en källa till harmoni.

Kvinnor är konsumenter, och för att man ska nå kvinnor som målgrupp med företagets produkter behövs kvinnor på alla nivåer i ett företag.

Även om det finns höga ambitioner i företag och organisationer när det gäller kvinnor och jämställdhet innebär detta inte med automatik att en förändring sker. En statlig utredning från 1962 förespråkade en reform på arbetsmarknaden för att män och kvinnor skulle kunna delta på lika villkor. Intentionen har alltså funnits länge. Men 40 år senare släpar kvinnolönerna fortfarande efter, och kvinnorna blir inte chefer eller styrelseledamöter i lika hög grad som männen.

I dag sägs vi vara på väg bort från den industriella eran, som var mycket manlig i sin struktur, och in i den nya ekonomin med mycket service och kommunikation – traditionellt kvinnliga värden. Utrymme för kvinnliga chefer och s.k. feminint ledarskap borde finnas. Men genom globaliseringen hamnar männen allt högre upp i takt med att makten flyttas uppåt. Kvinnorna blir chefer i offentliga verksamheter som ska slimmas ned.

Fru talman! TCO hade för cirka ett år sedan en kampanj om lika lön för lika arbete som pekade på löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Kampanjen fick kritik för att den bildligt talat hängde ut mäns kön. För alla som inte vill se att skillnaden mellan män och kvinnor och bristen på jämställdhet beror på mäns överordning och kvinnors underordning är en sådan här kampanj, som fokuserar på kön, ett hot.

Redan år 1908 stiftades i vårt grannland Norge en lag om lika lön för lika arbete. Men sanningen i dag är ju att manligt kön ger högre lön.

Av de antagna till läkarutbildning vid landets högskolor är kvinnor just nu i majoritet. Lönerna för läkare har sjunkit, och yrkets status blir lägre i och med att fler kvinnor än män utbildar sig till läkare. Likadant är förhållandet med läraryrket.

Ett problem, fru talman, är att statusen på yrken sjunker när kvinnorna tar över. Forskning visar på att så är fallet. Arbetsuppgifterna får lägre värde, och löneutvecklingen tenderar att stanna av. Att statusen på yrkena sjunker gör att det finns ett motstånd hos männen mot att släppa in kvinnorna. Det hämmar också de män som skulle kunna tänka sig att bryta in i yrken som domineras av kvinnor.

År 1791 efterfrågades att flickorna i Frankrike skulle ha rätt till samma utbildning som pojkarna. I dag i Sverige tar fler kvinnor än män högskoleexamen, men endast 10 % av professurerna på universiteten innehas av kvinnor.

Att kvinnor traditionellt inte innehar lika höga poster i samhället som män medför att kvinnors genomsnittslön är ca 80 % av männens. Att löneskillnaderna nu ökar, enligt en undersökning av SCB, tycker jag är en *backlash* för samhället. Löneskillnader mellan kvinnor och män är det

svåraste hindret för jämställdhet på en arbetsmarknad som i dag är segregerad. Fram till 1990 närmade sig kvinnors löner männens, men de senaste tio åren har skillnaderna blivit större igen. Sanningen är tyvärr att det lönar sig mer att vårda ting och maskiner än att vårda levande människor.

Fler kvinnliga chefer skulle leda till rättvisare löner, fru talman. Lika lön för lika arbete ger ekonomisk självständighet. Det har länge varit ett mål för jämställdheten och är ett steg att försöka uppnå.

Det är mot denna bakgrund som Miljöpartiet står bakom regeringens proposition om ändringar i jämställdhetslagen för att komma till rätta med osakliga löneskillnader och för att kunna upptäcka, åtgärda och förhindra dessa skillnader. Jag vill därför härmed yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande i denna del.

Utskottet behandlar också motioner och yrkanden från allmänna motionstiden i sitt betänkande. Miljöpartiet har tidigare motionerat om att kunna jämställdhetsmärka arbetsplatser och produkter. Vi tyckte att det var tillfredsställande att regeringen tillsatte en utredning som tog tag i dessa frågor och som nu har kommit halvvägs. Min motion om medicin-dosering efter kvinnokroppen kommer också att tas med i utredningen, och det är jag glad för. Det kan bli en konkurrensfördel, som jag ser det, om ett läkemedelsföretag kan visa på att deras mediciner som ska användas av kvinnor också är framtagna efter kvinnokroppen.

Jag har också när det gäller jämställdhetsmärkning, fru talman, en reservation till betänkandet om att kunna jämställdhetsmärka reklam. I reklamen visas mannen fram som stark, kompetent och utåtriktad. Han framställs som chef, politiker, hjälte eller brottsling. Kvinnan är smal, vacker och inåtvänd. Hon framställs som mor, maka, sexobjekt eller offer.

Går man in på Centralstationens pressbyrå och tittar på tidningshyllan ser man mer än hundra tidningsframsidor med bilder av leende kvinnor i utmanande poser. En snabbräkning visar att bland 146 vecko- och månadsmagasin ler 65 kvinnor, 29 kvinnor intar en sexig pose, 22 kvinnor visar bröstet och 5 kvinnor ser rädda och hotade ut.

Mediernas bild av kvinnan är stereotyp och påverkar våra attityder och möjligheter att bli jämställda. I Sverige konsumerar vi i medeltal nästan sex timmar medier om dagen. Medierna påverkar också hur unga flickor uppfattar sig själva. En undersökning visar att mer än 80 % av alla 15-åriga flickor vill ändra på sina kroppar. Flickor börjar banta redan i årskurs fem, och drygt var tjugonde flicka befinner sig i riskzonen för att utveckla en allvarlig ätstörning.

Reklamen, fru talman, tar inte hänsyn till vad den kan leda till i framtiden. Reklam som ser till jämställdhetsaspekter och har en jämställd syn på kvinnan skulle också hjälpa unga kvinnor att förändra synen på sig själva.

Förnedrande och sexistisk reklam påverkar ungdomar i stor utsträckning och minskar ett framåtskridande av jämställdheten mellan kvinnor och män.

Härmed vill jag yrka bifall till reservation nr 9 till betänkandet samt reservation nr 19 tillsammans med Vänsterpartiet, som behandlar en utvidgning av jämställdhetslagen till att också gälla utbildningsväsendet och problemen med sexuella trakasserier i grundskolan och i högstadiet.

Anf. 49 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag instämmer i den beskrivning som Barbro Feltzing gör av att kvinnor lockas till fysiska avarter. Det kan vara nog så tragiskt. Men det är klart att när hon nämnde om att vara smal och vacker får jag tillstå att vi herrar ibland också lockas av sådana budskap.

Sedan tar Barbro Feltzing en intressant utgångspunkt i 1600- och 1700-talen. Jag vill inte påstå att det bara var liberala tankegångar som fick sitt fotfäste i den globala debatten, men de har säkerligen spelat in. Jag delar Barbro Feltzings uppfattning att vi borde ha kommit längre när det gäller att jämnt fördela höga poster och att se till att det är mindre skillnader i lönesättningen, vilket har varit till nackdel för kvinnorna.

Sedan får vi väl finna oss i, fru talman, att Norge i regel är före. Barbro Feltzing nämnde det. Det är de på många områden, inte bara på ski-dor, utan det gäller även parlamentariskt arbete.

Barbro Feltzing missade dock jämställdhetslagen, som ändå var ett stort principiellt genombrott. Men det var före Miljöpartiets inträde i riksdagen så det kan förklara en del av den glömskan.

Jag är däremot lite orolig över att Barbro Feltzing så ofta återkommer till att globaliseringen skulle vara roten till allt ont. Jag tror tvärtom, fru talman, att vi behöver mer av internationellt umgänge. Vi behöver mer av utbyte och handel. Vi behöver mer av korsbefruktande utbildning. Jag tror att det kan främja både jämställdhet och den fred som vi eftersträvar.

Anf. 50 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Det är bra att Elver Jonsson håller med om mycket av det jag har sagt. Men hans konkreta fråga gällde globaliseringen.

Det jag säger är ett faktum. Vi kan bara titta närmare på vilka som sitter på toppositioner i EU. Är det kvinnor eller är det män? När utrikesministrarna samlas nere i EU, ser man en liten utrikesminister som är kvinna stå bland många män. Detsamma gäller vilka det än är som är där nere.

Likadant är det när det gäller toppositioner i företag och andra organisationer. I och med att makten flyttas högre och högre upp flyttas också männen med, medan kvinnorna inte hänger med. Och som jag sade sitter kvinnor oftast på bl.a. myndigheter och i offentliga verksamheter som slimmas ned. Det här är fakta som även forskningen visar på.

Anf. 51 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag har inte så mycket att tillägga mer än att det när det gäller globaliseringen självfallet återstår mycket att göra. Det är väl så med både nationell och internationell verksamhet att den behöver ses över och ibland t.o.m. tuktas.

Ur den synpunkten tycker jag att det har ett förnämligt signalvärde att Sveriges två kommissionärer hittills just har varit kvinnor. Det är en bra signal och det kanske är något av en "god exportprodukt" som vi skulle kunna ge Europa och världen, nämligen att vi lyfter fram kvinnor i starka positioner. Det tror jag också att vi män kan ha glädje av.

Anf. 52 BARBRO FELTZING (mp) replik:
Fru talman! Jag kan bara hålla med om det som Elver Jonsson säger.

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Anf. 53 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Att en kvinnlig chef ska ha samma möjligheter som en manlig, som Barbro Feltzing tog upp, tycker jag är självklart. Men det är egentligen inte det vi i dag diskuterar. Det vi diskuterar är den lönekartläggning som föreslås i propositionen.

Jag är lite förvånad över att Barbro Feltzing går med på den här kollektivistiska synen, trots att hon har hört de föredragningar som vi har fått utifrån Arbetsmarknadsverkets undersökning, vad den kostade, hur lite den gav. Vi fick också i utskottet kännedom om en intressant aspekt från Värmland, där man hade gjort en sådan här kartläggning. När man i denna kartläggning kom fram till att en undersköterska i psykiatri skulle ha högre lön än överläkaren lade man ned undersökningen.

Skrämmer det ändå inte Barbro Feltzing att arbetsvärdering kan ge den här typen av resultat? Tar Barbro Feltzing inte hänsyn till all den kritik som finns mot detta, utan ställer helt upp bakom regeringen?

En liten fråga till bara, det gäller den offentliga sektorn. Anser Barbro Feltzing att det vore bra om monopolen bröts upp inom den offentliga sektorn för att därmed ge en annan löneutveckling för de kvinnor som arbetar där? Kan vi förvänta oss stöd från Barbro Feltzing och Miljöpartiet i fråga om att man ska få lov att göra sjukhus privata i fortsättningen, eller kommer Barbro Feltzing även där att ha den kollektivistiska synen, vilket framför allt missgynnar kvinnor?

Anf. 54 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Den sista frågan som Kent Olsson ställde tror jag inte att jag ska inveckla mig i något svar på. Det är väl så att individen i modellen för den västerländska demokratin alltid och självklart har varit av manligt kön. Det kan man titta närmare på.

Frågan om de offentliga monopolen avser vi att återkomma till sedan.

Däremot tycker jag att det är viktigt att man nu genomför en lönekartläggning för att kraftfullt kunna arbeta gemensamt för att få fram lika löner.

Fram till 1993 var det inte individuella löner. Den borgerliga regeringen fick igenom principen om individuella löner som startade då.

Jag kan ta ett exempel från en arbetsplats med många arbetsledare, där man faktiskt arbetade i grupper för att hjälpa varandra. Det var både kvinnor och män, och man förhandlade tillsammans för att få lika lön mellan grupperna på det här företaget. Lika lön för likvärdigt arbete. Men så fick den borgerliga regeringen igenom den individuella lönesättningen. Då gick man kanske ned och förhandlade med gruppen, men sedan gick man upp och förhandlade lite mer själv. Solidariteten togs faktiskt bort i och med den individuella lönesättningen.

Jag är inte emot en öppen politik. De individuella lönerna ska som sagt vara öppna, inte dolda. Förr var lönesättningen alltid öppen. Det är den inte längre, därför kanske lönekartläggningen behövs.

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Anf. 55 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Frågan om det offentliga monopolet i landstinget hade jag kanske inte förväntat mig något svar på av Barbro Feltzing i dag, men jag tycker att hon ändå ska ta med sig den frågan till partiet när man diskuterar. Det här är faktiskt ett rejält sätt att öka lönerna för kvinnor. Det har visat sig att man får högre löner inom privata sjukvårdsföretag. Det här är ett sätt att komma dithän. Det vore tråkigt om Barbro Feltzing såg till att regeringens förslag i den här delen går igenom med tanke på vad det betyder för alla de kvinnor som arbetar inom sjukvården och alla de män som finns där också, förresten.

Jag blir lite tveksam när jag hör Barbro Feltzings syn på individuella löner. Men det innebär att jag kanske lite grann kan förstå att Miljöpartiet har ställt sig bakom den här propositionen.

Det var mycket tveksamhet till om man vill ha individuella löner eller inte. Man ser tydligen från Miljöpartiets sida, vilket förvånar mig, de här gruppvisa lönerna som ett bra sätt att ge löner i fortsättningen. Då förstår jag fullkomligt att man ställer sig bakom lönekartläggningen.

Det var ett förvånansvärt svar. På något sätt borde man kanske lyssna på alla dem som har sagt vad man anser om den här lönekartläggningen. Men inte ens att undersköterskan får högre lön än överläkaren verkar tydligen vara något som Barbro Feltzing reagerar på.

Anf. 56 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! När det gäller den offentliga sektorn och kvinnornas löner är det som jag sade i mitt anförande, att det gäller att höja statusen på de kvinnodominerade yrkena. Många exempel visar att när kvinnor kommer in i ett yrke sjunker ofta statusen och därmed också lönerna.

När jag för länge sedan arbetade som tekniklärare hade vi bra lön, tyckte alla vi lärare. Sedan kom det in fler och fler kvinnor i läraryrket, och nu domineras det av kvinnor. Statusen och sjunkit och därmed har också lönerna stagnerat. Det är viktigt att lyfta fram detta och höja statusen på kvinnodominerade yrken, vilket man kan göra med denna kartläggning.

Jag sade inte att jag är emot individuell lönesättning, men den ska vara öppen. Det ska inte vara dolt vilka förmåner man har. Här i Sverige frågar man inte vad människor har för lön när man träffar dem första gången. Men det är första man frågar efter i Taiwan innan man frågar personen i fråga om han eller hon är gift och har barn. Där är det helt öppet.

Jag tycker att man kan ha individuella löner, men man ska inte behöva skämmas för dem, utan det hela ska vara öppet och det ska vara möjligt att kartlägga löner och jämföra grupper. Därför är det som kommer fram här viktigt.

Anf. 57 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Barbro Feltzing för en mycket bra historisk exposé. Jag instämmer i de flesta av hennes beskrivningar av historien. Jag blir dock lite tveksam när hon landade i offentliga sektorn och nutid.

Enligt statistik och forskning kan man mycket väl göra precis som Barbro Feltzing gör, nämligen konstatera att när kvinnorna kom in i lärarkåren eller i sjukvården – framför allt då på läkarsidan, annars har de funnits i sjukvården sedan urminnes tider – sjönk lönerna.

Eller också är det precis tvärtom. I och med att vi har haft en offentlig vård där Landstingsförbundet skött förhandlingarna och mer eller mindre lagt en ribba över hela landet så har lönerna halkat efter, och då slutade killarna att söka sig dit.

Hur man löser problemet är en stor fråga. Är det Barbro Feltzings historieskrivning som är den korrekta, då har vi det nog tufft. Är det min historieskrivning som är korrekt, då går detta att påverka bl.a. genom att inte ställa sig bakom regeringens kommande lagförslag om att göra det svårare för privat sjukvård.

Om det finns fler valmöjligheter inom vården och inom skolan blir det inte Landstingsförbundet eller Kommunförbundet som avgör lönenivån för hela Sverige, utan det kommer då att finnas en naturlig och sund konkurrens mellan olika delar av landet.

Därför vill jag fråga Barbro Feltzing: Är det verkligen Barbro Feltzings fasta övertygelse, att när kvinnor kommer in i olika yrken, då blir det låg status? I så fall har vi det väldigt tufft. Eller kan olika vårdparater också påverka statusen? Om lönen sjunker, är det i sig en signal om låg status?

Anf. 58 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Som jag sade till Kent Olsson kan jag inte ge ett fullständigt svar på en fråga som är uppe till behandling.

Jag håller fast vid att statusen sjunker när männen upphör att komma in i yrket. Det är väldigt mycket forskning som visar på detta. Så jag håller fast vid min historieskrivning.

Men jag tror inte att det är ett så stort problem, utan det gäller att komma till rätta med det genom bl.a. lönekartläggning. Jag tycker att det är viktigt.

När det gäller den offentliga sektorn och hur vi i Miljöpartiet ställer oss till den vill jag i dag inte uttala mig i den frågan.

Anf. 59 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Många har varit inne på att man ska diskutera jämställdhetsfrågor ur ett helhetsperspektiv och att det handlar om att jobba på många olika områden. I dag kommer vi att fatta ett beslut som tar oss ett steg framåt i jämställdhetsarbetet.

Förra veckan fattade vi ett annat beslut som förde jämställdhetsarbetet minst två steg bakåt. Jag vill återigen ta upp beslutet om en ändring av turordningsreglerna som Miljöpartiet inte bara deltog i utan som man faktiskt också drev. Miljöpartiet var en direkt orsak till att denna förändring kom att genomföras.

Det var en förändring som på ett avgörande sätt rycker undan anställningstryggheten för kvinnor, en anställningstrygghet som vi redan nu vet är urholkad. Vi vet redan nu att det finns klara samband mellan kvinnors brist på anställningstrygghet och barnafödande.

Ibland är det långt mellan vackra ord och handling.

Anf. 60 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Nu ska vi diskutera förra veckans debatt. I dag är det facket som tillsammans med arbetsgivaren kan göra undantag från turordningsreglerna. Då kan det hända att kvinnor diskrimineras, det vet vi. Jag tycker verkligen inte att den förändring som vi bidrog till i förra veckan medför någon stor förändring mot vad som gäller i dag.

Jag sade förra veckan att vi från Miljöpartiet har under den allmänna motionstiden lagt fram ett förslag om en förstärkning av föräldraledighetslagen. Bevisbördan ska vara densamma som gäller för diskrimineringslagen och jämställdhetslagen. Man bör också införa EG:s bevisbörda. Jag hoppas verkligen att Vänsterpartiet och Socialdemokraterna kommer att stödja vårt förslag om en förändring av föräldraledighetslagen.

Det finns en liten svaghet här, och det är den som vi kan se i dag. Men med den förändringen behöver vi inte tänka på det här längre, och då hoppas jag att den debatten är över.

Anf. 61 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Turordningsreglerna har en principiellt stor betydelse utifrån många aspekter, inte minst från jämställdhetssynpunkt, så de förtjänar att diskuteras. Man har redan haft dessa undantag i turordningsreglerna. HTF har visat att det nästintill enbart är kvinnor som missgynnas.

I TV-programmet Kalla Fakta i förra veckan visade man sambandet mellan graviditet och unga kvinnor och hur de missgynnas på arbetsmarknaden. Det förstärker ju bilden av de mekanismer som finns.

Kan man då tänka sig att det ganska snart görs en uppföljning av hur turordningsreglerna de facto slår? Och om det visar sig att det som vi redan vet – att det är kvinnor som konsekvent missgynnas – blir bekräftat, kan vi då förutse en ny majoritet som kommer att ändra det beslut som fattades förra veckan?

Anf. 62 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Jag anser att den undersökning som HTF gjorde var väldigt svag. Den gällde ett halvår. Den undersökning som HTF lutade sig emot hade ett väldigt svagt underlag. LO satsade nästan 2 miljoner kronor på denna undersökning för att smutska det här förslaget. När man tog del av undersökningen visade det sig att det var sju stycken som hade blivit undantagna.

Vad det här förslaget går ut på är att det ska bli möjligt att skydda två stycken innan turordningslistan görs upp av fack och arbetsgivare tillsammans. I dag bestämmer facket tillsammans med arbetsgivaren vilka som ska få gå. Är det bättre att komma hem till familjen och säga att det är facket som inte tycker att jag ska få stanna kvar, trots att jag har betalat fackavgift i många år? Är det bättre att facket tillsammans med arbetsgivaren låter avskeda en person än att man får skydda två stycken innan turordningslistan görs upp?

Man skulle kunna ha ett större skydd genom en förstärkt föräldraledighetslag.

Jag kan tänka mig en utvärdering av det här förslaget. Då får vi avvakta vad den kommer att visa i framtiden.

Så, så, så vacker utan spackel

Att du inte kan förstå

Ju mer du kladdar

Ju mer du sabbar

Slå dig fri och gå

Du ska vara den du är.

Inte vara som alla andra.

Bara vara den du är.

Så sjunger Joakim Hillson på en av årets mest sålda svenska singlar. Den handlar om de skönhetsideal som kommit att prägla en hel generation av uppväxande tjejer och killar – om de skönhetsideal som, fru talman, är grunden för att var femte svensk ung kvinna i dag har eller har haft ätstörningar.

Förutom att den i sig är en viktig jämställdhetsfråga, väcker den ju vissa frågor.

”Slå dig fri och gå.” Vad är det man ska slå sig fri ifrån?

”Bara vara den du är.” Vad är det som hindrar någon från att vara den man egentligen är? Varför behövs denna uppmaning till unga människor i Sverige år 2000?

Jag tror att man kan se det som ett grundskott mot mycket av den retorik som ibland från vissa talare hörs från denna talarstol, att jämställdhetsfrågan bara handlar om individuella val, att vi är fria att göra vad som helst, att det handlar om att välja sina egna skönhetsideal, att det handlar om att göra sina egna individuella yrkesval så uppstår aldrig någon lönediskriminering, för då är det bara att välja det jobb som är bra betalt från början.

När man diskuterar jämställdhet är något ofta återkommande att det handlar om individuella värderingar och attityder. Ofta används just detta som ett argument för att det inte behövs mer av politiska insatser.

Låt mig därför först säga att attityder och värderingar är viktiga. Men attityder och värderingar uppstår inte ur intet. De är ett resultat av vilken sorts samhälle vi lever i, vilken sorts samhälle vi har valt att forma, vilken sorts samhälle som politiken har skapat förutsättningarna för. Därför, Kent Olsson, är det inte helt trovärdigt att hävda jämställdhet som princip men i praktisk politik motsätta sig alla de reformer som skapar ett ramverk för ett mer jämställt samhälle.

Det är inte så att ett samhälle präglad av löneskillnader, skönhetsideal, våld mot kvinnor eller en ojämställd maktstruktur skapar jämställda värderingar. Tvärtom genererar det nya klyftor. Det återskapar de existerande klyftorna. Det bekräftar gamla värderingar om man inte väljer att utmana och bryta strukturer. I det arbetet är det samhälle, den lagstiftning och de institutioner som vi bygger upp viktiga instrument.

Vi socialdemokrater är vana, fru talman, att utmana strukturer. Den socialdemokratiska politikens mål är och har alltid varit att skapa ett

samhälle präglat av individer som ges möjlighet att förverkliga sina bästa drömmars sinnelag.

Den socialdemokratiska rörelsen skapades i reaktion mot dem som försvarade den tidiga kapitalismens rovdraft på individer. Den skapades i reaktion mot dem som trodde att vinstmaximering förmådde skapa sådana betingelser att alla fritt kunde välja sina livsöden. Den skapades av just de människor som hade berövats möjligheten att välja livsprojekt, av just de människor som visste vad arbetslöshet och sociala orättvisor i praktiken betydde, av dem som visste vad den s.k. friheten i fattigdom var värd.

Det är ingen slump att en av arbetarrörelsens viktigaste sånger rymmer just strofen ”stig upp för att slå dig fri”.

På samma sätt reagerar socialdemokratin i dag mot dem som säger att vi ska låta individerna få mer makt utan att ens försöka att göra en seriös analys över vilka krafter och strukturer det är som egentligen begränsar flertalet individers möjligheter att styra över sina liv.

Vi socialdemokrater ser strukturer, strukturer som ger kvinnor mindre ekonomisk makt. Vi ser strukturer som gör att det är kvinnor som har ansvaret för det obetalda arbetet. Vi ser strukturer som gör att kvinnor systematiskt utsätts för mer våld i samhället. Vi ser strukturer som skapar ett samhälle ganska långt ifrån ”du ska vara den du är”.

På samma sätt som vi känner avsky inför de klassklyftor som finns, eftersom de berövar människor deras livsmöjligheter och individuella livsprojekt och berövar samhället utvecklingsmöjligheter, ser vi att de klyftor som finns mellan män och kvinnor är ovärdiga ett samhälle som vill låta individerna få inflytande och makt över sina liv.

Därför måste utgångspunkten för jämställdhetspolitiken och budskapet till medborgarna vara:

1. Vi är inte nöjda. Det finns mycket kvar att göra. Vi ser problemen.
2. Vi ska bekämpa de strukturer som finns kvar och som hindrar människors individuella livsval. Vi ska använda politiken därför att politiken är ett viktigt instrument.

Dagens debatt handlar just om ett led i detta arbete, ett steg mot en mer jämställd ekonomisk situation mellan män och kvinnor. Det är uppenbart att kvinnor i dag har mindre ekonomiska resurser än män. Det gör dem i större utsträckning beroende av andra. Det är i och för sig ingen ny situation, men att vi har haft ett ojämnt samhälle tidigare är inget argument för att låta detta fortsätta.

Löneskillnaderna har naturligtvis flera olika orsaker. Jag har varit inne på det tidigare i debatten. Vi kan se utbildningsnivå, omfattningen av arbete och ansvar för föräldraskap som delförklaringar till detta. Detta är naturligtvis inte orsaker som är oberoende av kön. Tvärtom visar de ju på ett tydligt sätt bara på den omedvetna könsdiskriminering som dagligen finns i arbetslivet och som dagligen möter oss alla.

Kent Olsson, varför är det så självklart att huvudansvaret för föräldraskapet, som till 90 % är kvinnligt i Sverige, ska innebära lägre lön?

Kent Olsson, varför är det så självklart att de kvinnliga anställda i butiken ska jobba deltid, medan den manligt dominerade delen av samma butik ska jobba heltid?

Kent Olsson, varför är det så självklart att kvinnlig akademisk utbildning ska resultera i lägre lön?

Kent Olsson, varför ska det vara svårare att som ung tjej få jobb därför att man är i den ålder då man kan bli gravid?

Varför är det så självklart att vi ska acceptera de normer och de strukturer som vi ser i samhället i dag, Kent Olsson?

Se verkligheten, se strukturerna som påverkar våra livsval! Frigör individerna! Låt dem få chansen att göra sina egna livsval!

En del av skillnaderna går ju inte ens att förklara. Det är därför Kent Olsson kommer till Industriens utredningsinstituts undersökning och de sista procenten som man kan se där. När man t.o.m. har tagit bort de här andra förklaringarna, som i sig också är beroende av kön, och det över huvud taget inte finns någon annan förklaringsgrund än just könet, då väljer Kent Olsson att säga att det finns en undersökning som visar att det här inte är bra. På samma sätt har han under hela debatten hävdat att det finns en modell med arbetsvärdering som inte har lyckats – ett försök. Man ser det man vill se. Kent Olsson ser det han vill se. Han vill inte se lyckade exempel. Han vill inte se lönediskrimineringen.

Det här kan man se på flera olika sätt. Man kan se det på makronivå och på mikronivå, och man kan se det i de undersökningar som kvinnliga läkare har gjort, för att ta ett exempel. Man kan visa det i löneskillnadsutredning. Det finns alltså ett antal olika sätt. Då måste man vara kritisk mot detta och se verkligheten. Vad vill vi göra åt detta? Vad är lösningen?

En skärpt jämställdhetslag behövs. Det är inte allt. Det handlar om att bryta upp den könssegregerade arbetsmarknaden, absolut. Det görs en del. Det behövs kanske göras ännu mer. Men det behövs framför allt en jämställdhetslag som tvingar dem som sätter löner att betrakta lönerna utifrån ett könsperspektiv och att se och analysera de faktorer som lönesättningen grundas på, inte bara ta dem för givna och förutsätta att det som alltid har gällt är det givna och rätta utan att diskutera hur ett lönesystem som är rättvist ur könssynpunkt ser ut.

Den lag som riksdagen i dag ska anta är en lag som klargör och förtydligar vilken skyldighet som finns i samband med lönesättningen. Denna lag kommer att vara ett verktyg för att korrigera historiskt kvarlevande diskriminering.

Den lag som riksdagen ska anta i dag är en lag som ger förutsättningar och verktyg för att två parter ska kunna jobba jämbördigt mot lönediskriminering. Den lag som riksdagen i dag ska anta ger ett starkare skydd för de personer som har blivit diskriminerade. Den lag som riksdagen i dag ska anta är ett stort steg i rätt riktning i kampen mot orättvisor och mot diskriminering.

Under resans gång har det, som alltid skulle jag vilja säga, framkommit kritik, främst mot bestämmelsen om lönekartläggning och speciellt från arbetsgivarsidan. Låt mig ta ett kort ögonblick för att diskutera den här frågan. Argumentet mot lagstiftning i denna del har främst gällt att det ställer krav på en systematisk arbetsvärdering som skulle kosta tid och pengar samtidigt som den skulle omöjliggöra en mer individuell lönebildning.

Det är naturligtvis sant att lönekartläggning inte är gratis. Det är ett arbete som behöver utföras, ett arbete som kostar pengar. Det ska man ha klart för sig. Men, och det är ett viktigt men, utskottet anser:

1. Att det redan i dag, med gällande lag, finns en skyldighet att göra en kartläggning. Man kan hävda att detta är en helt ny kostnad som uppstår. Det bygger i så fall enbart på att man inte gör det som redan står i gällande lag.
2. Att den lagstiftning som nu föreslås förvisso är en uppskärpning men att den inte, vilket både proposition och betänkande understryker, innehåller ett krav på systematisk arbetsvärdering.
3. Att löner i dag knappast sätts utan avseende på arbetets innehåll. Det sker med andra ord redan en arbetsvärdering. Det är flera som har varit inne på det tidigare, alltså den mer eller mindre uttalade arbetsvärderingen.

Vad lagen innebär är ju ett krav på att ta upp denna värdering, ta upp den till ytan, visa vad den innehåller, analysera vad det är man värderar i ett jobb. Är detta könsneutralt? Vad har det för grunder?

Jag vill säga att lagen enbart begär det rimliga: ett krav på att analysera, att visa vilka osakliga löneskillnader som finns mellan grupperna och planlägga hur dessa ska kunna avskaffas. Det är inte mer än det rimliga. Det är inte mer än det som är normalt och riktigt att begära av en anständig arbetsgivare och en arbetstagarorganisation. Det är rimligt.

De lokala parterna kommer i detta arbete att ha stor frihet att bestämma hur arbetstagarerna ska grupperas och hur analysarbetet ska utföras. De lokala parterna har också en stor frihet att bestämma hur resultatet av kartläggningen ska användas.

Det saknas inte heller – låt mig komma till det eftersom Kent Olsson har varit inne på det flera gånger – goda exempel. Det finns en del exempel som inte har varit helt lysande, jag håller med om det. Det finns exempel på där det har funnits problem och där man inte har kommit hela vägen fram. Det gör det i alla modeller som man prövar. Men det finns också goda exempel. Kanske skulle Kent Olsson ringa till sitt moderata kommunalråd i Växjö kommun och fråga hur verkligheten är där. Vad säger Bo Frank om arbetsvärdering som instrument? Det kanske inte skulle skada. Kanske skulle han också ringa till det privata företaget Parker Hannifin i Trollhättan och höra vad de har gjort och hur det har gått.

Sanningen är att i båda de fallen har man jobbat ambitiöst. Man har visat vägen framåt. Parterna har varit överens. Det har minskat löneskillnaderna mellan män och kvinnor och det har skapat bra, fungerande, transparenta och rättvisa lönesystem. Båda är nöjda. Ingen av dem har drabbats av de kostnadsökningar som arbetsgivarna centralt har varnat för.

Det går således av göra arbetsvärderingar, lönekartläggningar. Det går att korrigera löner utan de negativa konsekvenser som man här försöker måla upp. Så, Kent Olsson: Det går. Varför inte göra en ansträngning? Varför inte göra ett försök? Arbetsvärderingen innebär slutligen också en hjälp för arbetsgivare att upptäcka diskriminering och därmed undvika eventuella lönediskrimineringsfall i domstol.

Det är i dag en bred majoritet i arbetsmarknadsutskottet som ser stora möjligheter i den nya lagstiftningen. Låt mig ge ett erkännande. Jag tror att det sades tidigare, men jag vill ge ett erkännande till såväl Folkpartiet som Centern för att de i den här frågan orkat och vågat stå upp mot en stark arbetsgivarfront. Jag tycker att det är hedervärt. Jag tycker också att det är bra att vi har med Vänstern och Miljöpartiet på det här förslaget. Det är det hittills skarpaste vapnet mot osakliga löneskillnader.

Utskottet ställer sig i huvudsak bakom regeringens förslag. Det finns några mindre korrigeringar, några mindre förtydliganden när det gäller möjligheten att använda positiv särbehandling och en del andra saker. Jag vill därför med detta yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Det finns som jag sade tidigare en bred majoritet för lagförslaget. De som avviker är delvis Kristdemokraterna, som kanske inte har orkat hela vägen fram, tyvärr. Jag tycker att det är lite synd att man inte orkar ta tag i den lönediskriminering som också finns i den privata sektorn. Jag tycker inte att den är mer acceptabel för att den råkar befinna sig där.

Men de som avviker rejält är, som traditionen bjuder, Moderaterna. Det är som traditionen bjuder eftersom det hittills under denna mandatperiod, och även tidigare, är Moderaterna som är det parti som alltid röstar emot en aktiv jämställdhetspolitik. Det måste någonstans sägas. Fina ord räcker inte, och Moderaterna är värst i den grenen. De pratar om jämställdhet. De pratar om mycket fina åtgärder. Men de förstår väldigt lite av vad det handlar om; att slå sig fri, att bryta strukturer som begränsar.

De röstade nej till Thamprofessurerna en gång i tiden. Inte fanns det strukturer som hindrade kvinnor i den högre utbildningen. Nej då, det är bara en fråga om kompetens att det råkar vara nio av tio professorer som är män i den svenska universitetsvärlden. Det är bara individuella val som gör att kvinnor avstår från högre forskning.

De röstade nej till viktiga delar av kvinnofridslagen. Inte behövdes det insatser mot sexuella trakasserier. Det var ju inte ens ett dokumenterat problem. Känns argumentationen igen? Det finns inte ens ett dokumenterat problem. Jag tycker mig känna igen det när det gäller löneskillnader.

Vad säger man när Metall har gjort en undersökning som visar att någonstans mellan 7 och 8 % av kvinnorna känner sig sexuellt trakasserade? Man sade nej. De röstade nej till en maxtaxereform som gör det fördelaktigt för lågavlönade kvinnor att klara sin försörjning. Inte finns det strukturer som låser fast lågavlönade kvinnor i den s.k. fattigdomsfällan. Listan skulle kunna göras betydligt längre. De röstade nej. Och i dag? De röstar nej.

Det ska sägas klart och tydligt att skillnaden i svensk jämställdhetspolitik går mellan dem som ser och vill göra något åt den diskriminering som finns och de som talar fint, de som lovar runt men håller tunt, de som prioriterar arbetsgivarintressen framför jämställdhet. Det finns naturligtvis flera orsaker. Man kan fundera på vad det beror på. Är det så att man inte ser eller att man inte vill se? Eller är det så att man alltid prioriterar samma åtgärds paket oavsett vad det gäller?

Man kan naturligtvis säga att det inte spelar så stor roll. Det är fritt fram för alla partier i en demokrati att tycka vad man vill. Men det hederliga och anständiga kräver att man redovisar vad man står för, att man

inte använder fina ord om någonting som man inte har, att man inte falskt marknadsför den politik som man faktiskt bedriver. Det allvarliga är måhända Moderaternas roll i en eventuellt blivande borgerlig regering. Därför är det välgörande att några här i dag har tagit så tydligt avstånd från den jämställdhetspolitik som Moderaterna förespråkar.

Det vore bra att få ännu tydligare besked på den punkten: Är Moderaternas politik en möjlig politik i en eventuell borgerlig regering? Jag tror att det vore välgörande. Det skulle sända en tydlig signal till alla dem som undrar. Ser den moderata politiken problemen? Vill den moderata politiken åtgärda problemen? Vill den moderata politiken bidra till att du som medborgare ska kunna vara den du är?

För oss socialdemokrater är budskapet klart: Stå på er alla ni som vill vara som ni är! Slå er fria så mycket det går! Bryt och utmana, och lita på att vi som är här ska utmana. Utmana de strukturer som begränsar och inskränker. Utmana dem som i dag sitter på privilegierna och makten. Utmana de existerande lönesystemen som vi gör här i dag. Utmana för ett samhälle som ger utrymme för individen. Utmana för att man ska kunna vara den man vill vara. Utmana för att skapa lika förutsättningar mellan män och kvinnor.

Anf. 64 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Det var ett stort försvar för den kollektivistiska politiken. Ingenting sades om jämställdhet genom den mänskliga individen.

Jag började mitt tal i dag med att säga att jag har en 24-årig dotter. För mig är det självklart att denna dotter ska ges samma möjligheter som en man. Det är självklart att hon och hennes blivande man ska kunna välja vem av dem som ska vara hemma när de får barn. Det är självklart att om någon ska jobba deltid är det de själva som ska få avgöra vem av dem som ska jobba deltid. Jag tycker också att det är självklart att det ska ges samma möjligheter för kvinnor som för män att bli chefer. Det är för mig självklart.

Men skillnaden mellan Martin Nilsson och mig är att jag inte tycker att man ska lagstifta om dessa saker. Jag tycker inte att man ska lagstifta om hur lång tid som män respektive kvinnor ska vara hemma vid barns födelse. Det tycker jag att individerna själva ska avgöra. Det är en viktig och monumental skillnad.

Förslaget om maxtaxa är också ett typiskt socialdemokratiskt förslag. Man ger människor möjlighet att välja bara en typ av barnomsorg, dvs. den kollektiva barnomsorgen. Man ger inte människor möjligheter att välja olika typer av barnomsorg, eftersom det är bara en gren som man gynnar.

Det är så typiskt att man genom kvotering och genom kollektiva beslut tar ifrån individerna de möjligheter som de har. Att det sedan är olikheter i samhället tror jag att vi alla kan vara överens om. Men det som jag i dag framför allt har vänt mig emot är att man föreslår införandet av en lag, trots att man vet att man har väldigt många emot sig. Man har gjort försök t.ex. när det gäller Arbetsmarknadsverket, och man har gjort försök i Värmland och konstaterat att detta inte går, att det kostar oerhört mycket pengar och att modellerna inte fungerar. Trots det ska detta genomföras.

Låt mig, fru talman, bara nämna att när det gäller Växjöexemplet så inför man detta frivilligt utan någon lagstiftning.

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Anf. 65 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Kent Olsson riktigt lyssnade på det tal som jag höll här tidigare. Det var förvisso lite långt, men det hade kanske varit bra om han hade lyssnat på innebörden i det.

Det är en stor skillnad i synen på vad det är som gör det möjligt för människor, individer, att fritt välja. Vi socialdemokrater tror ju exempelvis att det är en bra fungerande familjepolitik, barnbidrag, utjämnade möjligheter och möjlighet för fler att välja. Vi tror att en jämställdhetslagstiftning som förbjuder diskriminering i anställningsförfarandet är ett sätt att ge fler människor möjligheter till de jobb och till den försörjning som de behöver. Det tycker inte Kent Olsson. Kent Olsson yrkar ju i dag avslag på förslaget till den lagstiftning som skulle ge unga tjejer större rättigheter när de blir diskriminerade vid anställningar. Det är ju verkligheten.

Då säger Kent Olsson att vi inte behöver någon lagstiftning och att det bästa ju är om alla är snälla och goda ändå. Ja, det är det absolut bästa. Men nu kanske inte alla är snälla och goda från början, Kent Olsson. Det kanske är så att vi har lagstiftning på andra områden därför att alla inte är snälla och goda. Där brukar inte Kent Olsson ha något emot det. Men det är just i denna fråga som Kent Olsson tycker att det ska råda anarki och vara fritt fram att göra det som arbetsgivaren tycker. Sedan säger han att det inte finns några goda exempel, och när det väl finns ett gott exempel så handlar det om att man gör det frivilligt. Ja, det är jättebra. Men det skulle vara ännu bättre om fler hade gjort det, eftersom vi då hade kommit till rätta med den lönediskriminering som finns. Problemet är ju att Kent Olsson pratar och pratar men inte gör något och inte föreslår något. Han är nöjd med det system och den struktur som finns. Ring Bo Frank och fråga hur det går. Det är en bra idé.

Anf. 66 TALMANNEN:

Jag vill uppmana talarna att hålla sig till talartiderna.

Anf. 67 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Låt mig först ta ett exempel från Martin Nilssons tidigare regering – Ines Uusmann. Det är sällan som man har sett ett f.d. statsråd så skarpt tillrättavisa sin egen regering. Jag tror aldrig att jag har läst en artikel som är så skarp – hon har alltså suttit i den socialdemokratiska regeringen – och det är hennes syn på den lag som vi ska fatta beslut om i dag. Det är alltså inte så att jag som moderat står ensam i fråga om detta.

Martin Nilsson var precis som jag inne på vad vi kunde göra mot våldet i samhället. När det gäller detta upplever jag att Martin Nilsson pratar väldigt mycket. Vi noterar att det inte blir fler poliser, vilket vi från moderat håll har föreslagit. Åklagarna får inte den hjälp som de behöver. Vi anser också att lagstiftningen måste ses över för att straffen för våldsbrott ska skärpas. Detta kommer inte, och om det kommer så kommer det väldigt sent. Det är en sak att stå och prata om att man behöver hjälpa kvinnor som råkar ut för våld. Men det är en annan sak att göra något i

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

verkligheten. Därför förväntar vi oss att regeringen kommer med förslag ganska snabbt.

Sedan finns det en monumental skillnad mellan Martin Nilssons och min syn på saker och ting. Jag tror faktiskt på individen, och jag tror, precis som många fackliga företrädare i dag säger, att vi är på väg mot att utjämna genom de överenskommelser som finns. Det finns ett ramavtal enligt vilket lönen inte ska bero på kön. Varför inte låta detta fortsätta? Varför ska man genomföra en lag som de flesta remissinstanser helt går emot? Detta är den stora frågan för dagen.

Sedan tycker jag, som jag har sagt förut, att det är lite fäntigt att stå och påstå att moderater inte skulle vara för jämställdhet. Det är vi absolut. Jag tycker att det är oerhört viktigt att min dotter får precis samma chanser som Martin Nilsson här i livet om hon så skulle vilja.

Anf. 68 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror säkert att Bo, Per, Gunnar, Lars, Kent och vad de andra i den moderata partiledningen heter är jätteduktiga på jämställdhet. Jag betvivlar inte alls detta. Men problemet är att när man väger politikområden så glömmar man bort jämställdheten. Det är ju så. Det är ju alltid så i moderat politik att när jämställdhet står mot något annat för moderaterna viktigare område – sänkning av skatten, privatisering, avreglering – så är det ingen tvekan om var man landar. Om jämställdheten står mot arbetsgivarnas fria anställningsrätt så är det ingen tvekan om var moderaterna landar – den fria anställningsrätten.

Det är lite symtomatiskt att Kent Olsson inte ens svarar på dessa frågor. Jag ska med glädje svara på Kent Olssons frågor. Vi ser med allvar på det våld som finns mot kvinnor. Vi satsar mer på poliser. Vi satsar mer på åklagarväsendet. Vi satsar mer på hela justiti väsendet. Vi gör det. Vi gör en omfattande reform för kvinnofrid i samhället. Vi är rätt stolta över det. Man kan diskutera om det är tillräckligt eller om det behöver göras mer. Men vi gör det. Problemet är ju att Kent Olsson över huvud taget inte berör det som den här debatten handlar om, nämligen vad moderaterna gör för att stärka jämställdheten när det gäller lönediskriminering, anställningsvillkor och jämställdheten i arbetslivet mellan män och kvinnor. Kent Olssons svar till de kvinnor som är diskriminerade är ju att de ska försöka med en annan arbetsgivare som är lite snällare och lite godare. Något stöd i lagen har de inte. Det har de ingen nytta av. Det får de inte av moderaterna. Det är ett klart och tydligt besked till landets kvinnor. Det är inte mycket mer att säga om det. Det är ett ärligt och hederligt besked. Ingen lag – kvinnorna är utlämnade till arbetsmarknadens och arbetsgivarens välvilja. Tack så mycket för det beskedet, Kent Olsson.

Anf. 69 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag måste ge Martin Nilsson det erkännandet att han i många stycken är en lysande retoriker. Det enda som man kanske utifrån det skulle beklaga är att han inte sjöng inledningsfrasen. Det hade suttit fint. Men mellan allt prat och mellan all retorik står kylan kvar, Martin Nilsson.

För en tid sedan hemma i Uddevalla sprang jag på en kvinna som jag inte vet vad hon heter. Hon kom fram till mig och sade: Du Magnus –

hon hade sin lille parvel med sig – jag har alltid tyckt att ni kristdemokrater har fel. Hur kunde ni tjata om vårdnadsbidrag? Men nu har jag varit mamma i åtta månader, och jag vill vara hemma ytterligare ett tag. Varför kan inte vi få bestämma det själva?

Det är ju det som är det intressanta, Martin Nilsson. Han sjunger en vacker sång. Han talar om individens frihet. Det är väldigt vackert att höra. Jag ska säkert tolka det som att socialdemokratin med allt högre hastighet närmar sig mitten. Men kvar blir ändå sanningen, och det är att ni är kollektivist. Kvar blir sanningen, maxtaxa, som gör att människor inte får den frihet vars lov Martin Nilsson sjöng så vackert.

Vad vill vi kristdemokrater? Vi vill ha en jämställdhetslag. Vi vill ha ett barnomsorgskonto så att just individerna får välja så vackert som Martin Nilsson sjöng. Sedan vill vi höja garantibeloppet. Det vore ju trevligt om ni följde oss i fråga om detta.

Målet ska ju vara att folk har möjlighet att välja – även om man råkar vara ung kvinna som vill vara mamma. Egentligen är väl paradoxen när det gäller hela Martin Nilssons inledningsanförande att i hans socialdemokratiska Sverige får alla fritt välja, bara man inte just är ung mamma som vill vara hemma med sitt barn.

Anf. 70 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag instämmer med Magnus Jacobsson om att det skulle ha varit ännu trevligare om jag hade kunnat sjunga inledningsfraserna. Tyvärr har jag varken röst eller förmåga att göra det.

Individens frihet – ja, det är riktigt, i den bemärkelsen att det delvis är det som skiljer oss socialdemokrater från borgerliga partier. I det avseendet tror jag alltså inte alls att vi närmar oss mitten, snarare tvärtom. Vår syn är att det finns strukturer, modeller och orsaker i samhället i stort som påverkar och styr individens möjligheter. Det är därför som vi säger att det ibland behövs kollektivistiska metoder och medel för att kunna bereda största möjliga frihet.

Sedan är det klart att det, som Magnus Jacobsson pekar på i den här frågan, ibland finns motstridande intressen. Det ideala hade självklart varit att alla kunde bestämma fritt och att det inte fanns några begränsningar. Men verkligheten är nu inte riktigt sådan, vare sig statsfinansiellt eller arbetsmarknadsmässigt, att det är fråga om ett riktigt fritt val.

Självfallet kan både kvinnor och män i dag stanna hemma hur länge de vill. Frågan är vad man ska göra när det gäller de offentliga resurserna. Jag tror att maxtaxan är en reform som bereder dels möjligheter för kvinnor och män på arbetsmarknaden, dels en bättre ekonomisk situation för familjerna när det gäller möjligheterna att bestämma hur de vill tillbringa tiden – om de vill ha mer tid med barnen, mer tid på dagis eller vad den enskilda familjen nu vill. Det är en ganska bra reform just i perspektivet individens frihet.

Magnus Jacobsson pratar om att han och kristdemokraterna vill förstärka jämställdhetslagen och det är bra. Det vill ni, till en viss del, men ni vill inte ge parterna de verktyg som skulle behövas för att på ett bra sätt kunna bedriva ett jämställdhetsarbete lokalt. Ni vill inte förstärka jämställdhetslagen och utvidga den också till den privata sektorn. Varför är lönediskriminering mer okej inom den privata sektorn än inom den offentliga?

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Anf. 71 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! I varje fall enligt de undersökningar som vi har kunnat studera finns de största löneskillnaderna i dag tyvärr inom den offentliga sektorn.

När det gäller lagstiftningen om arbetstidsvärdering är det ingen hemlighet att vi har sagt att det är bra att titta på detta. Det kan vara en möjlig väg. Men parterna är inte överens. Martin, du och jag har suttit i samma rum och hört vitt skilda uppfattningar om vilka konsekvenser det här kommer att få. Då är det väl inte så konstigt om man följer en viss försiktighetsprincip, nämligen att först studera det här inom det egna fögderiet. Fungerar det tar vi nästa kliv och går vidare.

Följdfrågan till dig, Martin, blir snarare: Om det här nu går fel, om de som var negativa råkar få rätt och om det här innebär våldsamt stora kostnader och mycket tid – till råga på allt innebär det kanske också konkurrensnackdelar gentemot annat land etc. – vad är då din reservplan? Och ännu värre: Säg att det här blir ekonomiskt kostsamt och att det inte fungerar och heller inte leder till en förbättring i ett jämställdhetsperspektiv. Då är det ju verkligen självmål. Är det så farligt att börja med att utreda innan man kör med stordrift?

Anf. 72 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Nej, men frågan är redan utredd. Det finns redan ett antal goda exempel på hur man bedriver en lönekartläggning såväl inom privat som inom offentlig sektor. För oss socialdemokrater handlar detta med att inte bli diskriminerad i arbetslivet på grund av kön i grund och botten om en mänsklig rättighet – att slippa bli diskriminerad. Från de utgångspunkterna känns det svårt att säga att mänskliga rättigheter bara gäller inom en liten del av samhället, inom den offentliga sektorn – inte inom den privata sektorn. Därför blir den här gränsdragningen väldigt speciell.

Vad händer om det går fel? frågar Magnus Jacobsson. Jag är helt övertygad om att det inte går fel. Skulle det visa sig att jag har fel och det verkligen går fel får vi väl ta upp detta till behandling igen. Men jag är helt övertygad om att detta inte går fel. Detta är ett bra instrument. Vi har här en lag som ger verktygen.

Ett problem med kristdemokraternas reservation är också att man inte riktigt fullt ut vill ge verktygen. Man säger att parterna inte är överens. Nej, arbetsgivarna tycker inte att det här är bra. De har ju i dag ett väldigt stort inflytande och ser att det här kan innebära stora förändringar i lönesystemen. Det är jobbigt och svårt och det kräver väldigt mycket. Men det är också så att den andra sidan av arbetsmarknaden ser att detta skulle kunna leda till bättre jämställdhetslagar och till att det blir bättre verktyg och bättre resurser för att driva på i jämställdhetsarbetet.

Vad jag tror behövs är just en kraft ute lokalt. De fackliga organisationerna säger: Vi tar på oss det ansvaret. Vi tar på oss att ägna kraft och arbete åt att försöka driva fram jämställda löner. Ska vi då tacka nej till det? Ska vi säga att de inte ska ges det ansvaret och de verktygen? Jag tycker att det vore fel. Utskottets och propositionens förslag tycker jag är bra förslag.

Anf. 73 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Vi i Centerpartiet kräver i ett antal motioner en skärpning av jämställdhetslagstiftningen. Därför har vi ställt oss bakom lagförslaget i nu föreliggande betänkande.

Jag har kanske inte några skarpa frågor till Martin Nilsson. Snarare har jag några funderingar. Varför har man inte tydligare redovisat modeller för detta? Jag vet att JämO har tagit fram modeller för att göra den här lönekartläggningen men det finns också andra modeller, t.ex. Ontariomodellen som vi har studerat i Kanada.

Jag är rädd för att en del av den oro som uttrycks från arbetsgivarna har kommit på grund av att det inte finns några tydliga idéer i samband med det här lagförslaget, något som jag gärna hade sett. Varför finns inte det med? Kanske skulle den frågan ställas till ministern. Samma frågeställning hade kunnat förekomma i samband med lagen om aktivitetsgaranti. I dag ställs ju frågor ute på arbetsförmedlingarna om vad detta innebär. Jag har hört goda förslag i utskottet. Men varför finns inte sådant med i lagförslaget?

Martin Nilsson säger: Slå dig fri! Jag skulle hellre vilja säga att vi måste samarbeta oss fria. Kvinnor och män som har de här uppfattningarna måste samarbeta, inte bara slå utan också komma framåt på ett mer positivt sätt. Det handlar om ordvalet. Martin, kan du förklara vad som menas? Själv tycker jag beträffande detta med samarbete att alla goda krafter ska samverka. Vad tycker du, Martin?

Anf. 74 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med den sista frågan, Jo, jag tycker att vi behöver samarbeta. Det behöver vi män och kvinnor göra för att gemensamt slå oss fria. Vi är ju alla fångar i den fälla som gamla strukturer, gamla värderingar och gamla mönster i samhället ger. Vi män är i mångt och mycket diskriminerade på familjesidan därför att vi får sämre kontakt med våra barn och sämre delaktighet i det avseendet. Vi är offer för de mönster som finns. Det är inte så att vi är utan individuella val men mönstren ger oss ett ramverk som är sådant att vi får svårare att komma i den nära kontakt med familjen som behövs. Kvinnor är, som större delen av diskussionen i dag handlat om, fast i mönster, så vi behöver gemensamt arbeta på att bryta de mönster och strukturer som finns i samhället. Så långt håller jag med. Men just när det gäller strukturerna behöver man slå sig fri. Ibland behöver man också vara lite brutalare.

Varför är inte modeller med? frågar Margareta Andersson. Jag håller med där och skickar frågan vidare till Margareta Winberg. Men det är väl också så att det rör sig om en avvägning här. Den diskussionen hade vi när det gällde detta med lika respektive likvärdigt arbete. Hur tydligt ska det definieras? Hur tydligt ska det skrivas? Där finns fördelar i form av tydlighet men det finns också nackdelar i form av risken att de här modellerna upplevs som direktiv – så här ska det vara – samtidigt som vi vill ge de lokala parterna ett stort utrymme för inflytande över processen. Det finns alltså både för- och nackdelar här men jag tror ändå att det är en hyfsad lösning som vi har kommit fram till.

Anf. 75 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag hoppas att det blir på föreslaget sätt och att framtiden medverkar till att vi hittar bra modeller och lösningar så att vi kan genomföra den här lönekartläggningen och få bukt med en del av de problem som har uppstått.

Ett annat område som inte precis varit uppe i debatten är det område där lönerna skenar i väg och där diskrimineringen är oerhört stor. Jag tänker på den nya IT-sektorn där manliga löner och arbetstider på många sätt ser fullständigt vansinniga ut. Kommer den här lagstiftningen att kunna hindra detta? Kommer vi att kunna hantera de problem som finns? Både lönesättning och arbetstider är tydligen utan vett och sans och måtta. Jag är orolig för den sektorn. Där har man inte heller lyckats i den SwIT-satsning som man gjorde med att kvinnor skulle delta till minst 50 % i det projektet. Det blev till slut 36 %. Det är tyvärr lite talande.

Hur ser Martin Nilsson på dessa frågor?

Anf. 76 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! För att fatta mig kort: Jag delar den oro som Margareta Andersson har på det här området. Vi får väl följa upp och se vad jämställdhetslagen kan ge på det här området. Det handlar också om andra frågor. Precis som Margareta Andersson var inne på handlar det om föräldraledighet, arbetstider och en rad andra sådana frågor. Det finns ett antal frågor som handlar om den nya ekonomin och arbetsvillkoren i den sektorn som jag tror att vi får anledning att återkomma till och studera närmare den närmaste tiden.

Anf. 77 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Trots de vänliga orden från Martin Nilsson har jag en del frågor som jag anser måste resas. Martin Nilsson säger här som utskottets talesman att nu tar vi ett stort steg mot någonting nytt och någonting bra. Jag tror att vi får ha större anspråk på steglängd när vi talar om reformer som skulle gynna en ökad jämställdhet.

Nu har socialdemokraterna haft till vana att utmana strukturer, säger samme talesman, och vi ger oss minsann på kapitalistisk rovdrift. Är det därför som miljardärerna just nu är skattebefriade?

När det gäller andra frågor som hindrar jämställdhet har jag nämnt starta-eget-möjligheter för kvinnor att nå chefsposition och få rättvisare löner. Beträffande det senare kommer statsrådet Winberg säkert med en del nyheter som gör att jag inte behöver ställa den frågan till Martin Nilsson.

Jag skulle bara vilka säga så här. Den snabbast växande sektorn på arbetsmarknaden är tjänstesektorn. Det är framför allt bemanningsföretag, ofta med kvinnlig ledning. Där finns det många hinder. Vi som är någorlunda minnesgoda minns hur den socialdemokratiska regeringen och Arbetsmarknadsverket på 80-talet lät släpa sådana kvinnor inför domstol därför att sådant egentligen borde bara förbjudet. Det var kriminellt enligt den svenska tolkningen av den lagstiftning som vi hade då.

Jag tror alltså att det handlar om att ha mindre byråkrati och ibland ett mera vänligt regelsystem och också en kostnadsbild som gör att vi undanröjer hindren för dessa tjänsteföretag, ofta mycket professionellt skötta med kollektivavtal och annat, så att kvinnor får chans på manliga

Anf. 78 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Huruvida det är ett stort steg eller inte kan väl Elver Jonsson diskutera med Kent Olsson. Det är uppenbart att åtminstone Kent Olsson tycker att detta är ett stort steg, förvisso i fel riktning men ändå.

När det gäller kapitalistisk rovdrift tror jag att oavsett miljardärer och skattesänkningar har socialdemokratin och Folkpartiet under en lång tid varit överens – jag är inte säker på att det gäller i dag – om att det är viktigt att ha en ekonomi och en offentlig ekonomi som förmår att utjämna de skillnader som uppstår i en alltför oreglerad ekonomi. Det har vi i alla fall varit överens om, och jag hoppas att vi fortfarande är det.

Slutligen om tjänstesektorn: Jag har ingenting principiellt emot bemanningsföretag. Jag tror att de kan växa. Jag tror att tjänstesektorn rymmer stora möjligheter att växa. Det är viktigt att se till att den expansionen sker på rättvisa och bra villkor. Det var lite av problemet när den borgerliga regeringen släppte fram bemanningsföretagen och privata arbetsförmedlingar att de här villkoren inte fanns. Vi hade under en lång tid en situation där förhållandena i bemanningsföretagen inte var speciellt bra, där lönevillkoren inte var bra. Det blev en andra klassens arbetsmarknad. Nu vill jag säga att mycket av detta har rättats till, och vi har nu, precis som Elver Jonsson sade, bra kollektivavtal som ger rättigheter till en bra grundlön och garanterad lön. Då är det bra. Jag tycker att det finns en uppgift för dessa företag. Problemet är att om man ska se till att tjänstesektorn ska växa, och det ska den förvisso göra, ska den göra det på rättvisa villkor och med samma spelregler som för andra delar av ekonomin. Där tycker jag att vi i dag har en bra situation.

Sedan kan det finnas andra saker som behöver göras för att tjänstesektorn ska växa, regelverket och annat. Det har jag ingenting emot. Men det är viktigt att se till att det är samma spelregler i tjänstesektorn som i den övriga ekonomin.

Anf. 79 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Martin Nilsson säger med en patetisk stämma att han inte har någonting emot bemanningsföretagen. Att det gäller kvinnor vill han egentligen inte heller hindra. Men är det inte mycket av den obotfärdiges förhinder att säga att man naturligtvis inte ska hindra det. Men entusiasmen för att främja det saknar jag fullständigt i Martin Nilsson senaste inlägg.

Jag hann, fru talman, inte heller säga att det viktiga är, om vi släpper fram bemanningsföretagen i tjänstesektorn, ofta kvinnligt ledda, att vi breddar skattebasen som gör att vi inte ska behöva avskeda tiotusentals sjukvårdstjänstemän, såsom skedde på socialdemokratiskt initiativ därför att skattebasen var för svag. Det var inte så att vi saknade arbete, det var att det saknades pengar.

Det viktigaste nu är att få hejd på den svarta arbetsmarknad som växer fram därför vi har ett regelsystem och en kostnadsbild som gör det särskilt svårt för dessa seriösa bemanningsföretag att växa och växa till en vit sektor. Som jag nämnde i mitt inlägg förut är detta det stora proble-

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

met. Riksskattechefen säger så här: Det är på väg att bli ohanterligt. Tio-tals miljarder undanhålls skatt därför att vi har en ordning som gör att de inte kommer in i reguljära former. Därför tror jag att vi behöver få en förändring där.

När det gäller satsningen på rättsfrågor, polis och annat säger Martin Nilsson att de verkligt stora pengarna nu läggs in där. Vi måste komma ihåg att det mesta av det ska gå till gamla obetalda skulder. Den bild vi nu har av rättsväsendet är att vi har ett antal justitieministrar som känt sig tvingade att avgå.

Anf. 80 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Elver Jonsson och jag har säkert olika verklighetsbilder i ett antal frågor. Jag kan inte riktigt påstå att jag ser den stora faran att skattebasen och tillväxten av skattebasen just nu är det stora problemet här i landet. Det är bara att konstatera att tillväxten i det här landet, tillväxten i tjänstesektorn, det som gör att skattebasen växer, är oerhört stark. Det är det vi kan göra med politiken.

Sedan kan jag dela Elver Jonssons farhågor på ett antal andra områden. Vad händer när ekonomin blir alltmer globaliserad? Vad innebär det för skattebaserna på sikt? Då är det viktigt att exempelvis ha skattebaser som inte är så rörliga. Då är det svårt att vara företrädare för ett parti som helt vill avskaffa fastighetsskatten, för att ta en fråga som ändå berör detta. Då får man ju problem med skattebaserna. Men det är viktigt att se att tillväxten i detta land är mycket god, bland de bästa i världen. Det gynnar förutsättningarna för kvinnor inom offentlig och privat sektor. Det är en följd av den politik som faktiskt har förts.

Anf. 81 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Martin Nilsson konstaterar i sitt inledningsanförande att Vänsterpartiet är med, och visst är man med. Tittar vi på de yrkanden som redovisas i betänkandet från förra allmänna motionstiden kan vi med glädje notera att en lång rad av våra yrkanden och motioner tillgodoses i och med det beslut som kommer att fattas senare i dag, dock inte alla. Vi är inte överens om allt. V är inte överens om takten i att samordna diskrimineringslagar, inte om hur högt vi prioriterar att få till stånd en förändring när det gäller Arbetsdomstolen, om införandet av grupptalan.

Rent allmänt är det viktigt att vi hela tiden siktar framåt och ställer oss frågan: Hur går vi vidare? Det är väl det man lite grann saknade i Martin Nilssons för övrigt alldeles eminenta inlägg, en rad besked om hur vi går vidare. Bl.a. noterade jag att Martin Nilsson nogsamt undvek att nämna någonting om jämställdhetslagen och utbildningsområdet trots att flera partier, inte mindre än fyra, har reservationer i denna fråga. Det lyfte jag fram redan i mitt inledningsanförande och ställde en fråga till Margareta Winberg men ställer den också till Martin Nilsson: Var står ni där egentligen?

Anf. 82 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig säga att jag delar den problembeskrivning som finns i många av motionerna och reservationerna. Det är uppenbart att det finns problem även inom skolväsendet när det gäller sexuella trakasserier, våld osv. En del av de problemen har vi löst genom att göra för-

ändringar i högskoleförordningen, alltså när det gäller högre studier och universitet. Jag tycker att vi ska skicka med frågan till regeringen att överväga.

Det finns anledning att fundera på vad man gör på skolans område, i gymnasieskolan och under de senare åren i grundskolan. Vi ska skicka med regeringen den frågan för övervägande. Det är uppenbart att dessa problem finns där. I ärlighetens namn ska jag säga att jag inte tror att jämställdhetslagen är rätt forum för det. Den ska fortsätta vara en arbetsrättslig lag, som reglerar förutsättningarna i arbetslivet. Men visst skulle det vara trevligt om vi lyckades enas kring en katalog för elevers rättigheter i skolan. Den borde rimligtvis också innehålla insatser mot sexuella trakasserier, våld och diskriminering. Det är en tanke att föra vidare. Jag tror att vi kan komma överens, bara vi kan hitta rätt forum.

Anf. 83 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tackar för det positiva beskedet. Jag tror inte att knuten ligger i hur man gör det, om det ska ske inom jämställdhetslagens område eller om man kan lösa det på annat sätt. Det viktiga är att även studenter ska omfattas av skyddet. Där har vi en viktig fråga att ta tag i inför framtiden.

Jag vill avsluta med att lyfta fram Miljöpartiets besked om hur man ställer sig till en uppföljning av turordningsreglerna, inte minst utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Det är ytterligare en punkt på listan för framtida insatser.

Anf. 84 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det är fascinerande att lyssna på debatten, särskilt på Kent Olsson. Jag skulle vilja instämma i mycket av det som Martin Nilsson har sagt till Kent Olsson i sina replikskiften. Jag vill inledningsvis lyfta fram några saker.

Man blir lite förundrad när Kent Olsson talar om den nedvärdering av kvinnor som sker. Han talar om misshandel av kvinnor, mord, kvinnor som är rädda och inte vågar gå ut, kvinnor som drabbas av könsord i allt yngre åldrar m.m. Jag instämmer i att detta är något att oroa sig över och fundera över hur man ska lösa. Men vi kommer till helt olika slutsatser.

Jag menar att det är ett resultat av ett samhälle som värderar kvinnor och män olika – ett samhälle som i grunden, i sina strukturer, har det inbyggt, ett samhälle som måste bryta med det via lagstiftning, attitydförändringar och på annat sätt. Kent Olsson kommer till slutsatsen att vi ska ha fler poliser.

En annan intressant kommentar från Kent Olsson var att parterna inte vill ha denna lag. I Kent Olssons värld är parterna uppenbarligen arbetsgivarna, för det är de som inte vill. De fackliga organisationerna har applåderat förslaget.

Om vi väljer att se, kan vi se att kvinnor tjänar mindre, kvinnor jobbar mer, kvinnor avancerar mindre, kvinnor har mindre makt. Kent Olsson och Moderaterna väljer att inte se de bakomliggande orsakerna. Han privatiserar det som egentligen är politiskt och säger ungefär så här: Individen kan välja, bara individen försöker. Bara man håller sig framme och väljer kan man lyckas.

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Vad sägs om det här: Hej, här är jag, Anna. Jag har just valt att bli professor i fysik. Det kanske inte är riktigt så enkelt, Kent Olsson.

Det kom ett mejl från en nybliven tvillingmamma till mitt jobb. Det står så här: Är det verkligen möjligt att vi år 2000 inte har kommit längre när det gäller jämställdhet? När jag aviserar att jag vill komma tillbaka efter föräldraledighet till min fasta tjänst – tillsatt med en nyanställd tjej, utan barn givetvis – får jag på nåder komma tillbaka till en annan avdelning till en tjänst som jag för närvarande inte ens vet vad den går ut på. Det är inte konstigt att barnafödandet minskar så länge arbetsgivare har möjlighet att "omplacera" = frysa ut mammor som har för många barn. Eller hur? Med vänlig hälsning, Marie Hermansson.

Samma problem belystes i Kalla fakta i förra veckan. Jag frågar Moderaterna: Behövs det en lag? Jag riktar frågan särskilt till den partikamrat till Kent Olsson som heter Gunnar Axén, som har skrivit en mycket kort motion där han föreslår att man tar bort lagen.

Behövs det en lag? Ja, uppenbarligen. Behöver lagen förstärkas? Svaren kan man finna i följande fall. För två år sedan sökte en nyutbildad kvinnlig svetsare anställning på en mekanisk verkstad i Eslöv. När hon ringde till företaget sade arbetsgivaren: Jag hör att du är kvinna. Då är det ingen idé att du söker.

Hon vände sig till JämO, men JämO kunde inget göra då. Det fanns inget stöd i lagen.

Om den lag som nu ligger på riksdagens bord antas, ger det JämO vassare tänder. Om lagen antas kan ingen arbetsgivare utan vidare avspisa en kvinna redan i denna del av rekryteringsfasen.

Behöver lagen skärpas, Moderaterna? Ja, uppenbarligen.

Fru talman! Låt mig ge fyra viktiga skäl för en ny jämställdhetslag.

För det första är det en anpassning till EU:s lagstiftning om könsdiskriminering. Våra svenska bevisregler är inte i samklang med det s.k. bevisbördedirektivet. Vårt diskrimineringsförbud är för snävt. I jämställdhetslagen skyddas inte de arbetssökande generellt mot könsdiskriminering i hela processen. Endast när ett anställningsbeslut fattats och den klagande kunnat bevisa att hon är bättre meriterad finns ett skydd mot diskriminering. Därför behövs det en skärpning.

För det andra är det viktigt att anpassa lagen till de andra diskrimineringslagarna. Flera av er har varit inne på det. Landets diskrimineringslagar kan inte ha olika skyddsnivåer beroende på om diskrimineringen har samband med kön, etnisk bakgrund, funktionshinder eller sexuell läggning. Sveriges diskrimineringslagar måste ha en enhetlig grundstruktur och ge skydd på samma nivå. De måste gå att tillämpa samtidigt, eftersom flerfaldig diskriminering är en realitet. Därför behövs det en skärpning.

För det tredje behöver vi effektivare regler för att få bort osakliga löneskillnader på grund av kön. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män har inte minskat, Kent Olsson. De tenderar snarare att öka enligt SCB:s statistik. De gällande reglerna om lönekartläggning har uppfattats som otydliga. De fungerar inte tillfredsställande. Nu blir det en öppenhet, som någon av er var inne på. Det kommer att bli ett bättre instrument för lönekartläggning. Därför behövs det en skärpning.

För det fjärde utvecklas möjligheterna för de fackliga organisationerna. Jag upprepar att de applåderar lagen, vill ha den, talar och skriver för

den. De pläderade för den under hearingen i utskottet. Den stärker de fackliga organisationernas möjligheter att se till att det aktiva jämställdhetsarbetet tas på allvar på arbetsplatserna. Därför behövs det en skärpning.

Den nya lagen präglas delvis av ett annat synsätt än det som var typiskt för den gamla lagen. Könsdiskriminering beskrivs inte längre i första hand som ett allmänt arbetsrättsligt problem utan som en kränkning av individens mänskliga rättigheter. Det får betydelse på flera sätt. Rubriceringen mänskliga rättigheter medför att könsdiskriminering, liksom annan diskriminering, definieras som ett problem vars lösning ska och måste prioriteras både av lagstiftaren och arbetsmarknadens parter.

De juridiska lösningarna kan inte präglas av kompromisser och intresseavvägningar mellan parterna på det sätt som är typiskt för många andra problem som finns på arbetsmarknaden. Mänskliga rättigheter är odelbara. Individens rätt att inte bli diskriminerad måste respekteras.

Det har varit en intressant debatt den här förmiddagen. Jag vill gärna understryka att det är glädjande med den breda uppslutning som finns i kammaren bakom regeringens förslag till en ny tydligare, skarpare och effektivare jämställdhetslag. Jag noterar, precis som Martin Nilsson gjorde, att ett parti ställer sig utanför.

Det är ett parti som därmed signalerar följande till landets kvinnor: Fortsätt att förlora tusentals kronor varje år. Hävda gärna din enskilda rätt, men känn inget stöd i lagen! Blir du avspisad när du söker ett jobb? Sök ett till, ett till och ännu ett till. Kanske finner du – som Martin Nilsson sade – en snällare arbetsgivare någonstans. Vi har, förstår du, varken tid eller råd att sluta att diskriminera dig. Det blir för krångligt, och det kostar för mycket.

Det är det moderata budskapet till Sveriges kvinnor. Jag är väldigt glad över att ni är ensamma om det. Jag vill gärna tacka alla andra partier för ett principiellt stöd, även om det finns en del reservationer som jag har lyssnat till.

På ett par områden som ligger utanför själva lagstiftningen finns det andra grupperingar och andra skiljelinjer. Jag ska ta upp några. Det handlar om konkurrensutsättning av offentlig sektor. Där är det de klassiska grupperingarna igen. Det hävdas att detta skulle gynna kvinnor. Löneskillnader på grund av kön skulle vara mindre i den privata sektorn än i den offentliga. Sanningen är tvärtom. Det är alltså inget skäl att konkurrensutsetta offentlig sektor.

Hushållsnära tjänster tas återigen upp. Vi har här hört att tjänstesektorn är den sektor som växer snabbast. Det gäller inte minst städbranschen. Det är t.o.m. svårt att få folk, säger de som driver sådana företag. Vad är då problemet? Rika människor köper redan tjänster. *So what?* – låt dem göra det. Jag förstår inte varför ni ständigt återkommer till denna fråga.

Möjligen förstod jag det när vi hade väldigt hög arbetslöshet. Det skulle under en svår tid vara ett sätt att få in fler människor i ett relativt okvalificerat jobb, som det då betecknades som. I dag är det inte så. I dag har vi inte de människor som vi behöver till olika typer av jobb. Städbranschen säger samma sak: Vi hittar inte folk.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis än en gång lägga fast: Grunden för jämställdhet i Sverige för den svenska regeringen är ett eget arbete

och en egen lön för att kvinnor och män ska kunna ha sin frihet. Det ger en möjlighet att därmed själv kunna välja sitt liv. Man kan bo ihop med någon om man tycker att man vill göra det av kärlek eller bo ensam om man vill göra det. Det är val man kan göra, och det valet kan man bara göra om man har ett eget arbete med en lön som man kan leva på.

Det här är en insikt och en syn som nu sprider sig till andra länder inom EU och utanför EU. Vi får nu – och det är möjligen ett svar till Elver Jonsson – under nästa år en unik chans att visa upp detta under det svenska ordförandeskapet i EU. Självklart kommer vi att göra det. Jämställdhet är en viktig och prioriterad fråga.

Det kommer vi att visa andra länder. Vi kommer att ha konferenser, och vi kommer att säga det. Vi kommer att resa till andra länder. Massor av frivilligorganisationer i Sverige har redan planerat att ha sina aktiviteter under det första halvåret för att på så sätt visa den svenska modellen och förhoppningsvis kunna exportera en del av våra idéer till övriga EU-länder.

Anf. 85 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Först vill jag uttrycka min uppskattning över att jämställdhetsministern deltar i debatten. Det är inte alla ministrar som prioriterar debatterna i riksdagen på det här sättet, och därför uppskattar jag det.

Jag har två frågor som berör jämställdhetsministerns arbetsområde i det här fallet. Varför tar man inte från regeringens sida in jämställdheten på utbildningsområdet i den här föreslagna lagstiftningen eller i någon annan lagstiftning?

Vi måste börja med de små barnen, och vi måste ha en jämställdhetspolitik som täcker även de minsta barnen. I det fallet är vi i Centerpartiet överens. Man måste börja från början. Därför behöver det finnas en lagstiftning som täcker även det området.

Vi föreslår också en jämställdhetsrevision i företagen. Låt den offentliga sektorn gå före i det fallet. Det finns miljörevision i företagen. Att det fungerar kan jordbruksministern se på sitt andra ansvarsområde. Vi behöver också ha en jämställdhetsrevision för att se om vi uppnår de mål vi sätter upp i enlighet med den lagstiftning som finns.

Det är också ett viktigt instrument för att se om vi kommer någon vart eller står och stampar. I olika fall där vi diskuterar löner inser vi att det är problem med detta. Jag tror att en jämställdhetsrevision skulle vara ett effektivt vapen till den övriga arsenal vi får med den här föreslagna lagstiftningen.

Anf. 86 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Svaret på den första frågan är att jag precis som Margareta Andersson finner att det är jätteviktigt. Det är en fråga om vilken metodik man använder inte minst i förskolan, eftersom det är där man måste börja. Jag har varit runtom i landet och tittat. Jag har funnit att man på många håll nu försöker att utveckla en annan metodik som just tar sikte på att bryta de könsroller som också de små barnen är inne i. Man föds ju inte med någon speciell roll, men det går väldigt fort att hamna i den. Det är där vi måste stödja och argumentera för att en metodik som tar sikte på detta kommer till stånd.

Jag antar att Margareta Andersson menade att jämställdhetslagen skulle utvidgas till att möjligen också gälla för utbildningsområdet. Detta är någonting som vi diskuterar internt i regeringskretsen. Det är också någonting som vi arbetar med på EU-nivå. Det är ett direktiv på gång som tar sikte på samma sak. Jag är inte alls främmande för att det så småningom kan bli så. Men just nu är vi inne i ett analysstadium.

Den andra frågan handlade om revision hos offentliga institutioner. Jag håller också där med om att det finns ett problem. Jag tror att skärpningen av jämställdhetslagen, som förhoppningsvis leder till ett mer aktivt arbete av båda parter på en arbetsplats, kan motverka de problem som beskrivs.

Anf. 87 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tackar för det svaret. Jag hoppas att det åtminstone delvis kommer att leda till dessa frukter.

Jag är lite orolig för att arbetsmarknadens parter i någon mån känner att de är överens och står på ena sidan och att vi i lagstiftningen kritiserar deras sätt att hantera de här frågorna. Under 20 år med jämställdhetslagen har man inte lyckats med att rätta till skillnaderna i löner mellan män och kvinnor.

Det är därför som jag fortsätter att framhålla att en jämställdhetsrevision kan vara ett nytt instrument som tydligare pekar på att man inte har levt upp till det ansvar man tagit på sig och de möjligheter man haft enligt tidigare lagstiftning. Vi behöver också utnyttja det vapnet i kampen.

Anf. 88 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Det är ett faktum att vi har haft lagen i 20 år och att det hänt så lite på detta område. Det är viktigt att komma i håg att det har hänt fantastiskt mycket på 20 år på jämställdhetens område om man breddar det hela. Men på detta område har det inte hänt så mycket.

Det visar att vår nuvarande lag har varit för tandlös. Då är den skärpning som vi nu äntligen har fått till efter mycket utredande ett instrument, och jag tror att vi kommer att kunna se resultat.

Men om man talar om offentlig sektor så har ju vi som politiker – det kan handla om riksdagen eller om regeringen, för vi är ju inte så värst mycket bättre i Regeringskansliet – självfallet ett ansvar för att både se till att det finns jämställdhetsplaner och analysera löneutvecklingen. I den meningen kanske vi kan vara lite grann av den revision som Margareta Andersson pratar om.

Anf. 89 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Miljöpartiet står bakom skärpningen av jämställdhetslagen.

Jag har fört fram lite andra saker också i betänkandet. Bl.a. har vi i en motion fört fram att vi skulle vilja utöka JämO:s kompetensområde till att omfatta hela samhällslivet. Jag undrar hur jämställdhetsministern ser på den saken.

Fyra partier står bakom detta att jämställdhetslagen skulle utvidgas till utbildningsområdet. Nu svarade jämställdhetsministern alldeles nyss Margareta Andersson på det här.

En tredje sak jag vill ta upp är det som jag också nämnde i mitt tal. Det gäller bl.a. förslaget till utredningen om jämställdhetsmärkning av produkter i företag. Jag skulle vilja ha ett tilläggsdirektiv om att kunna jämställdhetsmärka reklam. Vi ser ju att reklamen blir värre och värre i tidningar, i TV och på bio. Om man ger ett sådant här tilläggsdirektiv så tror jag att det skulle kunna innebära en konkurrensfördel för företag. De skulle kunna säga: Vi har en reklam som är jämställd.

Anf. 90 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Jag har som sagt redan svarat på det som gäller utbildningens område.

När det gäller JämO och JämO:s framtida uppgifter så håller vi nu på att överväga om man skulle kunna göra en decentralisering av JämO:s arbete på det viset att länsexperterna skulle kunna få lite mer tillsynsansvar. Men detta är än så länge på diskussions- och analysstadiet.

Att JämO skulle få ansvar för hela samhällsområdet är ingenting som jag hittills har funderat särskilt mycket på. Det är klart att det skulle vara fantastiskt om vi hade en jämställdhetsombudsman som så att säga grep-pade alltihop. Jag tycker kanske att det blir lite stort. Vi har fullt upp med arbetsmarknaden, och om det sedan blir så att utbildningen kommer in här också så vidgas det hela lite. Jag tror alltså att man får ta de här små stegen, och inte gapa över alltihop på en gång.

När det gäller utredningen om jämställdhetsmärkningen är direktiven ganska vitt skrivna. Jag håller alltså inte för alldeles otroligt att utredaren Eva Eriksson också – möjligen, vill jag säga – kommer att titta på reklam. Det står nämligen att det handlar om att införa en frivillig jämställdhetsmärkning av produkter och tjänster. Det är däri det vida ligger – vad är produkter och tjänster? Kan reklam ingå i denna definition?

Anf. 91 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Det gläder mig att regeringen bl.a. överväger det här med länsexperterna, för det har jag också med i min motion – och det har vi haft ett bra tag. Det handlar bl.a. om att undersöka om man skulle kunna ha tillsyn på det regionala planet.

Jag är glad om man har den här vidgade synen när det gäller jämställdhetsmärkningen av reklam, så att man kanske kan ta in detta. Som jag sade vet vi ju hur det är med ätstörningar, dvs. att unga flickor drabbas mycket av det, och att reklamen säkert har mycket att göra med detta. Det är ju självklart. Jag är alltså glad om det blir så här, och jag tackar för svaret.

Anf. 92 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Att ministern och jag har olika värderingar när det gäller jämställdhet är väl ingen överraskning för vare sig ministern eller för mig.

Däremot kan det kanske vara intressant att notera att vi åtminstone är överens om en sak, nämligen att någonting bör göras åt våldet mot kvinnor och attityderna inom skolan. Det vore bra om ministern förde frågan vidare så att det sker lite mer än vad som har skett hittills inom regeringen i den här delen.

Jag tycker att det var ett intressant svar vi fick, att ministern inte är beredd att konkurrensutsätta den offentliga sektorn. Man kan nog i stället säga att jämställdhetsministern är en slags monopolminister, som tycker att det är bra som det är. Därmed missar man de chanser som finns att ge kvinnor konkurrerande möjligheter att arbeta.

Det är också intressant att ministern inte har sagt någonting i dag om den kritik som har framförts från olika instanser – från Arbetsgivarverket, från Landstingsförbundet och från Kommunförbundet. Notera att både Kommunförbundet och Landstingsförbundet är styrda av socialdemokratiska politiker, och att allesammans har yttrat sig på samma sätt och lika kritiskt!

Låt mig bara återge några saker från ministerns tidigare kollega, som tydligen inte delar ministerns jämställdhetsuppfattning. Hon befinner sig i stället betydligt närmare min, eller rättare sagt hon har samma åsikt som jag vad gäller ministerns proposition. Hon och hennes kolleger skriver följande:

”Propositionen anger att systematisk arbetsvärdering är en bra och effektiv metod för att åstadkomma jämställd lönesättning. Det är fel, rätt upp och ner. — — — åtgärden inte leder till resultat. Tvärtom, den snarast motverkar de goda syften som avses. Den gör anspråk på att vara vetenskaplig och objektiv – men är lika subjektiv som vilken annan lönesättning som helst. Man kan faktiskt se den som lurendrejeri: siffror ser mer objektiva ut än ord, men det är ren illusion. — — — Praktiska erfarenheter som finns och som grundats på entusiasm ...” osv.

Skulle man kunna få några kommentarer från ministern till hur hennes tidigare ministerkollega och de här kvinnorna ser på jämställdhetslagen?

Anf. 93 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att repliktiden är två minuter.

Anf. 94 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Man blir rörd när man hör Kent Olsson tala om våld mot kvinnor. Varför röstade ni då nej till en kvinnofridsproposition? Den var vid, och den tog sikte på många olika områden. Den skärpte lagen och kriminaliserade köp av sexuella tjänster. Den gav mer pengar till dem som arbetar i förebyggande syfte, men också i akuta situationer. Varför sade ni nej till den?

Och vad vill Kent Olsson mer att vi ska göra? Kom med något eget förslag! Här har vi lagt fram en kvinnofridsproposition. I somras skapade jag ett nationellt råd för kvinnofrid. Det blir mer pengar till poliserna också, och mer pengar till rättsväsendet. Vad vill ni mer göra? Jag vet svaret. Ert svar på alla dessa behov som utsatta och misshandlade kvinnor har är: Fler poliser.

Men det räcker inte. Man måste nämligen både göra förebyggande insatser och hjälpa kvinnorna i det akuta skedet – inte bara med poliser, utan med socialtjänsten t.ex. Man måste också ha en lagstiftning som stöd. Men det har ni sagt nej till, så det är lite konstigt att nu komma och prata vitt och brett om detta, som är ett så viktigt område.

När det gäller offentliga monopol kan jag säga att om man tar vård- och omsorgspersonalen som exempel ser man att kvinnor har 98 % av

männens löner. På ett område som säljare, inköpare och mäklare har kvinnor 78 % av männens lön. Bland ingenjörer och tekniker har kvinnor 87 % av männens lön. Den bok som jag visar här är väldigt bra, Kent Olsson. Om Kent Olsson tittar hit så ser han den. Den syns, för den är lila. Här finns all statistik man behöver för att kunna argumentera korrekt.

Anf. 95 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag noterar att jag inte fick något som helst svar på min fråga om ministrarnas syn på vad hennes tidigare kollega och sex andra kvinnor sade i Dagens Nyheters artikel. Det tycker jag är intressant.

Jag har också frågat hur det kommer sig att lönerna inom Margareta Winbergs rådjoner, dvs. inom Regeringskansliet, skiljer sig så oerhört mycket vad gäller kvinnor och män. Där har jag heller inte fått något svar.

Angående det som Margareta Winberg sade nyss kan vi konstatera att det inom sjukvårdssektorn är väldigt låga löner, just beroende på att det är kvinnor som arbetar där. Lönerna är mycket lägre än vad de borde vara. Man kan också konstatera att när man får in andra typer av konkurrens så höjs lönerna. Bemanningsföretagen ger kvinnor högre löner än de har när de jobbar inom landstinget.

Även om det inte är jag som ska svara, ska jag ändå svara Margareta Winberg. När det gäller de förslag som vi har för kvinnor säger vi att det måste ges större resurser till polis och åklagare. Där har Socialdemokraterna varit söliga. Vi tycker att det behövs än mer för att kunna skydda de kvinnor som är ute och går i dag.

Vi säger också att man måste se över straffen för våldsverkare mot kvinnor. De behöver skärpas. Permissionsreglerna måste ses över. Miss-handlade kvinnor måste ges rätt till stödpersoner.

Nog har vi ett antal förslag. Sedan tycker jag inte att man bör ironisera över att Moderaterna vill ha fler poliser. Jag tror att det är viktigt att det finns fler poliser ute, så att kvinnor vågar sig ut på kvällarna. Det är faktiskt oerhört många kvinnor som är rädda för detta.

Det vore också intressant om ministern kunde svara på de frågor som jag har ställt. Jag tar dem än en gång. Kan vi få svar på hur det kan komma sig att en tidigare minister och hennes kolleger har dessa synpunkter på den här lagen liksom på lönerna inom Regeringskansliet?

Anf. 96 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Bäste Kent Olsson! Varför ställa den frågan till mig? Jag har inget svar på varför dessa sju kvinnor tyckte så. Fråga dem i stället! Jag tycker inte som de. Jag vet inte varför de tyckte så. Det är väl rimligt att ringa och fråga dem. De är ju offentliga personer. Telefonnummer finns.

När det gäller arbetsvärdering ska jag säga en sak en gång för alla, eftersom det inte är riktigt klart sagt. Den här lagen föreslår inte en obligatorisk arbetsvärdering. Den möjliggör det, men man får själv bestämma. Margareta Andersson frågade tidigare Martin Nilsson varför vi inte i lagstiftningen hade talat om hur det skulle gå till. Det var just därför att detta får man bestämma själv. En korvkiosk är inte samma sak som ABB. Därför behöver man kanske göra på lite olika sätt. JämO har ut-

vecklat en metod – Lönelotsen. Man kan också få stöd därifrån för att utveckla sina metoder. Men det är inte centralstyrt. Det finns inte något obligatoriskt arbetsvärderingsinstrument i detta. Det är någonting som har missats i debatten. Det är kanske detta som dessa sju kvinnor har missförstått. Inte vet jag, men det verkade nästan så när man läste artikeln. Men fråga dem själva – då får man det bästa svaret.

Sedan konstaterar jag att det är poliser som står i centrum. Med fler poliser ska man göra mycket, enligt Moderaterna. Det är alltid det svaret man får från dem. Med sänkt skatt och fler poliser blir vi lyckliga. Jag tror inte på det.

Anf. 97 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Statsrådet var glad över det breda parlamentariska stödet som finns för grundtankarna i propositionen. Det är väl korrekt och fullt tillåtet att departementet inhöstar det. Men jag vill återigen säga att vi är flera stycken som har varnat för de svårigheter som kan uppträda under resans gång. Jag tror att det gäller att ha ett ganska brett synsätt på utfallet.

Jag är lite pessimistisk när det gäller hur det går med en del reservationer, t.ex. reservation 16 som talar om svårigheter att rekrytera till läraryrket. Det är också en jämställdhetsfråga i sig, för att inte tala om reservation 20. Den vill jag nästan rekommendera till högläsning i departementet. Där finns liknande tankegångar från åtminstone fyra partier här i kammaren. Vi tycker att det skulle vara angeläget att utvidga detta till utbildningsområdet.

Om vi tror på jämställdhet också i lagstiftningsdelen är det viktigt att det också kommer in tidigt. Skolan är en stor arbetsmarknad. Dessutom ska ju de unga fostras för ett yrkesliv. Då är det inte dumt att få detta, om inte med modersmjölken så ändå när man har börjat sin utbildning.

Sedan lämnade statsrådet en intressant redogörelse för vad som låg bakom propositionen. En sak var ju EU:s regelsystem. Då vill jag säga till en tidigare skeptisk minister till EU-frågor att det ändå har puffats på detta. EU har naturligtvis en del pluspoäng.

I svaret begränsar sig Margareta Winberg till den lagtekniska och byråkratiska delen och tar mindre upp den ekonomiska och informella delen. Där tror jag att vi som politiker och vuxengeneration behöver göra stora insatser.

Jag tog tidigare upp den växande svarta arbetsmarknaden med utskottets talesman. Jag ska återkomma till det i nästa replik. Jag vill gärna ha en kommentar till hur Margareta Winberg ser på en svart arbetsmarknad som är så ojämsställd.

Anf. 98 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! När det gäller utvidgningen av jämställdhetslagen till utbildningsområdet finns det ett EU-direktiv som nu diskuteras. Det handlar om att utforma det när det gäller diskriminering av kön. Det finns i dag när det gäller etnicitet. Där diskuteras att göra detta vidare. Vi arbetar med detta i EU och driver frågan där. Om det går igenom innebär det naturligtvis att Sverige ska anpassa sin lagstiftning och i så fall vidga den till att också gälla skolan.

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Jag håller med om den problembild som flera av er målar upp och som också finns i reservation 20. Men vi ska kanske se vad som händer inom EU. Det är onödigt att vi utreder det hela på två håll. Om det går igenom i EU blir vi ju ändå beroende av att implementera det i Sverige.

Elver Jonsson sade att jag skulle ha varit EU-motståndare. Jag är fortfarande väldigt skeptisk till EU. Men det är klart att man inte kan bortse ifrån att det här och där finns saker som också har varit positiva för Sverige. Det här är en sådan sak. Jag är inte sämre än att jag kan erkänna att jag var mycket orolig när vi skulle gå in i unionen över att våra ambitioner på jämställdhetsområdet skulle dras ned. Men inte minst på grund av att det har skett en del regeringsombildningar inom EU kan man i dag säga att det faktiskt är tvärtom. Det är glädjande att se och höra utomlands att man ser Sverige som en förebild, för så är det.

Anf. 99 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Statsrådet talar här om regeringsbildningar som har skett. Jag gissar att det inte var den svenska hon avsåg utan andra länders. Låt mig säga att jag tror att det är bra att vi visar upp att vi har haft framgång. Jag tolkar också statsrådet så att hon är beredd att visa en betydande ödmjukhet här. Vi har brister som vi behöver ta itu med.

Låt mig sedan återgå till det som jag tycker är den informella delen här, nämligen att vår ekonomi, den informella marknadsföringen och attitydpåverkan finns med här. Jag har tagit upp den svarta arbetsmarknaden förut. AU:s talesman säger att svensk ekonomi växer så mycket att skattebasen växer. Ja, fru talman, visst gör den det, men det är alldeles för lite. Det rinner tiotals miljarder vid sidan.

Margareta Winberg säger att hon inte förstår varför vi pratar om hushållsnära tjänster och att man ska låta de rika engagera vilka de vill. Jag har inte så stora bekymmer med de rika, fru talman. Om man är miljardär har man redan fått sin skattefrihet av den socialdemokratiska regeringen. Jag ömmar faktiskt för att vanliga människor ska ha råd att ha någon som kan stötta dem med t.ex. olika typer av marktjänstarbete, det må vara utomhus eller inomhus. Därför behöver vi både ett regelsystem och en kostnadsmodell som gör att vanligt folk har råd att engagera människor i en vit ekonomi. Ingen är ju egentligen beredd att betala mer för en tjänst än vad man själv har i timpeng. Det är det vi behöver se över. När det kostar bortemot 300 kr för att få en vit timtjänst är det klart att det är för mycket för flertalet svenska medborgare. Det är därför det är så viktigt att se över detta.

Och därför tar jag en replik i förväg. Margareta Winberg har ofta talat om att vi inte har några budgetpengar till det. Nej, fru talman, men svart arbetsmarknad finns inte ens i statens budget.

Anf. 100 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Det är klart att vi ska beskriva våra dåliga sidor när det gäller jämställdhet. Men vi har trots allt flera gånger blivit tilldelade första pris av FN. Ibland har vi en benägenhet att klä oss i säck och aska även när vi kanske inte riktigt behöver det. Det här är ett område där vi inte behöver det.

Men det är viktigt att säga att Sverige inte är ett jämställt land. Vi har fortfarande mycket att göra. Det handlar om löneskillnader, och det handlar inte minst om representationen i näringslivet som är usel.

Vi försöker arbeta med det genom att jobba med direktörerna i näringslivet, genom att ha en referensgrupp, genom att prata om hur vi kan göra, genom att hitta på olika saker. Vi styr ju inte direkt. Vi kunde göra det genom kvotering. Men jag har sagt att vi kanske ska lugna oss lite och först se vad man förmår av egen kraft.

Jag tror faktiskt att man kommer att förmå någonting. När man nu t.ex. har upptäckt att kvinnor också bor på hotell har man ordnat till vissa rum som är bättre anpassade för just kvinnliga gäster. När man har upptäckt att kvinnor numera faktiskt köper bil har man ändrat attityd lite grann. Och så blir det på område efter område, så jag tror att det kommer att hända någonting. Samtidigt är jag personligen, om det inte händer någonting, inte alls främmande för att om ett antal år återuppta diskussionerna om kvotering.

När det sedan gäller de hushållsnära tjänsterna vill jag fråga Elver Jonsson hur mycket han tror att en ensamstående, lågavlönad, kanske deltidsarbetande mamma har råd att betala för att få en städerska som fixar hemmet åt henne. I Kungälv gjorde man en undersökning, och det var 62:50 kr. Det var inte en ensamstående person, utan en som tjänade lite mer. Det här blir aldrig ett medel för den ensamstående mamman och därmed är det ojämlikt, enligt mitt sätt att se.

Anf. 101 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill tacka ministern för att hon är här och deltar i debatten. Jag uppskattar det.

Jag vill först bara konstatera att vi kristdemokrater är positiva till den EU-samordning som sker och även till att diskrimineringslagarna samordnas. Vi skulle gärna se att man går längre och att man börjar se på hur vi på sikt skulle kunna samla det i en lagstiftning.

Samtidigt har kristdemokraterna lite andra funderingar. I 20 år har vi haft jämställdhetslagen, och vi kan konstatera att en bit på väg är vi. Vi ska nog allihop här slå oss lite grann för bröstet, för vi är en bit på väg. Vi är inte helt värdelösa, men vi behöver gå längre.

Då kommer min första lilla fråga. Är ministern, som har förhållandevis goda relationer till LO och facket i övrigt, nöjd med det arbete som ändå har skett? Lagen har ju gällt i 20 år, och utifrån de reaktioner jag har fått från kompisar på golvet kan jag säga att det inte direkt är så att man känner att det är den viktigaste frågan som drivs. Jag tror faktiskt att om vi ska nå en bit med de här frågorna i den praktiska verkligheten måste de lyftas upp bland parterna. Lika viktigt som det är för mig att prata med kompisar som är företagare, lika viktigt är det att prata med kompisar som är fackligt aktiva. Vi måste ta upp de diskussionerna, och det måste ske på golvet. Därför är jag lite nyfiken på hur ministern ser på det.

En annan fråga som tidigare har nämnts av kristdemokrater är regeringens eget föredöme, frågan om hur regeringens egen lönepolitik fungerar. Jag släpper ut den frågan lite lätt och är glad om jag får någon form av svar.

Sedan tyckte jag att ministern lyfte upp en mycket viktig fråga. Det var att underlätta föräldraskapet. Skälet till att den är så viktig för mig är kanske att jag befinner mig i åldern 32 år och träffar många människor som är ensamstående. Man lever liksom lite i den verkligheten, och man påverkas givetvis av sin egen vardag.

Vi kristdemokrater har ändå försökt att bolla med några saker för att underlätta föräldraskap. Det är viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv men också ur ett nativitetsperspektiv. Det är jämställdhetslagen, frihet, barnkonto och höjda garantibelopp. Jag är lite nyfiken på vad ministern vill göra mer utöver lagstiftningen.

Anf. 102 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Jag måste väl erkänna att också jag inom den fackliga rörelsen har stött på mycket som jag helst inte skulle vilja höra. Det är ju så att det bland många män finns en ovilja till jämställdhet. Det finns också bland en del kvinnor, men företrädesvis bland många män.

Det har möjligen sin grund i att det har varit vi kvinnor som har drivit de här frågorna och att det har rört kvinnor. Vi har tagit för oss, vi har tagit steg framåt. Vi har tagit makt, vi har fått jobb, vi har fått egna pengar. Det har alltså varit positivt i en viss bemärkelse för oss kvinnor. Många män har inte fått svar på frågan: Nå, vad betyder det för mig då? Tar de bara av mig, eller får jag någonting tillbaka?

Av det skälet har jag startat ett projekt som heter Män och jämställdhet och som leds av en man, Thomas Wetterberg. Man ska bl.a. försöka besvara frågan: Vad vinner män på jämställdhet? Jag tror att det är en viktig fråga att belysa och besvara, för det är klart att det ligger en vinst i det också för män. Många män, särskilt yngre män, inser det. Men jag tror att det är viktigt att vi även får en offentlig diskussion om det, så att män inte känner sig som förlorare. Det är ju ur detta perspektiv som förlorare som män blir rädda, arga, aggressiva osv. Inte minst Susan Faludi har ju visat i sin senaste bok, som är mycket intressant, hur män reagerar när kvinnor tar för sig, i det här fallet i USA, så jag tycker att det är ett viktigt perspektiv att belysa.

När det gäller regeringens egen lönepolitik finns det, som har framgått i medierna, ojämställda löner även i Regeringskansliet. Det får vi arbeta med som arbetsgivare, precis som alla andra måste göra. Det finns säkert också här i riksdagen och i de politiska partierna. Vi måste arbeta med det för att komma bort ifrån det, och här kan lagen vara till hjälp.

Anf. 103 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik:

Fru talman! På de två frågorna tackar jag för svaret. Men jag tar den tredje frågan igen, eftersom vi båda landade i tidsnöd.

Jordbruksministern nämnde frågan om att underlätta föräldraskap, vilket jag tycker är oerhört viktigt. Vi kristdemokrater har åtminstone fyra arbetssätt för att försöka underlätta föräldraskap.

Det ena är jämställdhetslagen. Det är viktigt att det finns en lag i botten. Man ska ha rätt att gå hem från jobbet, att komma till jobbet. Man ska ha trygghet i de här grejerna.

Men man ska också ha frihet att vara individ. Föräldrar ska ha frihet att själva vara med och bestämma. På den punkten har vi bollat med olika system. Längre arbetade vi med vårdnadsbidrag som ett sådant ex-

empel. Numera pratar vi tillsammans med övriga borgerliga partier om barnkonto. Idén är i grunden mycket densamma. Man ska ha möjlighet att gå hemma en längre tid, att kanske minska sin arbetstid.

En annan fråga är höjt garantibelopp som skulle kunna göra det lättare att vara hemma de tider det gäller, osv.

Min fråga är lite mer konkret än att ministern här har fått ett brev, vilket jag tycker är bra att hon tar upp. Jag tycker att det är bra att vi tar med oss sådant som politiker. Det kommer också en lagtext. Men har regeringen mer idéer? Jag är lite nyfiken på det.

Anf. 104 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Först måste jag ställa en motfråga. Betyder det här med barnkonto att ni har släppt era tankar på vårdnadsbidrag? Det tycker jag i så fall är mycket positivt, för det var en förlegad form och en form som verkligen var en kvinnofälla.

Underlättar föräldraskapet gör man på många olika sätt. Ett av de viktigaste instrumenten är, som jag ser det som socialdemokrat, föräldraförsäkringen. Jag har aldrig förstått varför man inte pratar mer om den flexibilitet som föräldraförsäkringen har. Man kan faktiskt dra ut den under en lägre period om man vill det. Man kan dela den mellan kvinnor och män, vilket jag hoppas att man ska göra i större utsträckning. Vi har nu en månad som är avsedd antingen för mamman eller för pappan, i praktiken för pappan. Den månaden kommer att bli två månader om ett tag. Detta ska inte ses som ett tvång för pappan, utan som ett stöd.

Jag har fått många reaktioner från män som säger: Det är bra att jag har en sådan månad, för då har jag den rätten i lagen. Arbetsgivaren tycker inte om att jag är hemma. Mina kompisar är inte så himla förtjusta i det heller. Ibland säger männen t.o.m: Min fru vill inte heller att jag ska vara hemma. Hon vill ha hela tiden själv.

Alla de här sakerna är begripliga. Därför ska man se den månad som papporna måste ta för att familjen inte ska tappa något som ett stöd. Att det blir två månader tror jag kommer att betyda mycket. Min vision, som inte kommer att bli i form av en lag, är att mammor och pappor ska dela lika på föräldraförsäkringen. Jag tror att det skulle göra mycket för en förändrad mansroll. Men det skulle också betyda mycket för den efterläpning för kvinnor som vi kan se i dag och som börjar i moderskapet.

Dessutom – och det är det viktigaste – skulle det betyda fantastiskt mycket för barnet att få ha sin pappa så mycket.

Anf. 105 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! De förändringar som vi beslutar om senare i dag tar sikte på att komma till rätta med lönediskriminering, men i övrigt pågår det en utveckling på arbetsmarknaden som gör mig lite bekymrad i ett jämställdhetsperspektiv. Förändringen går under beteckningen flexibilitet – en flexibilitet på arbetsgivarnas villkor. Det handlar om flexibilitet när det gäller löner och arbetstider, och sådan flexibilitet gör det svårare för den som har ett föräldraansvar. Det handlar om en allmän rörlighet, med kortare anställningstider. Man vet att unga kvinnor i LO-kollektivet i stor utsträckning drabbas av vikariat, projektanställningar osv.

Jag undrar om det finns analyser av detta gjorda i ett brett perspektiv. Hur ser ministern på behovet av att sammantaget analysera den utveckl-

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

ing som vi ser på arbetsmarknaden? Hur påverkar den kvinnor, och hur påverkar den jämställdheten? Utan sådana analyser riskerar vi att få små bäckar som går i en riktning men att sammantaget föra en politik som blir till en flod som driver utvecklingen åt ett annat håll.

Det är min fråga till ministern.

Anf. 106 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Jag måste säga att det här inte ligger riktigt inom mitt område, utan det är som bekant Mona Sahlin som har hand om arbetsmiljö- och arbetstidsfrågor. Hon har aviserat en översyn av framför allt maktförhållandena på arbetsplatser. Jag tror att det är väldigt viktigt att en sådan görs.

Vi har för någon månad sedan fått en utredning som delvis gav oss svar på vad som skapar utbrändhet och stress på jobben. Några av svaren var följande:

- Slimmade organisationer. Man har fått mer att göra.
- Ständiga omorganisationer. Man får aldrig lugn och ro, utan allting ska göras om.
- Det har också visat sig att man inom den offentliga sektorn, som det här gäller, inte är nöjd med sina chefer. Cheferna är inte så bra som vi möjligen trodde att de är.

Detta är några svar på frågan om orsakerna till utbrändheten. Jag säger detta inte minst med tanke på Vänsterpartiet, som argumenterar för en förkortad arbetstid. Många av oss kan argumentera för en sådan, och ett av skälen skulle vara att vi skulle få mindre av utbrändhet.

Jag tror att utbrändhet och stress i arbetslivet också beror på många fler saker än arbetstidens längd, och den här utredningen visar bl.a. på detta.

Anf. 107 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Fru talman! Arbetstidsförkortning skulle vi kunna diskutera mycket om. Jag vill bara kort säga att det finns konkreta exempel på gjorda försök som visar hur en arbetstidsförkortning kan genomföras med minskning av stress osv. Jag tycker att det är viktigt att man lägger ihop jämställdhetsarbetet, som jordbruksministern ansvarar för, och den mer arbetsrättsliga aspekten. Den kopplingen är viktig också utifrån det EMU-perspektiv som Elver Jonsson var inne på.

Det finns en statlig utredning om lönerna, om krav på rörlighet i anställningsvillkor, om krav på att välfärdsstaten ska minska i omfattning osv., där jämställdhetsperspektiv helt saknas. Jämställdheten finns över huvud taget inte nämnd i denna utredning. Man kunde tänka sig att Mona Sahlin och Margareta Winberg förenade sig om att inför en folkomröstning föra fram krav på en konsekvensbeskrivning som är "mainstreamad" och som tar upp de här aspekterna. Det är när vi står inför så stora förändringar ett rättmätigt krav att det ska undersökas hur det här slår i ett jämställdhetsperspektiv.

Anf. 108 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Arbetet i regeringen är ju så upplagt att även om fackministrar har ansvar för sina områden, ska alla fackministrar också vara jämställdhetsministrar. Det ankommer t.ex. egentligen på Mona Sahlin att bevaka jämställdhetsperspektivet i frågor om arbetsmiljö, arbetstider och andra frågor som hon har hand om. Jag har det övergripande ansvaret, och min enhet ska se till att ministrarna tar sitt enskilda ansvar.

Men det är klart att vi också pratar om de här frågorna. Det vore konstigt annars. Vi sitter ju faktiskt i samma regering.

När det gäller EMU kan jag inte lova att Mona Sahlin och jag skulle kunna enas inför en folkomröstning. Vi tycker nog inte riktigt lika i det sammanhanget. Däremot är det klart att en konsekvensanalys av EMU som särskilt tar sikte på jämställdheten på arbetsmarknaden måste göras inför en folkomröstning. Jämställdheten ska komma in också där.

Anf. 109 HENRIK WESTMAN (m):

Fru talman! Män och kvinnor ska ha lika lön vid lika arbete. Jag vill från början deklarerat att jag tycker att den principen är självklar. Lika självklart tycker jag det är att ingen diskriminering ska få förekomma. Jag håller också med om att det förekommer diskriminering.

När detta väl är sagt måste jag få kommentera och varna för det sätt som nu föreslås för uppnående av jämställdhet och lika lön för lika arbete. Det är en trubbig, svårhanterlig och mycket dyr metod som föreslås. Man kommer också alltid att kunna ifrågasätta riktigheten och rättvisan.

Enligt förslaget ska – och det gäller oavsett vad statsrådet Winberg säger – en arbetsvärdering framtvingas för att jämförelser ska kunna ske mellan olika arbeten. Detta måste ske skriftligt för att en arbetsgivare i efterhand ska kunna motivera en löneskillnad. Om en jämförelse ska kunna göras mellan olika arbeten måste denna värdering ställas i förhållande till något. Värderingen måste helt enkelt sättas in i en skala, och för att kunna sättas in i en skala måste arbetet beskrivas och orden i en sådan arbetsbeskrivning vägas mot varandra.

Ord kan ha olika värde, och även en liten förändring i arbetet bör leda till förändringar i beskrivningen. För att beskrivningen inte ska vara subjektiv bör man förhandla om formuleringarna och ordvalen.

Fru talman! Vad jag talar om är helt enkelt en återgång till 70-talet med noggranna arbetsbeskrivningar, som hela tiden krävde en oändlig mängd förhandlingar. Man tog också fram mycket stora klassificeringslistor på arbetsmarknaden för att kunna klassificera olika arbeten i en skala och över huvud taget kunna få till stånd en fiktivt rättvis jämförelse.

På den tiden krävde dessa beskrivningar och inplaceringar i svårighetslistor massor med arbete. Både arbetsgivar- och arbetstagsidan insåg så småningom att systemet var föråldrat, byggde på en svunnen tid och aldrig kunde hänga med i verkligheten.

Mot slutet av 80-talet och i början på 90-talet blev individuella löner allt vanligare, och motsvarande gällde innehållet i arbetsuppgifterna. Systemet skrotades, och i stället tog man fram kriterier för lönesättning som alla parter kunde acceptera. Sådana kriterier finns t.ex. angivna i det kommunala huvudavtalet. Det kanske ska påpekas att kriterierna är helt könsneutrala.

Det som var nytt var att ett av kriterierna var hur arbetet utförts. Redan det momentet gjorde att en strikt jämförelse blev svår att göra. Det kritiserades också till en början från flera fackorganisationer, som ansåg att detta kriterium var subjektivt och att alla inom en viss kategori hade samma svårighetsgrad i arbetet och därför inte kunde särskiljas och skulle ha samma lönesättning.

Numera tror jag att alla accepterar den individuella lönesättningen – om än motvilligt på sina håll. Ökad effektivisering, konkurrens om bra arbetskraft samt brist på arbetskraft har gjort att marknadsvärdet alltmer påverkar lönesättningen. Tyngden på denna marknadsfaktor varierar dessutom mycket. I realiteten används denna faktor mycket av både facket för att få upp löner på hela kategorier av arbetstagare och av arbetsgivare för att locka till sig arbetskraft. Ibland väger denna marknadsfaktor väl så tungt som t.ex. svårighetsgrad i arbetsuppgifterna.

Låt mig ta ett första exempel från kommunsfären, nämligen en bibliotekarie, som ofta är kvinna, har lång utbildning, men har ingen alternativ konkurrerande arbetsmarknad. Arbetsvärderingskriteriet är högt, men marknadsvärderingskriteriet är lågt. Sedan har vi en tekniker, som ofta är en man. Han har ofta en inte lika lång utbildning, men han har en stor öppen marknad för sina tjänster. Arbetsvärderingskriteriet är lägre, men marknadsvärderingskriteriet är högre. Hur bevisas att en könsdiskriminering inte har skett vid lönesättningen? Det säger sig självt att en aldrig så noggrann arbetsvärdering inte är tillräcklig. Även marknadskriteriet måste in för bedömning. Ska då marknadskriteriet vägas lättare, lika tungt eller tyngre än arbetsvärderingskriteriet? Om det inte ska vägas in i bedömningen med lika kraft, hur ska då koefficienten bestämmas? Ska man förhandla om den? Är den en sak för domstolen? Eller är det JämO som avgör att om koefficienten är t.ex. över 1 föreligger diskriminering?

Låt mig som ett andra exempel hänvisa till en fotbollsklubb som har både manliga och kvinnliga spelare. De har samma arbetsgivare, de har samma arbetsuppgifter och de är kanske lika duktiga. Om man ska gå på arbetsvärdering torde det föreligga ett solklart fall av könsdiskriminering, därför att de har väldigt olika löner. Men marknadsvärdet är faktiskt större på manliga än kvinnliga fotbollsspelare – rätt eller fel. Men hur avgörs, och vem avgör, när marknadsinslaget har fått rimlig nivå så att diskriminering inte ska bedömas föreligga?

Jag har med dessa två exempel velat visa att en arbetsvärdering, även om den har gjorts noggrant, ändå aldrig ensam kan ligga till grund för lönesättning. Den kan därmed inte heller ensam ligga till grund för en bedömning av om det förekommer diskriminering. Om det ska kunna ske, måste först arbetsvärderingen jämföras med andra arbetsvärderingar. Därefter måste en skicklighetsbedömning vägas in med någon tyngd och enligt någon skala, samt därefter måste marknadsvärdet bedömas enligt någon tyngd och skala. Om det ska gå att efteråt bedöma hur man har gjort måste detta dokumenteras skriftligt.

En arbetsgivare gör förmodligen detta så gott hon eller han kan inom sin kommun eller sitt företag. Oftast bedöms lönen efter förhandling med det lokala facket, som också gör sina bedömningar. Sådana bedömningar ska nu också kunna ifrågasättas av JämO. Hur ska det bedömas vem som bedömer att arbetsvärderingen är rätt, skicklighet har rätt koefficient eller marknadskrafterna rätt tyngd? JämO eller parterna?

Ytterligare en svårighet är att det finns olika system, sätt och skolor för hur man gör arbetsvärderingar. De ger också olika resultat. Ska det fastställas vilket sätt som är det rätta? Om en arbetsgivare har använt ett sätt och en annan ett annat system, vem har rätt?

Arbetsmarknadsverket har testat ett sätt. Efter ett par år, mycket stora svårigheter och stora kostnader, har man konstaterat att arbetsvärderings-systemet är oanvändbart.

I min hemkommun försökte vi också att arbetsvärdera våra tjänster enligt ett av de mer använda systemen. Resultatet blev orimligt på flera sätt. Resultatet är givetvis beroende av vilken tyngd man ger de olika kriterierna i systemet. Hur väger man svårighetsgrad kontra vilken utbildningsnivå som arbetet kräver? I vårt system vägde arbetet som socialsekreterare mycket högt medan t.ex. en lektor ansågs väga väsentligt lägre.

Om ett system som medger en någorlunda riktig jämförelse ska konstrueras, måste först bestämmas vilka kriterier som ska med i en bedömning samt deras tyngd i förhållande till varandra. I förhållande till den eventuella nytta en sådan värdering skulle ha måste också tids- och kostnadsaspekten vägas in. Arbetsmarknadsverkets försök har visat att tid och kostnader inte är rimliga i förhållande till resultaten.

Risken är, om lagen antas, att vi drar på oss en mycket stor byråkrati med stora kostnader som följd – allt detta för att få någonting som inte på något sätt minskar diskrimineringen på arbetsmarknaden. Vi går tillbaka 25 år i förhandlingsarbetet och skapar en stor osäkerhet på arbetsmarknaden för såväl arbetsgivare som fack.

Fru talman! Jag yrkar bifall till moderaternas reservation nr 1.

Anf. 110 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Henrik Westman säger att vi inte har råd att inte diskriminera. Det kostar för mycket. Uppenbarligen föreligger löneskillnader i dag som *bara* beror på kön. Det har ett antal svenska och nordiska utredningar och EU-utredningar slagit fast. Inom t.ex. TCO:s område är löneskillnaden 2–10 %. Det betyder i snitt att en TCO-kvinna förlorar ungefär 30 000 kr per år just bara därför att hon är kvinna.

Nå! Om man tror att det bara är så – uppenbarligen tror Henrik Westman så – ska man då acceptera detta eller försöka göra någonting åt det? Mitt svar är att vi accepterar det inte. Vi ska försöka göra någonting åt det. Om man ska undvika diskriminering – vilket man ska enligt diskrimineringslagen – måste man hitta kriterier som tar sikte på att följa lagen. Annars sätts lönerna *ad hoc*, och det antar jag att man inte gör. På något sätt sätts lönerna. Den lönestruktur som finns i Sverige – och i världen i övrigt – speglar ju de värderingar som de som lönesätter har. *Man är chef* ingick i Kvinnomaktutredningen. Det är precis så: Man är chef. Chef sätter lön. Det är inte konstigare än så att det blir så.

Det var intressant att läsa om fotbollsklubben i tidningen. Det är ett förfärligt utslag av diskriminering om ett kvinnligt fotbollslag som är lika duktigt som ett manligt inte belönas med lika mycket pengar.

Anf. 111 HENRIK WESTMAN (m) replik:

Fru talman! Det var många punkter vi var överens om. Jag sade redan från början att jag inte tycker att diskriminering är acceptabel. Vi ska inte acceptera det. Vi måste hitta olika sätt för att komma bort från det.

Jag har haft förmånen att ha kvinnliga chefer vid ett flertal tillfällen. Det är bra och riktigt. Men jag har också suttit i förhandlingar i över 30 år, bl.a. i Kommunförbundet och där diskuterat med statsrådets kolleger. Man har uppmärksammat detta. Man är överens om att den stora diskrimineringen sker strukturellt. Det är ofta den offentliga sektorn som har lägre löner i förhållande till den privata sektorn. Kent Olsson har tidigare i dag sagt att det går att komma ifrån det genom att det uppstår en konkurrerande marknad. Varför finns det ingen marknad? En arbetsgivare betalar inte mer än vad marknadskrafterna kräver. Så enkelt är det – oavsett om det är offentligt eller privat. Om det inte finns någon marknad blir det lägre lön. I den offentliga sektorn har det inte funnits någon konkurrens, alltså har det blivit lägre löner. Det är där den stora diskrimineringen sker. Det bör man komma till rätta med. Som Kent Olsson sade leds både landstingsförbund, kommunförbund och staten av socialdemokrater.

Jag tror – som har sagts tidigare – att detta är en sak för parterna. Det är inte bra att återgå till 70-talssystemet. Vi har redan kört fullskaleförsök med den metoden på den tiden. Den var inte bra.

Anf. 112 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att man får skilja på två olika saker. Det har varit en sammanblandning under debatten. Det gäller även det som Henrik Westman tar upp, nämligen det strukturella. Kvinnor finns inom vissa s.k. kvinnodominerade yrken, och män finns på andra håll. Det är en sida av löneskillnaderna.

Men det är inte det vi diskuterar i dag, för i dag diskuterar vi t.ex. vårdområdet, trots att vi vet att löneläget där är lägre. Men om vi bortser från det och tittar på hur det ser ut inom området visar det sig att det också där finns skillnader mellan kvinnor och män.

Vad som kan vara intressant att konstatera, som jag gjorde tidigare, är att det inte blir bättre i det här perspektivet om man privatiserar och ut-sätter den offentliga sektorn för konkurrens. Om vi då tittar på privata sektorer ser vi att löneskillnaden mellan kvinnor och män där är större än inom den offentliga sektorn. Det är alltså inte någon lösning att konkurrensutsätta det hela.

Om vi nu håller oss till det som lagen har till syfte att försöka rätta till, ser vi att de metoder som ni har använt uppenbarligen inte har hjälpt, därför att de går åt fel håll. Löneskillnader på grund av kön tenderar att öka. Då kan vi inte bara säga att vi inte kan göra någonting, att det får vara och att vi låter parterna sköta det. Parterna klarar det inte utan den här skärpningen. De fackliga organisationerna hävdar att de vill ha denna skärpning för att kunna göra ett bättre jobb. Varför ska vi då inte låta dem få det, om syftet är att förändra och förbättra?

Jag förstår inte er oro. Jag förstår inte heller argumentet att det kostar för mycket och att det är krångligt. Jag tror inte heller att de kvinnor som förlorar 30 000 kr varje år har någon förståelse för det argumentet.

Anf. 113 HENRIK WESTMAN (m) replik:

Fru talman! ”De fackliga organisationerna vill ha det här.” Det leder naturligtvis till en fruktansvärd massa arbete. Men på den andra sidan, arbetsgiversidan, finns Socialdemokraterna representerade. De leder faktiskt verksamhet för ungefär en miljon arbetstagare, om man räknar in kommuner, landsting och stat. Dessutom har regeringen själv sagt att man inte kommer någonvar.

Jag tror trots allt att om man medvetet arbetar för att få bort lönediskrimineringen inom de sektorerna föregår man med gott exempel. Det skulle bli mycket bättre för de kvinnor som finns här. Det har inte skett. Socialdemokraterna har lett landet ganska länge och också varit i ansvarig ställning på dessa ställen ganska länge.

Jag konstaterar, som sagt var, att vi är överens om att vi inte ska acceptera diskriminering. Men vi är tydligen inte överens om hur bra det sättet är som man nu vill införa, och som troligen blir infört. Jag tycker att det är återgång till 70-tal. Jag har medhåll av flera av arbetsgivarorganisationerna. Jag har också, konstaterar jag, medhåll av de sju kvinnliga statliga cheferna, som tolkar det här på samma sätt som jag.

Jag har varnat, och vi får se vad det blir.

Anf. 114 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Vårt samhälle sägs vara en av världens mest framstående IT-nationer men klarar inte att särredovisa löneskillnader mellan kvinnor och män. En skärpt jämställdhetslagstiftning skulle bli ett slag i luften om inte viljan finns hos arbetsgivare att ge lika lön för lika och likvärdigt arbete. Det är därför som Magnus Jacobsson har framfört att det inte är den rätta vägen med en tvingande lagstiftning generellt, om man inte först har kunnat utvärdera en försöksperiod. Det är bättre att stimulera arbetsgivare att på frivillig väg analysera de löneskillnader mellan kvinnor och män som synliggörs genom lönekartläggning. Det är ytterst förvånande att Sverige, som säger sig vara världens mest jämställda land, inte har kommit längre på detta område ens inom den offentliga sektorn.

Jämställdhetsombudsmannen kritiserar också i remissvaret till *En översyn av jämställdhetslagen*, SOU 1999:91, att den forskning som finns om diskriminering av kvinnor, om könsmärkning av arbeten och om olika typer av samband mellan lön och kön inte alls berörs i utredningen.

För tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 10.

Jag vill trycka just på alternativet i reservationen om tilläggsdirektiv till den pågående utredningen om jämställdhetsmärkning gällande såväl personalpolicy som föräldraledighetspolicy. Vidare är det lämpligt att ge Jämställdhetsombudsmannen i uppdrag att hitta arbetsvärderingsinstrument som fungerar och som accepteras av arbetsmarknadens parter.

I Ds 1998:49 *Jämställdhetsmärkning – konsumentmakt för ett jämställt samhälle* redovisas ett pilotprojekt, ”JA-märkning”, i Västra Götalands län. Lönefrågor och förmåner har varit det mest komplicerade området att arbeta med. Hänvisningar till kollektivavtal, flera olika avtalsområden på arbetsplatsen samt individuell lönesättning som överordnad princip är några av de skäl som använts för att förklara svårigheter med att utveckla effektiva kriterier på området.

Prot. 2000/01:14

18 oktober

Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Fru talman! Statistiska centralbyrån har, som tidigare nämnts, en lönestatistikenhet. SCB:s arbete med insamling av data sker i samarbete med Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska kyrkans Församlings- och pastoratförbund samt Arbetsgivarverket. I produktionen av lönestatistik för privat sektor samarbetar SCB med Svenska Arbetsgivareföreningen, Arbetsgivaralliansen, bankinstitutens, försäkringsbranschens och fastighetsbranschens arbetsgivarorganisationer samt Kooperationens förhandlingsorganisation och Svenska Tidningsutgivareföreningen.

För den privata sektorn görs en urvalsundersökning för både arbetare och tjänstemän. Urvalsenheten är företag. Företagen i urvalet har uppdaterats efter näringsgren och företagsstorlek och väljs slumpmässigt inom varje kategori. SAF undersöker ett urval av tjänstemännen och totalundersöker arbetarna bland sina medlemsföretag. De andra organisationerna utför totalundersökningar för sina medlemmar. SCB får uppgifter om de företag som ingår i SCB:s urval. Sammanlagt rör det sig om ca 8 600 företag. Detta är SCB:s lönestatistik från 1997, och jag ber om ursäkt för att jag inte hunnit ta fram den allra nyaste statistiken. SCB arbetar sedan med de insamlade uppgifterna och kan bl.a. särredovisa efter kön.

Fru talman! SCB får uppgifterna avseende föregående år från den offentliga sektorn i mars/april och från den privata sektorn något senare under våren. Statistiken avseende offentlig sektor är färdig före sommaren, och den avseende privat sektor är klar i september/oktober. Det skiljer alltså sju månader mellan första och sista mättidpunkt, och det inverkar givetvis negativt från jämförelsesynpunkt. Under den perioden kan löneglidning och förnyade avtal påverka nivå och förändringstakt.

Jag vill rikta mig till jämställdhetsminister Margareta Winberg. Även en helt samordnad undersökning skulle kunna ge missvisande information om lönerelationen mellan olika arbetstagare beroende på när under året parterna på arbetsmarknaden har slutit sitt avtal. Frågan är därför om det verkligen hjälper med en tvingande lagstiftning.

Fru talman! Till sist vill jag säga att Sverige slår rekord i en köns-segregerad arbetsmarknad. Den kartläggning som Jämställdhetsrådet för IT och transporter, Jämit, har genomfört visar att andelen kvinnor inom den nya lönande branschen t.o.m. sjunker.

Jämställda löner är ytterst beroende av en jämställd arbetsmarknad. Branscher med höga löner känner rädsla för att släppa in kvinnor. De verksamhetsområden som i dag skulle behöva flera män i arbetslagen, inte minst vårdsektorn, är ofta ointressanta för män på grund av löneläget.

Fru talman! Det är lika integritetskränkande för en stor grupp kvinnor att fösas ihop i låglöneyrken som det skulle vara för en enskild man att få sin lön jämförd med en kvinnas.

Jag förordar därför att vi har en försöksverksamhet, utvärderar den och ser var den landar för att vi ska kunna gå vidare och bli bättre på detta område, att nå jämställdhet.

Anf. 115 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Helt kort vill jag säga att Ulla-Britt Hagström uttrycker sig så här: Sverige säger sig vara världens mest jämställda land. Jag tyckte att det var lite nonchalant. Vi har faktiskt pekats ut av FN under 90-talet vid ett flertal tillfällen. Vi pratar alltså inte i egen sak, utan vi är bedömda. Vi har befunnits vara nummer 1 ett par gånger.

Ulla-Britt Hagström säger sig arbeta så mycket för jämställdhet. Hur länge ska kvinnorna vänta? Varför vill ni inte nu ta steget fullt ut? Varför denna halvdana tveksamhet?

Ulla-Britt Hagström frågar efter JämO:s insatser och olika arbetsvärderingsinstrument. Det finns ett projekt på JämO som heter Lönelotsen, där man prövar olika modeller av arbetsvärdering.

Ulla-Britt Hagström talar om olika mätperioder. Det är en teknikaltet. Den är nog så viktig, men titta på tendensen! Det är ett problem. Tendensen är klar. Löneskillnaderna ökar, och så får det inte vara. Då måste vi göra någonting åt det. Varför inte vara med och ta steget nu?

Anf. 116 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Vi är med och tar steget. Jag sade att Sverige säger sig vara världens mest jämställda land. Jag ber om ursäkt. Jag skulle mycket väl kunna säga att vi *är* världens mest jämställda land, men det är faktiskt så att OECD har påpekat att vi har en mycket könssegregerad arbetsmarknad i Sverige som vi måste förändra. Vi har kvinnorna inom den offentliga sektorn och männen inom det privata näringslivet. Jag tycker att det är det som är det mest allvarliga för lönesättningen och lönestatistiken.

Hur länge ska kvinnorna vänta? Ja, vi har väntat i över 20 år. Det måste gå snabbt, och då är det viktigt att vi kommer rätt. Det är därför vi vill ha försöksverksamhet – för att landa rätt. Vi ska inte göra misstag som slår tillbaks när verksamheten blir generell.

Fru talman! Jag vet också att JämO prövar och gör mycket bra insatser vad gäller arbetsvärdering, men JämO skulle kunna få ytterligare uppdrag och mer resurser för att utveckla detta ännu mera.

Fru talman! Vad gäller teknikaliteter vill jag säga att det är allvarligt med sju månaders eftersläpning. Man skulle i en begränsad försöksverksamhet också kunna titta på hur det skulle se ut om vi slapp denna eftersläpning. Då skulle den offentliga sektorn var klar tidigare med sina siffror och sin statistik, och det skulle kunna analyseras i ett tidigare skede.

Anf. 117 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! JämO får, om majoritet finns och denna kammare så beslutar, mer resurser i nästa års budget.

Anf. 118 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:
Fru talman! Då är jag bara glad. Jag önskar JämO all lycka i sitt fortsatta arbete i denna fråga, för den är oerhört viktig för oss kvinnor.

Anf. 119 VIVIANN Gerdin (c):
Fru talman! Jag vill börja med att instämma i Centerpartiets yrkande, som Margareta Andersson tidigare har framfört.

För oss inom Centerpartiet är det viktigt att män och kvinnor behandlas som jämbördiga individer. Orättvist bemötande i arbetslivet och ute i samhället mellan könen anser vi måste rättas till. Kvinnor och män ska ha lika möjligheter och rättigheter och inte bara dela skyldigheterna.

Efter flera decennier med en jämställdhetslagstiftning i ryggen, men otillräcklig vilja att i praktiken fullfölja den, är det ganska naturligt att en skärpning av lagstiftningen följer – speciellt när flera intygar att de är för ett jämställt samhälle.

Ett av dagens stora problem är den könsuppdelade arbetsmarknaden. Män och kvinnor återfinns till stora delar inom skilda världar. Majoriteten av kvinnorna återfinns inom offentliga sektorn, ditlockade när det var brist på arbetskraft. Under 90-talet har det omvända skett. Många kvinnor har tvingats lämna den offentliga sektorn efter år av arbete inom mjuka arbetsområden.

Jag tror inte på jultomten då det gäller jämställdhet i samhället. Här krävs det arbete och redovisning av faktiska förhållanden och underlag för att kunna argumentera och bevisa hur det verkligen ser ut. Tyvärr kommer inte heller det att räcka för alla. Några kommer ändå att hävda att det är bra precis som det är.

Jämställdhetsarbete är en historisk livsuppgift. Det är 40 år sedan SAF och LO beslöt att slopa de särskilda kvinnolönerna, och det skulle då göras inom fem år. Det är 20 år sedan lagen om könsdiskriminering i arbetet infördes. 1992 antog vi en ny jämställdhetslag. 1994 reviderade vi den, och 1998 skärptes lagen ytterligare. Ingen kan påstå att vi saknar förslag och beslut när det gäller hur vi ska göra, när vi ska göra det och vem som ska göra vad för att öka jämställdheten i samhället. Det är viljan som saknas.

Efter Sveriges inträde i EU har vi anslutit oss till det europeiska jämställdhetsarbetet, och vi befinner oss nu i en större krets som ska nå överenskommelser. Där har också jämställdhetsarbetet kommit i gång på allvar.

Nu liggande förslag till beslut är en konsekvens av EU-medlemskapet och utvecklingen av likalöneprincipens tillämpning. Vi får hoppas att framstegen blir större framöver än vad de historiskt sett varit inom Europa.

Redan 1957 skrevs principen om lika lön för likvärdigt arbete vad gäller kvinnor och män in i Romfördraget. Men skälet var något annat då. Då var det rädslan för att kvinnornas inträde på arbetsmarknaden skulle sänka lönerna för de män som redan fanns där.

Diskriminering anser jag också vara ett hinder för god hälsa, men det kan även vara ett hinder för utveckling i samhället och måste därmed bemötas. Vi inom Centerpartiet anser att det är viktigt att motverka löneskillnaderna, speciellt där enbart könet är avgörande.

Arbetsvärderingen är ett bra verktyg. Den kan också belysa dessa löneskillnader. I anslutning till att en översyn görs av jämställdhetslagen har vi också uttryckt önskemål om att en definition av begreppet arbetsvärdering borde skrivas in i lagen, samt att SCB bör ges i uppdrag att offentliggöra insamlad könsuppdelad statistik kring löner.

Många av oss anser också att det vore bra om offentliga verksamheter går före med gott exempel, men tyvärr är det inte så. Där finns fortfarande kvinnorna med de låga lönerna, för deras arbete har inte värderats så högt.

Angående diskrimineringslagstiftningen vill jag säga att det behövs en sammanhållen lagstiftning för att underlätta för de berörda parterna. Tydliga och enkla regler gör lagstiftningen mer användbar. Flera lagar rörande diskriminering skapar svåra gränsdragningar och gör också lagstiftningen svårtillgänglig.

Att dela med sig i samhället är en maktfråga – därav svårigheterna att få gehör för ett jämställt samhälle. *Mainstreaming* är ett nytt ord för att beskriva ett integrerat arbetssätt – ett arbetssätt som inte får medföra att arbetet blir osynliggjort. Vi kommer även i fortsättningen att behöva särskilda åtgärder för att synliggöra orättvisor, men även för att uppmuntra och stimulera det underrepresenterade könet.

Mycket handlar om att stärka kvinnorna, att bryta könsmönstret i samhället och att få jämställdhetsarbetet att ingå som en naturlig del i skolan, arbetslivet, familjen och de politiska församlingarna. Jag är övertygad om att ett jämställt samhälle är det bästa inte bara för kvinnor utan också för män. Vi i Centerpartiet är inte nöjda med dagens situation. Därför vill vi också delta aktivt i det fortsatta jämställdhetsarbetet.

Anf. 120 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Man upphör aldrig att förvånas. Kent Olsson säger: Avslå propositionen! Det skulle få mycket negativa konsekvenser för såväl näringslivet som kommuner och landsting. Man kan ju undra om Kent Olsson är rädd för att det kommer att visa sig att det faktiskt finns en könsrelaterad löneskillnad.

Mina partikamrater – Martin Nilsson och vår jordbruksminister, tillika jämställdhetsminister – har mycket tydligt tagit udden av Kent Olssons argumentation vad gäller krångel, fördyring och kostnader. Men det är ändå märkligt att Kent Olsson i Sveriges riksdag kan stå och påstå att kvinnor som är anställda i alternativa driftformer i vården tjänar mer än dem som är anställda av kommuner och landsting. Var finns den lönestatistiken?

Jag ringde till Kommunalarbetareförbundet och frågade, men där har man inte tillgång till någon sådan statistik. Fast när arbetsgivaren har börjat arbeta med lönekartläggningen i enlighet med det förslag som vi nu diskuterar kommer det nog att visa sig huruvida Kent Olsson har fog för det han påstår.

Kent Olsson talade också om sin dotter. Jag har två döttrar. Min förhoppning är att de ska ha bra arbeten, åtminstone få lika lön för lika eller likvärdigt arbete som deras manliga arbetskamrater. För deras skull är jag stolt över att i dag få vara med om att besluta om att göra ändringar i jämställdhetslagen som syftar till att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga skillnader i lön och andra anställningsvillkor.

Inser verkligen inte Kent Olsson att det finns löneskillnader mellan kvinnor och män? LO har gjort en utredning som bygger på SCB-statistik. Den heter *Kvinnor och män på lönetrappan*. Det går bra att hämta hem den från LO:s hemsida, och den visar löneskillnader 1999. Den utredningen visar att LO-kvinnor tjänar 84 % av vad männen gör. Och inom TCO och SACO är motsvarande andel 76 %. Visst handlar en del av skillnaden, men långt ifrån hela, om att vi har en könssegregerad arbetsmarknad i Sverige.

Javisst, det ska vara individuella löner. De ska självklart bygga på kunskap, men man måste också se till vad kunskap är. Ofta tenderar den kunskap som kopplas samman med kvinnliga yrken att ses som medfödd och inte förvärvad. Jämställdhetsfrågorna och jämställdhetsarbetet är viktigt för alla kvinnor. Ytterst handlar det om allas lika värde. Numera förvärvsarbetar svenska kvinnor i samma utsträckning som män men tjänar mindre och arbetar i mycket högre utsträckning deltid än män, så det finns mycket kvar att göra.

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att ansvaret för jämställdhetsarbetet i arbetslivet är delat mellan arbetsgivare, fack och samhälle. För att skynda på arbetet med att öka jämställdheten måste de lokala fackliga organisationerna ges tillräckliga möjligheter till information om lönerna. Jag är mycket glad åt att den motion som jag skrev i detta ärende har fått ett positivt bemötande i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 8 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 14.33 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

Tredje vice talmannen meddelade att val till Nordiska rådets svenska delegation och till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond skulle företas vid morgondagens sammanträde.

8 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats vid dagens sammanträde

AU3 Ändringar i jämställdhetslagen m.m.

Mom. 1 (avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

210 för utskottet

72 för res. 1

2 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 36 v, 31 kd, 15 c, 9 fp, 14 mp

För res. 1: 69 m, 1 kd, 2 fp

Avstod: 2 kd

Frånvarande: 26 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 3 c, 6 fp, 2 mp

Ulf Björklund (kd) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 4 (samordnad lagstiftning mot diskriminering)

1. utskottet

2. res. 4 (c, kd, fp)

Votering:

224 för utskottet

60 för res. 4

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 68 m, 36 v, 1 kd, 14 mp

För res. 4: 1 m, 33 kd, 15 c, 11 fp

Frånvarande: 26 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 3 c, 6 fp, 2 mp

Mom. 11 (kartläggning och analys av löneskillnader m.m.)

1. utskottet

2. res. 6 (kd)

Votering:

182 för utskottet

34 för res. 6

68 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 s, 1 m, 36 v, 15 c, 11 fp, 14 mp
För res. 6: 34 kd
Avstod: 68 m
Frånvarande: 26 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 3 c, 6 fp, 2 mp

Mom. 19 (jämslällldhetsmärkning)

1. utskottet
2. res. 9 (mp)
Votering:
268 för utskottet
15 för res. 9
66 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 s, 69 m, 36 v, 33 kd, 15 c, 10 fp
För res. 9: 1 kd, 14 mp
Frånvarande: 26 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 3 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 20 (åtgärder för att effektivisera jämslällldhetsarbetet m.m.)

1. utskottet
2. res. 10 (kd)
Votering:
250 för utskottet
34 för res. 10
65 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 s, 69 m, 36 v, 15 c, 11 fp, 14 mp
För res. 10: 34 kd
Frånvarande: 26 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 3 c, 6 fp, 2 mp

Mom. 21 (jämslällldhetsrevision hos offentliga institutioner)

1. utskottet
2. res. 11 (c)
Votering:
265 för utskottet
14 för res. 11
4 avstod
66 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 s, 69 m, 36 v, 31 kd, 10 fp, 14 mp
För res. 11: 14 c
Avstod: 3 kd, 1 c
Frånvarande: 26 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 3 c, 7 fp, 2 mp

Mom. 23 (offentliga monopol)

1. utskottet
2. res. 13 (m, kd, fp)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 29 (utvidgning av jämställdhetslagen till utbildningsområdet)

1. utskottet

2. res. 19 (v, mp)

3. res. 20 (c, fp)

Förberedande votering:

53 för res. 19

27 för res. 20

203 avstod

66 frånvarande

Kammaren biträdde res. 19.

Kenth Högström (s) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

202 för utskottet

50 för res. 19

32 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 104 s, 68 m, 30 kd

För res. 19: 36 v, 14 mp

Avstod: 1 s, 1 m, 4 kd, 15 c, 11 fp

Frånvarande: 26 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 3 c, 6 fp, 2 mp

Mom. 37 (mångfaldsplaner)

1. utskottet

2. res. 21 (c)

Votering:

269 för utskottet

15 för res. 21

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 69 m, 36 v, 34 kd, 11 fp, 14 mp

För res. 21: 15 c

Frånvarande: 26 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 3 c, 6 fp, 2 mp

Mom. 44 (diskrimineringsexperter i Arbetsdomstolen)

1. utskottet

2. res. 26 (v)

Votering:

233 för utskottet

50 för res. 26

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 69 m, 34 kd, 14 c, 11 fp

För res. 26: 36 v, 14 mp

Frånvarande: 26 s, 13 m, 7 v, 8 kd, 4 c, 6 fp, 2 mp

Prot. 2000/01:14

18 oktober

9 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositioner

2000/01:20 Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador

2000/01:21 Ansvar för registrering av bouppteckningar och för arvsbeskattning, m.m.

2000/01:23 Sänkt mervärdesskatt på tillträde till djurparker, m.m.

2000/01:24 Skattereduktion för utgifter för vissa anslutningar för tele- och datakommunikation

Förslag

2000/01:RR2 Riksdagens revisorers förslag angående bemyndiganden med utgångspunkt i försvaret

10 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 17 oktober

2000/01:36 av *Rigmor Stenmark* (c) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Herrelösa fastigheter

2000/01:37 av *Rigmor Stenmark* (c) till jordbruksminister Margareta Winberg

Kvinnors och barns situation i Etiopien

2000/01:38 av *Rigmor Stenmark* (c) till socialminister Lars Engqvist
Aborter i Sverige

2000/01:39 av *Lena Ek* (c) till statsrådet Ingela Thalén
Grundnivån i föräldraförsäkringen

den 18 oktober

2000/01:40 av *Ulf Nilsson* (fp) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Betygssystemet

2000/01:41 av *Ulf Nilsson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros
Resursanvändningen inom högskolans grundutbildning

2000/01:42 av *Per Unckel* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Tobaksreklam

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 24 oktober.

11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Prot. 2000/01:14
18 oktober

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 13 oktober

2000/01:71 av *Inga Berggren* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Skånes järnvägsutbyggnad

den 17 oktober

2000/01:72 av *Gun Hellsvik* (m) till socialminister Lars Engqvist
Annetorpshemmet i Lund

2000/01:73 av *Annelie Enochson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Insulin till människor med diabetes

2000/01:74 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Klientens ställning inom socialtjänsten

2000/01:75 av *Margareta Cederfelt* (m) till utbildningsminister Thomas
Östros

Högskoleplatser inom IT-utbildning

2000/01:76 av *Sven-Erik Sjöstrand* (v) till justitieminister Thomas Bod-
ström

Kriminalisering av organisationer som gömmer flyktingar

2000/01:77 av *Sven-Erik Sjöstrand* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Bötesansvar för transportörer

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 24 oktober.

12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 18 oktober

2000/01:40 av *Owe Hellberg* (v) till finansminister Bosse Ringholm
Ludvikamomsen

2000/01:41 av *Birger Schlaug* (mp) till vice statsminister Lena Hjelm-
Wallén

Boforsaffären

2000/01:42 av *Carina Adolfsson Elgestam* (s) till vice statsminister Lena
Hjelm-Wallén

Rattonykterhetsbrott och utländska yrkeschaufförer

2000/01:43 av *Jeppe Johnsson* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Underlag för infrastruktursatsningar

2000/01:44 av *Birger Schlaug* (mp) till näringsminister Björn Rosengren
Prissättning för mc på Öresundsbron

2000/01:47 av *Lennart Värmbj* (v) till miljöminister Kjell Larsson
Bilfri dag

2000/01:54 av *Yvonne Ångström* (fp) till näringsminister Björn Rosengren

Postens avgifter

2000/01:55 av *Kenth Skårvik* (fp) till näringsminister Björn Rosengren
Förbifart Katrineholm

2000/01:61 av *Johnny Gylling* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Beslutsunderlag till infrastrukturpropositionen

2000/01:62 av *Inga Berggren* (m) till vice statsminister Lena Hjelm-Wallén

Ägarlägenheter

2000/01:64 av *Marianne Andersson* (c) till näringsminister Björn Rosengren

Vägskyltning

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 24 oktober.

13 § Kammaren åtskildes kl. 16.15.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 25 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. anf. 83 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 14.33 och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

1 § Aktuell debatt: Den svenska skolan	1
Anf. 1 BO LUNDGREN (m).....	1
Anf. 2 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	1
Anf. 3 BO LUNDGREN (m).....	4
Anf. 4 KALLE LARSSON (v).....	5
Anf. 5 INGER DAVIDSON (kd)	7
Anf. 6 SOFIA JONSSON (c)	8
Anf. 7 LARS LEIJONBORG (fp)	10
Anf. 8 MATZ HAMMARSTRÖM (mp).....	11
Anf. 9 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	13
Anf. 10 BO LUNDGREN (m).....	14
Anf. 11 KALLE LARSSON (v).....	15
Anf. 12 INGER DAVIDSON (kd)	16
Anf. 13 SOFIA JONSSON (c)	16
Anf. 14 LARS LEIJONBORG (fp)	17
Anf. 15 MATZ HAMMARSTRÖM (mp).....	17
Anf. 16 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	18
Anf. 17 BO LUNDGREN (m).....	19
Anf. 18 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	20
2 § Justering av protokoll.....	20
3 § Avsägelse.....	20
4 § Kompletteringsval till vissa utskott.....	21
5 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan	21
6 § Ändringar i jämställdhetslagen m.m.....	21
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU3	21
Anf. 19 KENT OLSSON (m).....	21
Anf. 20 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	24
Anf. 21 KENT OLSSON (m) replik.....	27
Anf. 22 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	27
Anf. 23 KENT OLSSON (m) replik.....	28
Anf. 24 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	28
Anf. 25 MAGNUS JACOBSSON (kd)	29
Anf. 26 KENT OLSSON (m) replik.....	30
Anf. 27 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....	31
Anf. 28 KENT OLSSON (m) replik.....	31
Anf. 29 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....	31
Anf. 30 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	32
Anf. 31 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik	32
Anf. 32 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	32
Anf. 33 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik	32
Anf. 34 MARGARETA ANDERSSON (c)	32
Anf. 35 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	35
Anf. 36 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	35
Anf. 37 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	36
Anf. 38 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	36

Anf. 39	ELVER JONSSON (fp)	36
Anf. 40	MAGNUS JACOBSSON (kd) replik	39
Anf. 41	ELVER JONSSON (fp) replik	39
Anf. 42	MAGNUS JACOBSSON (kd) replik	39
Anf. 43	ELVER JONSSON (fp) replik	39
Anf. 44	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	40
Anf. 45	ELVER JONSSON (fp) replik	40
Anf. 46	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	40
Anf. 47	ELVER JONSSON (fp) replik	41
Anf. 48	BARBRO FELTZING (mp)	41
Anf. 49	ELVER JONSSON (fp) replik	44
Anf. 50	BARBRO FELTZING (mp) replik	44
Anf. 51	ELVER JONSSON (fp) replik	44
Anf. 52	BARBRO FELTZING (mp) replik	45
Anf. 53	KENT OLSSON (m) replik	45
Anf. 54	BARBRO FELTZING (mp) replik	45
Anf. 55	KENT OLSSON (m) replik	46
Anf. 56	BARBRO FELTZING (mp) replik	46
Anf. 57	MAGNUS JACOBSSON (kd) replik	46
Anf. 58	BARBRO FELTZING (mp) replik	47
Anf. 59	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	47
Anf. 60	BARBRO FELTZING (mp) replik	48
Anf. 61	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	48
Anf. 62	BARBRO FELTZING (mp) replik	48
Anf. 63	MARTIN NILSSON (s)	49
Anf. 64	KENT OLSSON (m) replik	54
Anf. 65	MARTIN NILSSON (s) replik	55
Anf. 66	TALMANNEN	55
Anf. 67	KENT OLSSON (m) replik	55
Anf. 68	MARTIN NILSSON (s) replik	56
Anf. 69	MAGNUS JACOBSSON (kd) replik	56
Anf. 70	MARTIN NILSSON (s) replik	57
Anf. 71	MAGNUS JACOBSSON (kd) replik	58
Anf. 72	MARTIN NILSSON (s) replik	58
Anf. 73	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	59
Anf. 74	MARTIN NILSSON (s) replik	59
Anf. 75	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	60
Anf. 76	MARTIN NILSSON (s) replik	60
Anf. 77	ELVER JONSSON (fp) replik	60
Anf. 78	MARTIN NILSSON (s) replik	61
Anf. 79	ELVER JONSSON (fp) replik	61
Anf. 80	MARTIN NILSSON (s) replik	62
Anf. 81	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	62
Anf. 82	MARTIN NILSSON (s) replik	62
Anf. 83	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	63
Anf. 84	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	63
Anf. 85	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	66

Anf. 86 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	66
Anf. 87 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	67
Anf. 88 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	67
Anf. 89 BARBRO FELTZING (mp) replik	67
Anf. 90 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	68
Anf. 91 BARBRO FELTZING (mp) replik	68
Anf. 92 KENT OLSSON (m) replik.....	68
Anf. 93 ANDRE VICE TALMANNEN.....	69
Anf. 94 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	69
Anf. 95 KENT OLSSON (m) replik.....	70
Anf. 96 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	70
Anf. 97 ELVER JONSSON (fp) replik	71
Anf. 98 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	71
Anf. 99 ELVER JONSSON (fp) replik	72
Anf. 100 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	72
Anf. 101 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....	73
Anf. 102 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	74
Anf. 103 MAGNUS JACOBSSON (kd) replik.....	74
Anf. 104 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	75
Anf. 105 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	75
Anf. 106 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	76
Anf. 107 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	76
Anf. 108 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	77
Anf. 109 HENRIK WESTMAN (m).....	77
Anf. 110 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	79
Anf. 111 HENRIK WESTMAN (m) replik.....	80
Anf. 112 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	80
Anf. 113 HENRIK WESTMAN (m) replik.....	81
Anf. 114 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	81
Anf. 115 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	83
Anf. 116 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	83
Anf. 117 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	83
Anf. 118 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	84
Anf. 119 VIVIANN GERDIN (c)	84

Anf. 120 CHRISTINA AXELSSON (s)	85
(Beslut fattades under 8 §.)	86
Ajournering.....	86
Återupptagna förhandlingar	86
7 § Meddelande om val.....	87
8 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats vid dagens sammanträde	87
AU3 Ändringar i jämställdhetslagen m.m.	87
9 § Bordläggning.....	90
10 § Anmälan om interpellationer	90
11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	91
12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	91
13 § Kammaren åtskildes kl. 16.15.	92

